

ЗА ЮЖНО-СЛАВЯНСКИХ РУСИНОХ

НА ПРОСТИ РОК

1925.
РУСКИ КАЛЕНДАРЬ

КОТРИ МА 365 ДНІ

ВИДАТЕЛЬ И
РУСКЕ
ПРОСВИТНЕ
РУСКИ

ВЛАСТИТЕЛЬ:
НАРОДНЕ
ДРУЖТВО
КЕРЕСТУР

Братске слово бачко-сримским Русином.

Богу слава уж пятираз дурка до дзверох наших руских обисцох наша єдина давно обчекована кнїжка наш Руски Календар да го Руснаци приму под свою стреху, до свойого обисца, до свойого шерца як свойо власне дзецко. И путує вон з хижи до хижи, з рук до рук. А чита го кажди радо, бо у нїм кажди, мали и вельки находзи свойо читанє, поуку и забаву...

Лем не давно появили ше нашо кнїжки на родним нам, гоч худобним, языку — а ми уж так навикли на свою кнїжку, свойо писане слово, же би нам цїлво було, кед би зме без нього мушили буц.

З того видно як вельку идею вжало на себе окончїц нашо РНПД. Воно уж шести рок збера коло себе шицких любительох свойого народу у наших крайох до єдней громадки, да ше шицки змагає и зос материял. жертвами и з пожертвовну роботу на полю народной просвити, же би наш руски народ не заостал за другима народами.

Прето циль нашого РНПД. каждому, котри мирно провадзи нашу роботу є цалком ясна. Гоч зме лем маленьки народик, най-дальши конарчок велїкого и сильного стебла народу руско-українского, ми ипак не сцеме буц одтаргнути конар од стебла и висхнуц — препадноц — претопиц ше до других народох, але ми жадаєме нашу руску националносц отримати и гоч далеко од стебла — нашу моц упереме на нашу дїдовщину, на нашу рускосц.

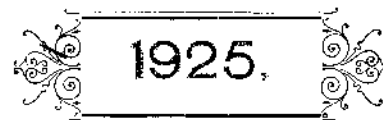
У тим нас водзи нашо миле РНПД., у котрим водителє добре знаю, же не можу створиц нови кнїжкови язык, нову просвиту, але через нашо мацерињске руске слово приводза нас гу богатому нашому прадїдовскому руско-українскому, литературному языку (просвити).

Же нас по добрей драги ведзе нашо Просвитне Др. доказує то, же нет валалу руского у наших крайох, дзе би людзе нашо о нїм не знали. Члени и добротвори множа ше з рока на рок

Предложено на 3. стр.

РУСКИ КАЛЕНДАР ЗА ЮЖНО-СЛАВЯНЬСКИХ РУСИНОХ

НА ПРОСТИ РОК

КОТРИ МА 365 ДНІ

РОК ВИДАНЯ V.

ЗЛОЖЕЛ

У МЕНУ РУСКОГО НАРОДНОГО ПРОСВИТНОГО ДРУЖТВА

ДЮРА БИНДАС,

коцурски парох и подпредседатель РНПД.

Видатель и Властитель:

РУСКЕ НАРОДНЕ ПРОСВИТНЕ ДРУЖТВО

РУСКИ-КЕРЕСТУР.

У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

СРПСКА МАНАСТИРСКА ШТАМПАРИЈА

1924. — 342.

ЯНУАР

(СИЧЕНЬ)

31 ДЗЕНЬ

1.

Мешацово мени:*)

- Ⓐ Ост. штв. 18. на 12 г. 32 м. в. ноци.
Ⓑ Нови меш. 24. на 3 г. 45 м. водне.
Ⓒ Перша штв. 31. на 5 г. 43 м. вечар.
Ⓓ Поляя 8. на 10 г. 49 м. вечар.

По новим	Гр. кал. руски	Гр. кал.
14 Штв.	1. Силвестер папа	Феликс
15 Пят.	2. Малахий и Горд.	Мавроп.
16 Соб.	3. Собор 70 апост.	Марцел II.
	4. Антон пуст.	Антон пуст.

18 Штв.	5. Мм. Теоп. и Теон.	Св. Фамил
19 Пят.	6. Св. Василиан.	М. Приска
20 Соб.	7. Соб. св. Йоана Кр.	Фаб. и Себ.
21 Штв.	8. Прп. Георгий и Ем.	Агница дів.
22 Пят.	9. М. Полиекта	Винкентий
23 Соб.	10. С. Григорий Нис.	Зар. Бл. Д. М.
	11. Пр. Теодосий В.	Тимотей

25 Штв.	12. Мч. Татьяна	Обр. Павла
26 Пят.	13. Мч. Ермил и Стр.	Поликарп
27 Соб.	14. Прп. Отци на С.	Йоан Зл.
28 Штв.	15. Прп. Павел тив.	Юлиан
29 Пят.	16. П. вер. св. Петра	Франц С.
30 Соб.	17. Прп. Антоний В.	Мартина дів.
	18. С. с. Атаназ и Кир.	Петро Н.

1 Пон.	19. Пр. Макарий ег.	Игнат
2 Вов.	20. П. Евтимий В.	Стригун
3 Штв.	21. П. Максим	Власий
4 Пят.	22. А. Тимотей и Ат.	Вероника
5 Соб.	23. Свц. Климент	Агата дів.
	24. Пр. Ксения	Доротея
	25. Григорий Бог.	Ромулд

8 Пон.	26. Пр. Ксен. фонт	Сед. Йоан
9 Вов.	27. Прен. М. Йоана Зл.	Аполонія
10 Штв.	28. П. Ефрем	Схемаслика
11 Пят.	29. Прн. м. Игнатия	Указ Г. лурд.
12 Соб.	30. Мм. Кир. и Йоан	Евлалий
		Катарина

Спунко:

Виходзи:	Заходзи:
15. 7 г. 35 м.	4 г. 44 м.
22. 7 " 30 "	4 " 52 "
29. 7 " 21 "	5 " 02 "
4. 7 " 17 "	5 " 11 "

Сторочне нагадоване о хвилі:

1. молга, 2. до 4. ясно и зап. витор, 5. и 6. мраз, 7. хмарно, 8. и 9. жимно, 10. до 15. мегко, 16. буря, 17. ясно, 18. и 19. пременьливо, 20. шніг, 21. до 31. с початку моцни а по тим мегки мраз.

Роботи у газдовству: Слами сцеліц под статок да ше гною прави цо вецей, кед драга добра може ше гной вожиц и преруцонац да зрее до ешені. Кед би бул груби шніг а на нїм льодовица, треба облачки копац, або рогати статок, або швині попреганац по ешеньских шадох, да ростліни достаню воздуху, бо инышак би ростліни вигинули. Доліки зос кромплями и цвиклу треба опатриц кед є цеплейше време, да не погнаю або непомаржно. жито преруциц, за ярне шаце приготовиц т. в. роштовац овяц або кед нужно и на машини очисциц, бетеліну або трави добре гноиц зос узретиц гнойом. У хліве треба да є нормална цеплота, кажди дзень хлів вивитриц (вилуфтирац). Заградку треба прекопац, доліки под овоцовой дрека накопац, копац и приправиц заградку, гу видасному садзеню-шацу желєняви, зос древох лісце и гушеніци позберац в спаліц, сухи конари и непотребни літорости орезац.

През Бога ані до порога.

*) Дні случка и мешаца по новим кал.

Дзень

Дневнік

Приятток

Видаток

Дин.

п.

Дин.

п.

28 ДНІ

11.

Мешацово мени:

Ост. шты. 16. на 10 г. 41 м. пред пол.

● Нови меш. 23. на 3 г. 12 м. в НОИИ

Д) Перша штв. 2. на 1 г. 7 м. водне.

☉ Полня 10. на 3 г. 21 м. водне.

По новим	Соборный состав	Решение
14 Соб.	1 Мч. Трифон	Валентин
Ваше Святейшество! По 2-му вопросу Духовного Собора 8-го года Еп. Лука и Т.		
15 Нед.	2 Стратегия Р.	Фавст
16 Пон.	3 Симеон и Ана	Юлиана С
17 Вов.	4 Пр. Исидор	Константин.
18 Стр.	5 Мч. Агафия	Симеон
19 Штв.	6 П. Вукол	Конрад
20 Пят.	7 Пр. Парт. и Лука	Евгений
21 Соб.	8 Мч. Теодор (3 соб.)	Елеонора

Слунко:

Виходзи: Заходзи:

15. 7 г. 2 м. 5 г. 27 м.

22. 6	51	5	37
1 6	20	7	47

1. 6	39	5	47
8. 6	27	5	36

5 " 21 " 5 " 36 "

Сторочне нагадоване
о хвилі:

1. до 11. мраз, 12. до 15. стреднє, 16. до 25. шумнє я мегко, 26. хмарно, 27. витор зос шнїгом, 28. жимно.

Роботи у газдовству: Докон-

чяч роботы застали од Яну-
ара. Кед хвиля допущи, треба
орац за ярн шаца, за овес,
кукурицу и други шаца, гноиц
под кукурицу и гной приорац
да ше вимаруе до воздуха
земледѣлски справи плуги, бра-
ни, ролю кед су хибни треба
попратиц, кукурицу пребрати
и на садзене вибрати, мехи
препатиц, поплатац и пор-
вазки навязац. *Заградка:* Пре-
ридниц густы дрова (овоци) и
слаби конари и котри крижом
рошню, треба орезац и од-
странѣи, дрова на котрих трава
рошне, треба очистиц од дре-
вох, и обилиц зос вапном, на
место вапна може ше и дуг
зос деревеного гару хасновац,
гушенѣиц позбратиц и спалиц,
погноиц зос сгитым гноим и
прекопати, на градки садзниц,
цеснок вчасни, грашок, пе-
трушку, мархву и кромплѣ, до
вахицу може пошад вчасну
капусту, келераб и кель за
пресаду. Кед су ноци жимни
треба младе желе закривац
проти мразу, зос сламу, сухим
гноим або зос кукуричанку
росцѣпи.

Хшо в' леце ленуе —
в' жиме гладуе.

Дзень	Дневнік	Прыток		Відаток	
		Дин.	п.	Дин.	п.

МАРЕЦ

(МАРТ)

31 ДЗЕНЬ

III.

Мешацово мени:

- Ост. штв. 17. на 6 г. 22 м. вечар.
 Нови меш. 24. на 3 г. 3 м. водне.
 Перша штв. 1. на 9 г. 12 м. пр. пол.
 Полня 9. на 4 г. 33 м. в ноци.

По новим		
14 Соб.	1 Мч. Евдок. (3. соб.)	Матилда
15 Нед.	2 Сщм. Теодот	Лонгин
16 Пон.	3 Мч. Евтропий	Кириак
17 Вов.	4 Пр. Герасим	Патрик
18 Стр.	5 Мч. Конон	Кирил Ер.
19 Штв.	6 42 мученіки	Осиф обр.
20 Пят.	7 Сщм. у Херсону	Никита
21 Соб.	8 Теофил. (Зад. соб.)	Венедикт

22 Нед.	9 40 мученіци	Октавиан
23 Пон.	10 М. Кодрат	Феликс
24 Вов.	11 Софрония	Гав. арх.
25 Стр.	12 Пр. Теофан	Теодор
26 Штв.	13 Прен. м. Никиф.	Иван Дам.
27 Пят.	14 Пр. Венедикт	Иван кап.
28 Соб.	15 Мч. Агап. (3. соб.)	

29 Нед.	16 Мч. Савин	Евстасий
30 Пон.	17 Пр. Алексий	Иван лис.
31 Вов.	18 Кирил Ер.	Балбин
1 Стр.	19 М.Хриз. и Д. (Покл.)	Гуго
2 Штв.	20 Пр. Отци	Франциск
3 Пят.	21 Пр. Яков	Рихард
4 Соб.	22 Сщм. Вас. (Ап. Б.)	Исидор

5 Нед.	23 М. Никон	Винценц
6 Пон.	24 Захарий	Сиксто
7 Вов.	25 Блажен. м.	Целестин
8 Стр.	26 Соб. Арх. Гавриїла	Дионизий
9 Штв.	27 Мч. Матрона	Мария Кл.
10 Пят.	28 Пр. Иларион	Лев. п.
11 Соб.	29 Свщ. Марко	

12 Нед.	30 Ксентий	
13 Пон.	31 Пр. Ипатий	

Слунко:

Виходзи:	Заходзи:
15. 6 г. 14 м.	6 г. 5 м.
22. 6 " 1 "	6 " 14 "
29. 5 " 48 "	6 " 23 "
5. 5 " 35 "	6 " 32 "
12. 5 " 22 "	6 " 41 "

Сторочне нагадоване о хвилі:

1. и 2. жимно, 3. курняка з витром, 4. шумно, 5. мегко, 6. витор и жимно, 7. и 8. молга, 9. и 10. моцни витор, 11. витор зос шнігом, 12. красно, 13. през ноц мраз, 14. шніг, 15. и 16. красно, 17. и 18. пременліво, 19. молга и жимно, 20. до 27. красно, 28. шніг, 29. до 31. витор зос шнігом.

Роботи у газдовству: Овес, ярец, ярицу, леднік, бетеліну, мугар шац, гноиц нетреба, бо то лем вешені добре. Ешенське оране треба подерляц, пороляц, да будае приправене за кукурацу, цукрову и кравску цвиклу и кромплі. Жита, ешенськи ярец и раж треба перше пороляц а вец дерляц и то кед мож крижом (як було шате) то вельо лепше, а то кед не дуге жимни и сухи витор, погноену бетеліну дерляц да ше гной розбрані, и да ше трава зос ней выбрани. Орац на яр треба цо скорей мож, и то плітше як вешени, так исто и шац, бо вщасни шаца су бязовнейши на сушу як нескоро шати. Заградка: Черешні каламиц а концом мешаца и вишні, садзиц овоци бо скорей посаджени овоци лепше ше приму и баржей рошню; гушеніци позберац зос древох (овоцох) бо на цеплих дньох ше вилягну и розиду по конарох, сухи конари и сувишні літорости поореаовац, градки под желеняву треба погноиц зос узретим гноем, прекопац, пограбац да не засиха и садзиц — шац желеняву.

Дзень

Дневнік

Прияток

Видаток

Д.н.

п.

Д.н.

п.

31 ДЗЕНЬ

(Ост. штв. 15. 6 г. 46 м. рано.
 (Нови меш. 22. 4 г. 48 м. водне.
) Перша штв. 30. 9 г. 4 м. вечар.
 (Полня 6. 10 г. 48 м. вечар.
 (Ост. штв. 13. 1 г. 44 м. водне.

По новим	Гр. кн. №	Римск.
14 Штв.	1 Прор. Еремия	Бонифаций
15 Пят.	2 С. Атаназий	Соф., Ив. С
16 Соб.	3 Пр. Теодосий	Иван неп.

He has a B.S. degree from the University of Illinois at Urbana-Champaign, Champaign, Illinois, in 1982, and an M.S. degree from Illinois State University, Normal, Illinois, in 1984.

17	Иер.	4	Прм. Пелагия	Паскал
18	Пон.	5	Мч. Ирина	Венанций
19	Вов.	6	Прав. Йов	Целестин
20	Стр.	7	М. Акакий	Бернардин
21	Штв.	8	Ап. Иван бог.	Венедикт
22	Пят.	9	Прен. м. о. Никол.	Елен. Юл.
23	Соб.	10	Ап. Симон зил.	Десидерий

Have 6 columns of 100 lines each, American
or the Home of the

24	Пон.	11	Сщм. Мокий	Ивана
25	Вов.	12	С.С. Епиф. и Герм.	Григор. VII.
26	Стр.	13	Мч. Гликерия	Филип н.
27	Шаб.	14	Мч. Исидор	Иван п.
28	Пят.	15	Пр. Теодор	Августин
29	Соб.	16	Ап. Андроник	Максимин
30		17		Фердин.

Heads: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50.

31	Нед.	18	Мч. Теодот	Руссиди
1	Пон.	19	Свщм. Патрикий	Руссиди
2	Вов.	20	Мч. Талалей	Ерасмо
3	Стр.	21	Констант. и Ел.	Клотилд
4	Штв.	22	Мч. Василиск	Квирин
5	Пят.	23	Михаил еп.	Бонифаций
6	Соб.	24	Пр. Сим. (3. соб.)	Норберт

Нач. Упр. делами: С.Т. С.Т. Нач. а. 65. Дир.
С.Т. С.Т. Нач. а. 27.

7	Иван	25	Пр. Иларион	Св. Троица
8	Иван	26	Пр. Иларион	Медард
9	Вов.	27	Сщм. Терапонт	Примои Фел.
10	Стр.	28	Пр. Никита	Маргарита
11	Штв.	29	Мч. Теодосий	Божья (дети)
12	Пят.	30	Пр. Исакий	Иван Ф.
13	Соб.	31	М. Ермей	Антон да С.

Слунко:

Виходзи:	Заходзи:
17. 4 г. 29 м.	7 г. 29 м.
24. 4 " 23 "	7 " 31 "
31. 4 " 17 "	7 " 38 "
7. 4 " 14 "	7 " 44 "

Сщорочне нагад. о хвилі:

1. до 4. шумно, 5. холодно,
6. жимна ноц, 7. до 11. красно,
12. диждж, 13. до 19. премен-
ливо. 20. красно, 21. до 24. жим-
ни диждж в вятром, 25. красно,
26. плюсок в лядом, 27. хмарно,
28. до 30. ясно, 31. диждж.

Роботи у газдовстві: Циклу

посадниц, кад ше скорей посаджена неудала, шеменец, мугар пошач, кед су ище не пошати, або недобре вшыли або вельо репченю у нїх, та ше муша преоцац, кед дидждж запере поролыц да ше скорна нїх здроби, кукурицу, кромплї, цвиклу копац, пошати поля зос ярнїа и ешенськима шацами треба плец од корова, не треба охабиц да дозрев коров (гордон, куколь, столкаше) и др. шкодлїви ростлїни, бо кед узрее та ше намее до жемї, и вирошне стим чешше го викорейц, кед и по зарну и по кореню ше будзе множиц.

Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флекї на лїсцу овоци, треба пирскац (шприцовац) зос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишач на 100 литрї води; садниц огурки, пресадзовац капусту, кель, папригу, келераб, садниц бундави, динї, але не ведно, бо оплеменьїци пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитет сорти и добротї; садниц реткву, червєну цвиклу, пресадзовац парадичи. копац, плец и полївац, але не зос жимну воду; таманїц крївави гушенїци, конарїмачац зос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розвареного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.

Дзень	Дневнік	Прыток		Відаток	
		Дня.	п.	Дня.	п.

Ю Н И
(ЧЕРВЕНЬ)
30 ДНІ

VI.

Мешацово мени:

- ☼ Нови меш. 21. на 7 г. 17 м. рано.
- ☾ Першаштв. 29. на 10 г. 43 м. пред. пол.
- ☺ Полня 6. на 5 г. 54 м. рано.
- ☾ Ост. штв. 12. на 10 г. 34 м. вечер.

По новим	Православні	Рим. кн.	Слунко:
Православні: 1. Всі святи. 2. Никифор (П. пост.). 3. Лукилиан. 4. Сщм. Митрофан. 5. Сщм. Доротеї. 6. Пр. Висарион. 7. Сщм. Теодот.			Виходзі: 14. 4 г. 12 м. 21. 4 " 13 " 28. 4 " 14 " 5. 4 " 19 " Заходзі: 7 г. 48 м. 7 " 50 " 7 " 51 " 7 " 50 "
Рим. кн.: 1. Васи́лий В. Вид. Франц Р. Райнер. Марцелин. Шерцо Ис. Силверий.			Сторончые нагадоване о хвилі: 1. диждж, 2. ясно, 3. диждж, 4. до 10. преме́ньліве, 11. хмарно, 12. жимни витор з дижджом, 13. до 17. красно, 18. и 19. диждж, 20. до 24. красно, 25. витор, 26. до 30. ясно и тепло.
Православні: 8. Вм. Теодор стр. 9. Кирил ал. 10. Сщм. Тимотий. 11. Ап. Вартол и Вар. 12. Пр. Онуфрий. 13. Мч. Акилина. 14. Пр. Елисей.			Роботи у газдовству: Конац кукурицу, кромплі, цвиглудруги раз и треци раз, бо треца копачка є найхасновитша, ражу кошиц на порвисла, правиц порвисла, бо у другой половини того мешаца, починаше коситба и после возидба, ярцу, жита и ражу. Травитреба кошиц кед найбаржей квітню, теди будзе найлешше шено, шено грабац кед є добре висохнуте, да ше не запари, шено вожиц. Заградка: зос ярніх каламкох треба розязца, овязки да ше не зарежу до скорина дрехох, гу каламеним младим конарком треба навязца палічки и гу дровом попривязовац да их витор неоламе, а кед су при жеми каламени колічки набици попривязовац, флеково лісце на дрехох пирскац зос 2% загашеним вапном, а проци кирвавей гушеніци и других ушох на лісцох, треба пирскац зос 2—3%-вим догановим екстрактом и 1% развареного мидла розмишану ростопину, желеняву треба часто окоповац, плец, и кед суша полівац, треба шац жимску мархву, петрушку, шалату, реткву, пресадзовац жим. капусту.
Рим. кн.: 15. Прор. Амос. 16. С. Тихон. 17. Мм. Мануил и пр. 18. Мч. Леонтин. 19. Ап. Юда. 20. Сщм. Метод. 21. Мч. Юлиан.			
Православні: 22. Состр. Пр. Богор. 23. Мч. Агрипина. 24. Пр. Иоанн Кр. 25. Мч. Феврония. 26. Пр. Давид. 27. Пр. Самсон. 28. Пр. м. Кир. и Иоан.			
Рим. кн.: 1. Лев п. 2. Ист. и Нав. 3. Спомен Пав. 4. Пр. Крив. Ис. 5. Нащ. Богор. 6. Гелиодор. 7. Удалрик.			
Православні: 29. Состр. Пр. Богор. 30. Мч. Агрипина. 31. Пр. Иоанн Кр. 32. Мч. Феврония. 33. Пр. Давид. 34. Пр. Самсон. 35. Пр. м. Кир. и Иоан.			
Рим. кн.: 1. Кир. и Мет. 2. Евсеай. 3. Вилибалд. 4. Елисавета. 5. Вероника. 6. Амалия. 7. Пий п.			

Дзень	Дневнік	Прыток		Відаток	
		Дні.	п.	Дні.	п.

VII.

⑤ Нови меш. 20. на 10 г. 40 м. вечар.
 ⑥ Перша штв. 28. на 9 г. 23 м. вечар.
 ⑦ Полня 4. на 12 г. 59 м. водне.
 ⑧ Ост. штв. 11. на 10 г. 11 м. пред пол.

Слунко:

Виходзи:	Заходзи:
19. 4 г. 30 м.	7 г. 42 м.
26. 4 " 37 "	7 " 35 "
2. 4 " 45 "	7 " 27 "
9. 4 " 53 "	7 " 17 "

Сшорочне нагадоване
о хвилі:

1. плюсок, 2. до 7. гирмотане в дижджом, 8. и 9. красно, 10. до 17. диждж, 19. красно, 20. плюсок, 21. и 22. диждж, 23. ясно, 24. до 26. диждж, 27. и 28. красно, 29. в 30. диждж, 31. приемне време.

Роботи у газдовству: Возитба.

Роботи у газдоаству: Возитба, кошене овса и звожоване, тлачитба; накеди ше звожки зарно дораз треба угорити снерй док ше незасуша, цо скорей те лепше, бо ше зос ораньом уичтожую корови, корене им висохне, и после дерляц да ше их корене вос жеми видерля, и стим ше жеж змелъцо. Мугар кошиц и добре висуиц да ше незогрее укупи або брадлу, кошиц треба скорей докне затвардне, бо кед затвардне та конй правя знього витризки, а особито кед уж од сподку загорн. *Заградка:* кед черешнй зрею, а птици розджубую и кчоду робя, треба на шпарги парери навязац и привязовац на древа, да ше птици плаша, пупчиц овоци до дзвякох, бо тераз є време найлепше кед овоци древо ма у себе найвечей соку теди ше найлепше приме. Млади дrevка зос нежимну воду полївац.

Без орача и доброго ко-
пача — не було би хлеба
и колача.

Без орача и доброго ко-
пача — не було би хлеба
и колача.

9	Подп.	27	Вм. Пантелеймон	Роман
10	Пон.	28	Ап. Прохор	Лаврентий
11	Вов.	29	М. Калинин	Сузана
12	Стр.	30	Ап. Сила и Андр.	Клара
13	Штв.	31	Пр. Евдоким	Гиполит

[illegible]

АВГУСТ

(СЕРПЕНЬ)

31 ДЗЕНЬ

VIII.

Мешацове мени:

- ⊕ Нови меш. 19. на 2 г. 15 м. водне.
- ⊙ Перша штв. 27. на 5 г. 46 м. рано.
- ⊕ Полня 2. на 8 г. 53 м. вечар.
- ⊙ Ост. штв. 10. на 1 г. 12 м. вноци.

По новим	Гр. кат. руски	Намези
14 Пят.	1 Мч. Мак. (П. пост.)	Евсей
15 Соб.	2 Пр. м. Стефана	В. М. Божка
Недз 12 по С. св. Д. Гл. 1. Ев. в. 1. Лкт. ап. в. 151 Ев. Мар. в. 72.		
16 Недз.	3 Пр. Исак, Далм.	Яким
17 Пон.	4 7 отр. у Ефесу	Яцинт
18 Вов.	5 М. Евсигний	Елена
19 Стр.	6 Преображ. Госн.	Людovit
20 Штв.	7 Прм. Дометий	Стефан
21 Пят.	8 С. Емилиан	Ивана фр.
22 Соб.	9 Ап. Мафтеи	Тимотей
Недз 11 по С. св. Д. Гл. 2. Ев. в. 1. Лкт. ап. в. 141 Ев. Мар. в. 77.		
23 Недз.	10 М. Лаврентий	Филип
24 Пон.	11 М. Евпло	Вартоломей
25 Вов.	12 Мм. Фотий и Ан.	Людovit
26 Стр.	13 Пр. Максим	Самуил
27 Штв.	14 Пр. Михей	Йосиф
28 Пят.	15 Успен. Пр. Д. М.	Августин
29 Соб.	16 Прен. нер. образа	Усик. Й. Кр.
Недз 12 по С. св. Д. Гл. 3. Ев. в. 1. Лкт. ап. в. 158 Ев. Мар. в. 79.		
30 Недз.	17 М. Мирон	Ружа св.
31 Пон.	18 Мч. Флора и Л.	Раймунд
1 Вов.	19 М. Андрей стр.	Егидий
2 Стр.	20 Пр. Самуил	Антоний
3 Штв.	21 Ап. Тадей	Зенон
4 Пят.	22 Мч. Агатоник	Розалия
5 Соб.	23 М. Луп, Ириней	Лаврентий
Недз 13 по С. св. Д. Гл. 4. Ев. в. 2. Лкт. ап. в. 166 Ев. Мар. в. 87.		
6 Недз.	24 Сщм. Евтихий	Захария
7 Пон.	25 Ап. Вартоломей	Марко кр.
8 Вов.	26 Мч. Адриан, Нат.	М. М. Божка
9 Стр.	27 Пр. Пимен	Петро вл.
10 Штв.	28 Пр. Мойсей	Николай
11 Пят.	29 Успен. Йоан кр.	Аврам
12 Соб.	30 С. Йоан, Павел	Мено Марії
Недз 14 по С. св. Д. Гл. 5. Ев. в. 3. Лкт. ап. в. 170 Ев. Мар. в. 89.		
13 Недз.	31 Пол. ч. пояс. Бог.	Амат б.

Слунко:

Виходзи:	Заходзи:
16. 5 г. 1 м.	7 г. 6 м.
23. 5 " 10 "	6 " 54 "
30. 5 " 18 "	6 " 42 "
6. 5 " 27 "	6 " 29 "

Сторочне нагадоване
о хвилі:

1. до 2. диждж, 3. ясно, 4. западни витор, 5. до 7. при-
ятне време, 8. и 9. диждж, 10.
до 12. приемне време, 13. и 14.
диждж, 15. до 17. ясно и витор,
18. до 22. приемно и тепло, 23.
диждж, 24. до 27. гороуцо, 28.
до 31. пременьліво.

Роботи у газдовству: Тлачит-
ба ше докончує, конопи ше
жню, моча и тру, угори ше
обрацаю, дерляц и пороляц
треба, гной развожовац и при-
орац да ше несущи, бо зос-
тим гной вельо траци зосред-
носци своей, почина ше куку-
рица ламац. Поскови ше ви-
жню кед ше зніх оплодни
прах висипал, пасуля ше збера
и тлуче, просо ше коши, тлачи
и слама зос нього осуши кед
и неосушена на гарсцох, лепше
на гарсцох осушиц як витла-
чену сламу да ше неспари:
мугар охабени на нашене ше
коши и тлачи. Заградка: У
початку того мешаца може
ище овоци пупчиц док ище
древа маю усебедовольносоку,
кед овоци вельо зродва треба
слабши конари гу вельким и
моцним повязац, або попод-
перац, да ше неполаму, на-
шене зос шалати и других
жель. позберац, цибулю, цес-
нок, викопац, парадици, оберцац
кед су уж узрети, ранку кром-
плі викопац и то кед уж ко-
пине висохне, кед суша млади
древка полізац.

Хто ошадзе (шпоруюе) най
вщас започина.

Дзень

Дневнік

Присток

Видаток

Дан.

п.

Дан.

п.

СЕПТЕМБЕР

(ВЕРЕСЕНЬ)

30 дні

IX.

Мешацове мени:

- Нови меш. 18. на 5 г. 12 м. рано.
- Перша штв. 25. на 12 г. 51 м. водне.
- Полня 2. на 6 г. 23 м. рано.
- Ост. штв. 9. на 7 г. 34 м. вечар.

По новим	Гр. кал. руски	Римски
14 Пон.	1 Пр. Симеон	Воз. ч. Крес.
15 Вов.	2 Мч. Мамант	Жал. Госп.
16 Стр.	3 Сщм. Антим	Лудмила
17 Штв.	4 Сщм. Вавила	Гилдегард
18 Пят.	5 Пр. Захарий	Йосиф. К. ●
19 Соб.	6 Чудо Арх. Мих.	Януарий

Меш. 18. во С. св. Д. Гл. 6. Ев. 4. Лут. 21. 176. и 215. Ев. Мат. 2. 62. и Полн. 2. 9

20 Пон.	7 М. Созонт	Евстахий
21 Вов.	8 Рок. Богород.	Ап. Мафтей
22 Стр.	9 Пр. Йоаким и Ан.	Мавриций
23 Штв.	10 Мч. Минодора	Лино п.
24 Пят.	11 Пр. Теодора	Руперт
25 Соб.	12 Сщм. Автоном	Клеофа ●
	13 Сщм. Корнилий	Киприян

Меш. 18. во С. св. Д. Утр. св. Иоан. 3. 42. Лут. 21. 125. Ев. Иоан. 3. 60

27 Пон.	14 Возд. ч. Креста	Косма и Д.
28 Вов.	15 Вм. Никита	Вячеслав
29 Стр.	16 Вм. Евфимия	Арх. Мих.
30 Штв.	17 Мч. Соф. и 3 дз.	Ероним
1 Пят.	18 Пр. Евмений	Ремигий
2 Соб.	19 М. Трофим и С.	Анчел хр. ☿
	20 Вм. Евстатий	Кандид

Меш. 17. во С. св. Д. и во Возд. чр. Гл. 8. Ев. 182. и 203. Ев. Мат. 2. 62. и Мар. 4. 37

4 Пон.	21 Ап. Кодрат	Франьо Ас.
5 Вов.	22 Сщм. Фока	Плацид
6 Стр.	23 Зачат. Иоан. Кр.	Бруно
7 Штв.	24 Пр. М. Текла	Рожанец
8 Пят.	25 Пр. Евфросина	Бригита
9 Соб.	26 Прест. Иоана Б.	Дионисий ●
	27 М. Калистрат	Франьо Б.

Меш. 18. во С. св. Д. Гл. 1. Ев. 7. Лут. 21. 189. Ев. Лук. 3. 17

11 Пон.	28 Пр. Харитон	Никасий
12 Вов.	29 Пр. Кириак	Максимил.
13 Соб.	30 Сщм. Григорий	Едвард

Слунко:

Виходзи:	Заходзи:
20. 5 г. 43 м.	6 г. 3 м.
27. 5 " 52 "	5 " 50 "
4. 6 " — "	5 " 37 "
11. 6 " 9 "	5 " 24 "

Сторочне нагадоване
о хвилі:

1. до 12. ясно и тепло, 13. и 14. диждж, 15. жимно, 16. и 17. жимни витор, 18. и 19. пре-менливо, 20. до 24. приємно, 25. диждж, 26. до 28. красна и тепла хвиля, 29. жимни витор, 30. диждж.

Роботи у газдовству: Главна ламачка у тим мешацу ше кончи, рубе, вяже и вивоже кукурчанку, кромплі ше викопає и до доліка закопає, шеменец ше рубе, суши и отлукує, розвожує гной и приорує, оре ше под жито и од 15. септ. време є да ше почина шац, и то ярец, раж и жито, зарно треба овяз добре, очистиц на машини, и проци шніцу намачац, бо руска пословица гвари: цо пошєєш — то и пожнєш, кромплі, кед не викопани, треба викопац и до доліка закопац, цукрову цви-клу, скорей як ше ма орац под єшенєске шаце, вибрат и одвожиц треба, доган оберат, док не дижджовне време, бо вєц ше чєшко суши, и вєльо хибі будає. *Заградка:* шєє ше жимска шалата, петрушка, мо-же садзят цибульку и єснок хто сєє да ма на яр вчасней цибулі и єсєску, яблоні треба масиц зос 2%-вим догановим екстрактом процикриваєй гу-шеніци, вєцє лєпшє кед ше дода 1% розвареного мидла.

Еден другому — а Бог
каждому.

Дзень

Дневнік

Прияток

Видаток

Дин.

п.

Дин.

п.

31 ДЗЕНЬ

☉ Нови меш. 17. на 7 г. 6 м. вечар.
 ☾ Перша штв. 24. на 7 г. 38 м. вечар.
 ☽ Полня 31. на 6 г. 17 м. вечар.
 ☾ Ост. штв. 8. на 4 г. 13 м. вечар.

По новим		Гр. кат. руски		Руски	
14	Стр.	1	Покров. Богор.	Калист	
15	Штв.	2	Сщм. Киприан	Терезия	
16	Пят.	3	Сщм. Диониз. ар.	Гедвига	
17	Соб.	4	Сщм. Еротей	Маргарит.	☉

Числ. 17 по С. св. Д. Гл. 2. Еп. 8. Лист ан. 20. 17. 18. Лук. 4. 20.

18	Пят.	5	Мц. Харитина	Ев. Лука	
19	Пон.	6	Ап. Тома	Петро Ал.	
20	Вов.	7	Мм. Сергей и В.	Венделин	
21	Стр.	8	Пр. Пелагия	Урсула	
22	Штв.	9	Ап. Яков	Кордула	
23	Пят.	10	М. Евлампий	Иван. кап.	
24	Соб.	11	Ап. Филип	Арх. Раф.	☉

Числ. 21 по С. св. Д. Гл. 3. Еп. 9. Лист ан. 21. 22. 18. Лук. 4. 30. и Иван. 5. 50.

25	Пят.	12	Мм. Пров. и Тар.	Хрисант	
26	Пон.	13	Мм. Карпо и П.	Димитрий	
27	Вов.	14	М. Наз. Прот. Г.	Савина	
28	Стр.	15	Пр. Евтимия	Ап. Симон	
29	Штв.	16	М. Лонгин	Евсевий	
30	Пят.	17	Пр. Осий	Марцел	
31	Соб.	18	Ев. Лука	Вук	☉

Числ. 21 по С. св. Д. Гл. 3. Еп. 9. Лист ан. 21. 22. 18. Лук. 4. 30.

1	Пят.	19	Прор. Йоил	Вас. свѣтл.	
2	Пон.	20	Вм. Артемий	Зад. дзень	
3	Вов.	21	Пр. Иларион	Гумберт	
4	Стр.	22	С. Аверкий	Карло Б.	
5	Штв.	23	Ап. Яков	Емерих	
6	Пят.	24	М. Арета	Леонард	
7	Соб.	25	М. Марк. и Март.	Енгелберт	

Числ. 22 по С. св. Д. Гл. 3. Еп. 11. Лист ан. 22. 18. Лук. 4. 31.

8	Пят.	26	Мц. Анастасия	Годфрид	☉
9	Пон.	27	Мч. Нестор	Теодор	
10	Вов.	28	Мч. Терент и Н.	Андрей	
11	Стр.	29	Мц. Анастасия	Мартин	
12	Штв.	30	М. Зиновий	Емилиан	
13	Пят.	31	Ап. Стахий	Станислав	

Слунко:	
Виходзи:	Заходзи:
18. 6 г. 18 м.	5 г. 12 м.
25. 6 " 28 "	5 " —
1. 6 " 38 "	4 " 50 "
8. 6 " 47 "	4 " 40 "

Сторочне нагадоване о хвиѣ:

1. диждж, 2. жимни витор. 3. лядовица, 4. и 5. красно, 6. до 9. шнѣг, 10. ясно, 11. хмарно и хладно, 12. и 13. шнѣг, 14. ясно, 15. хмарно, 16. до 26. приемно, 27. до 31. шнѣг.

Роботи у газдовству: Хто ище непошал ешенъски шаца, треба ше понагляц пошца, и кед уж шицко пошате, кед не одвише сухо, може ше орац за кукурицу глѣбоко, а так исто и за конопи глѣбоко орац и ище тей ешенѣ погноиц и гной плѣтко приорац, гноиц под кукурицу и орац. **Заградка:** Скоро зос древох котри е попукана и оддзелюеше треба ю одстранѣц, долѣнки под дравка копац там дзе ше маю дравка садиц, и то верхню глѣну на еден бок, а сподню на други бок, та кед ше садиц дравка, кладзе ше верхню насподок, а сподню глѣну на верх, наведи лѣсце спадло долу зос древох, теди може садиц дравка (овоцovo) и древа обилѣц, од жеми аж покля груби конари, и не зос давно загашеним вапном, бо то слабе, и нешкодлѣе за хробачки цо ше позалихали до овоцвх древох.

Хто купуе цо му не треба, предавац будзе и то цо му треба.

Хшо купуе цо му не треба,
предавац будзе и то цо
му треба.

Дзень	Дневнік	Прыток		Відаток	
		Дні.	п.	Дні.	п.

XI.

☉ Нови меш. 16. на 7 г. 58 м. рано.
 ☾ Перша штв. 23. на 3 г. 6 м. вноця.
 ☽ Полня 30. на 9 г. 11 м. рано.
 ☾ Ост. штв. 8. на 1 г. 11 м. водне.

Слунко:	
Выходзи:	Заходзи:
15. 6 г. 56 м.	4 г. 32 м.
22. 7 " 6 "	4 " 26 "
29. 7 " 15 "	4 " 21 "
6. 7 " 23 "	4 " 19 "

1. цихи диждж, 2. ясно, 3. диждж, 4. до 8. ясно, 9. до 24. хмарно и молга, 25. диждж, 26. и 27. хладно, 28. до 30. шніг.

Роботи у газдовстві: Статок
ше до хліба заверта да ведей
гною правя, оре ше под куку-
рицу и овес, кед хвиля до-
пущує, жито може ше ище
шати, але нескоро шате жито
ше не так роскорені як вчасне.
прето ше и слабо розвива, на
ярні шаца треба орац вешені
цо ведей мож, бо стари зе-
мледілци так гваря: шеньське
оране — полак гноєне; бе-
теліни и трави треба подер-
ляц и погноци зос недоаретим
гноєм, *Заграда:* У тим ме-
шацу найлепше садзиц овоцни
дrevка, старши дrevа треба
окопач и гноци зос узретим
гноєм, сухи конари орезац,
густі дrevа преридзиц, непо-
требни літорости одстраніц,
гушеніци позберац и спаліц,
наяблоньох киврань и гушеніци
таманіц т. є. намастиц тевз
треба 3—4% доганових ек-
страктм и 1% розвареного
мидла додац; шеньську желе-
няву да не помаржне, треба
закриц гратки зос сламу, або
зос кукурічанку.

Длуство — зле дружтво.

[illegible]

31 ДЗЕНЬ

- ☉ Нови меш, 15. на 8 г. 5 м. вечар.
- ☾ Перша штв. 22. на 12 г. 8 м. водне.
- ☾ Пољна 30. на 3 г. 1 м. вноци.
- ☾ Ост. штв. 7. на 12 г. 51 м. вноци

XIII.

Слунко:

Виходзи:	Заходзи:
20. 7 г. 34 м.	4 г. 21 м.
27. 7 " 38 "	4 " 25 "
3. 7 " 39 "	4 " 30 "
10. 7 " 37 "	4 " 38 "

Сторочне нагадоване
о хвилі:

1. до 3. шніг, 4. до 14. ясно, тепло и хладно, 16. и 17. хмарно, 18. ясно и витор, 19. до 21. приємно, 22. до 26. хмарно и тепло, 27. и 28. красно, 29. и 30. шніг, 31. хмарно.

Роботи у газдовству: Цо не поробене у прешлим мешацу треба поробиц, гной вожиц на далеки поля на громаду, и зос сламу закриц да ше невимражуе, кед хвиля допуци перихтац санки. *Загрядка:* погноиц градки зос узуретим гнојом и прекоповац под ярне шаше желєняви, ешенєску желєняву на градкох закриц зос сламу або кукуричанку (роспресцерац), овоци гу хторим мочу яйца дойцц треба зос конопамі (посконамі) обявзаци.

На слідує рок най вия-
 вя браца земледілки газдове
 о чим любя читац зос газдов-
 ства, и цо їх найбаржей заніма.

Газда Янко.

3	Исх.	21	Мд. Юлиана	Геновева
4	Пон.	22	Вм. Анастасия	Тит еп.
5	Вов.	23	Мм. 10 у Криту	Телесфор
6	Стр.	24	Навеч. Рожд. Хр.	Богородица
7	Шаб.	25	Рождество Хри.	Луциян
8	Пон.	26	Св.блг. Пр. Богор.	Северин
9	Суб.	27	Св. прм. Стефан	Юлиан

Thank you for your letter of 7/10/68.

10	Павл.	28	Мм. 20 тысяч	Павло пуст.
11	Пон.	29	Младенци	Гигин
12	Вов.	30	Мц. Анисия	Ернест
13	Стр.	31	Пр. Мелания	Богомир

Дзень	Дневнік	Прыток		Відаток	
		Дзв.	п.	Дзв.	п.

Рок 1925.

є прости рок и чишлі 365 дні. Христиане рахую свой граждански рок по тропским року, котри чишлі 365 дні 5 годзини 48 минути и 46 секунди. Тропски рок то време, котре потребне слунку док ше не вращи на ярню свою точку. Сидерийски рок то време, котре потребне слунку, да дойдзе до истей точки своего путования т. е. док ше не вращи гу истей стаящей гвизди и чишлі 365 дні 6 годзини 9'5 минути.

Штири часци у року.

Яр почина того року 21. марта на 4 годзини и 13 минути рано. Теди дзень и ноц еднак длузи.

Исто почина 21. юна на 11 годзин 50 мин. в ноци. Теди дзень найдлугши а ноц найкратша.

Єшенє почина 23. септембра на 2 годз. 44 мин. по поладню. Того дня дзень и ноц еднак длузи.

Жима почина 22. децембра на 9 годзин 37 мин. пред поладньом. Теди ноц найдлугша а дзень найкратши у року.

Зацемнуце слунка и мешаца.

Подполне зацемнуце слунка будзе 24. януара од 1 годз. до 6 по поладню. Початок того зацемнуца и у нас будзе видно. — Частово зацемнуце мешаца будзе 8. фебруара. Почина на 9 годз. а коньчи ше о полноци. Видзиц ше будзе и у нас.

Приказани пости.

1. *Вилія* Богоявления и Рождества Христ.
 2. *Вельки пост* од пондзелку сиропустней недзелі до В. Ноци.
 3. *Петрова пост* од пондзелку недзелі Всих свят. до св. Петра и П.
 4. *Усикновение* ч. гл. Йоана Кр. 11. (29.) септ.
 5. *Воздвижение* ч. Креста 27. (14.) септ.
 6. *Машкей Божи* пост од 14. авг. до Усп. Богор.
 7. *Крачунски пости* од 28. (15.) нов. до Рожд. Ис. Хр.
 8. *Каждей стреди и пятак*, крем сертисох.
- У тих шицких дньох заказує Церква музику и явни забави — вешеля.

Загальници (сертиси).

1. Од Рождества Ис. Христа до Богоявления.
2. Медзи недзелями Митара и Блудного Сина.
3. Од В. Ноци до недзелі Томовой.
4. Од Русадльох до Недзелі Всих Святих.

Державни швета.

— 24. мая славянськи апостоли св. *Кирил и Метод.* (У нашей епархії слави ше на Рождество Йоана Кр.)

— 28. юна — *Видовдан*, служа ше богослуженя за погинулих борцох за виру и отечество.

— 1. децембра: спомен виглашеня уединеня Сербох, Горва-тох и Словенцох до єдней єдинственей держави *Кральовини Сербох, Горваших и Словенцох.*

— 17. децембра — родзени дзень Ёго Величества краля *Александра I.*

Поазбучни спис Святих нашого обряду

по русним календару.

1.) Жлопски мена.

Августин 28. авг., 10. септ.
 Авраам 15. юния.
 Автоном 12. септ.
 Агатон 20. фебр.
 Адриан 26. авг.
 Акила 14. юлия.
 Александер 30. авг.
 Алексей (Олекса) 17. мая.
 Амрозий 7. дец.
 Андрий (Андри) 4. юл., 19. авг., 17. окт., 30. нов.
 Антоний (Антонь) 17. фебр., 10. юл.
 Аполоний 14. дец.
 Атаназий (Афтанас) 2. мая, 6. юла, и 18. януара.
 Борис 24. юлия.
 Валерий 21. ян.
 Варнава 11. юний.
 Вартоломей 11. юн.
 Василий (Василь) 1. ян., 28. фебр., 12., 26. и 30. априла.
 Венедикт 14. марта.
 Винкентий 11. нов.
 Виктор 11. нов.
 Владимир (Влада) 15. юлия.
 Вонифатий 19. дец.
 Гавриїл (Габор) 26. марта и 13. юлия.
 Григорий (Грицо) 10., 25., 30. ян., 30. септ. и 20. нов.
 Георгий (Дюра) 8. ян., 4., 7., 23. априла.
 Давид 26. юния.
 Даміян 1. юл. и 1. нов.
 Даниїл (Данил) 11. и 17. дец.
 Димитрий (Митро) 26. окт.
 Дионизий (Денчи) 3. окт.
 Евгений (Йовген) 13. дец., 21. ян., 7. марта.
 Евмений (Евменко) 20. ян.
 Елисей 14. юния.
 Емилиан (Емил) 18. юл., 8. авг. и 8. ян.
 Ефрем 28. ян.
 Єроним 15. юна.
 Захария 8. фебр. и 5. септ.
 Иван (Янко, Йоан) 7. ян., 24.

фебр., 30. марта, 25. мая, 24. юна и 28. августа.
 Игнатий (Игнац) 29. ян., 30. децембра.
 Иларийон 7. юн., 21. окт. и 28. марта.
 Илия (Илько) 20. юла.
 Инокентий 28. юлия.
 Ириней 23. августа.
 Изидор (Сидор) 4. фебр. и 14. мая.
 Йосафат 12. нов.
 Йосиф (Осиф) 26. дец. и 4. апр.
 Келестин 8. априла.
 Киприян 10. мар. и 2. окт.
 Кирил 18. ян., 18. и 29. мар., 9. юна и 5. юлия.
 Климентий 23. ян. и 25. нов.
 Константин (Коста) 21. мая.
 Корнилий (Корнел) 13. септ.
 Косма 1. нов., 12. окт. и 1. юлия.
 Ксенофонт 26. януара.
 Лаврентий 10. авг.
 Лазар 28. марта.
 Лев (Лев, Лео) 18. и 20. фебр.
 Леонид 10. мар. и 16. юн.
 Леонтий 18. юн.
 Лука (Лукач) 18. окт.
 Максим 21. фебр. и 13. авг.
 Марко 29. марта.
 Мартин 14. априла.
 Матей (Мафтей) 16. нов. и 9. авг.
 Мирон 17. августа.
 Михайл 6. септ., 8. нов., 22. мая и 12. юлия.
 Мойсей 28. авг., 4. септ.
 Нестор 27. окт.
 Никон 23. марта.
 Никита 3. апр., 28. мая, 15. септ.
 Николай 6. дец. и 9. мая.
 Онуфрий 12. юния.
 Павел (Палко) 29. юн., 15. ян., 6. нов., 15. дец., 31. авг.
 Пахомей 15. мая.
 Петро 29. юн., 16. ян., 25. нов.
 Роман 1. окт., 18. нов.
 Самуїл 20. августа.
 Сергий 7. окт.
 Силвестер (Силви) 2. ян.

Симеон (Шимко) 3. юла, 17.
и 27. априла, 10. и 24. мая и
21. юла.
Софрон 11. марца.
Спиридон 12. дец.
Стефан (Штефан) 27. дец., 28.
окт., 28. нов., 28. марца и 2. авг.
Тарас 25. фебруара.
Тадей (Фтадей) 21. августа.
Тимотей 22. ян. и 10. юния.
Тихон 16. юния.
Теодор 8. фебр., 17. фебр., 22.
апр., 16. мая, 8. юн., 11. нов.

Теофан 12. марца и 11. окт.
Теофил 23. юлия.
Томас 7. юла, 6. октября.
Урбан 31. октября.
Филимон 22. нов.
Филип 14. нов., 11. окт.
Харитон 28. септембра.
Христофор 6. мая.
Юлиан 21. юния.
Юстин 1. юния.
Яким 9. септ. и 20. мая.
Яков 23. окт. и 9. окт.
Ясон 24. априла.

2) Женски мена.

Аврелия 15. окт.
Агапия (Гафия) 29. дец.
Агния 21. януара, 20. апр.
Александра 23. апр., 18. мая.
Анастасия 15. апр., 29. окт.
Ана (Ганя) 9. септ., 3. фебр., 25.
юлия.
Антония 4. мая.
Атаназия 9. окт.
Валерия 28. апр., 5. юн., 9. дец.
Варвара 4. дец.
Василиска 6. ян., 22. марца.
Вероника 13. ян.
Виктория 23. дец.
Вира 17. септ.
Вригита 1. фебруара.
Геновева 3. ян.
Доминика 8. ян.
Дионизия 6. дец.
Евгения 21. дец., 11. септ.
Евфемия 11. юл.
Евфрозина 15. фебр., 25. окт.
Екатерина 24. нов.
Емилия 30. мая.
Елена 21. мая.
Издора 10. марца.
Ирина 5. мая, 20. окт.
Йоана 27. юния.
Йосафата 12. нов.
Йосифа 26. дец.
Цецилия (Кикилия) 22. нов.
Кирила 5. юлия.

Клавдия 13. мар., 18. мая.
Ксения 24. януара.
Леонтия 6. дец.
Лукия 6. юл., 16. септ., 13. дец.
Любов (Амала) 17. септ.
Магдалина 22. юл.
Макрина 14. ян., 19. юл.
Максима 30. юлия.
Маргарета 22. фебр., 10. юн.
Мария 8. септ., 1. окт., 25. мар.,
15. августа, 8. децембра.
Марияна 17. фебр.
Марта 9. юн.
Мелания 31. дец.
Моника 4. мая.
Надія 17. септ.
Наталия 26. авг.
Олга 11. юлия.
Павлина 6. юн., 14. и 18. окт.
Регина 7. септ.
Розалия 15. юл.
Серафима 29. юлия.
София 17. септ.
Татяна 12. ян.
Тереза 15. окт.
Феврония 25. юния.
Харитина 5. окт.
Христина 18. мая, 24. юл.
Юлия 18. мая.
Юлияна 7. и 16. фебр.
Юстина 2. окт. и 15. мая.

ДУХОВНЕ ЧТЕНИЕ.

Нашому Владикови.

(Преосвященому Дионизови на 10. рочницу його владичества.)

Дзешец роки ягед слунко
Швициш нам и нас огриваш,
Перши наш Владико
З нашей жеми, з нашей креви!
Ище так нас не преславел
И не дзвигнул ніхто!

Покля жиц твой народ будзе,
Твойо мено не забудзе,
Вельки наш Предняку!
Бо Ти йому живот принєс:
Нови живот, нову душу
И небесну ласку!

Слунко швици... трава рошне,
Квитне квеце, зарно гоні —
Слунку ше радує!
Дзешкаль ше и ташки нашли,
Та шпиваю... за слунечко.
Богу так дзекує!

Шицко нараз ше зявело,
Кед нам слунко зашвицело
— Вельки дар Господні!
Роя ше нам нашо церкви,
А Просвита нам розквита,
Цеша ше широти!

А Ти швициш ягед слунко:
Не пре себе, але пре нас —
Ліца нам ше швица!
Ище ши и стару нашу
Дідовщину почал дзвигац
Там, дзе Маковица!

Вшадзи Твойо зарі иду,
Вшадзи Тебе полно, вшадзи :
Зна Це Львов и Прага !
Спинай нам ше поверх швета,
Бо то не вше лето тирва !
— Най Ци Бог помага !

Длуго, длуго зме чекали
Тото нашо красне лето,
— Тераз нам розквита !
Перши руски наш Владико,
Швиц нам, грей нас, водз нас, владай
На многая літа !

Габор Костельник.

Х РОЧНИ ЮВІЛЕЙ Преосвященного Владики ДИОНИЗИЯ (1914.—1924.)

Честним читачом Р. Календара и шицкому рускому народу глашим вельку радост и швето.

Того року *виполнює ше дзешец роки* як наш преосвящени владика *Дионизий* приял чин пошвеченя за владика — епископа у столичним граду христіанско католицкого швета, у Риму. Боже Провидініє так допушело, да и Вон там приме архипастирску коруну и паліцу дзе то исте прияли и славянски апостоли и просвители св. Кирил и Метод.

Кед би преосвящени Владика Дионизий не мал ніяки окреми діла и славни успихи своей апостолскей роботи, — уж тото саме діло, же Вон, син нашого руского народу попри днешніх чужих обставинох уж витримал и служел своей епархії дзешец роки — було би славне за нього, за нас.

Але Вон за нашу епархию, за наш народ руски не лем обични чловек и епископ — Вон є справедліви апостол своей епархії, котрого Провидініє Боже послало розшатим вирником епархії крижевацкей.

Було то пред дзешец роками, кед пламень мержні и ненависци медзи народами залапел цали швет, — започала ше велька, страшна свитска война. Вшадзи жалост,

бриги, болі, нещесца по цалим швеце и поєдиних крайох, валалох, та и фамилийох. Людзе ше борели, забивали а не знали, же прецо, пре кого. Поколебали ше царства

Др. Діонісій Няради, перши Русин-владика
крижовски.

и велі препадли, а поколебала ше и вира свята у шерцох не єдного христіянина... Не чудо, бо страдания превельки були и кажди чи дома чи на войны не лем велі поноси мал, але и непреповедзени страданя — церпеня

мушел прежиц. Таки страданя швет не запаметал, та не нудо, же велі держави, країни, валали и фамилиї цалком препадали. А людзе цо дому приходзели, огорчени на свою судьбу, цалком иньшаки думи, бешеди, позберани у своїх страданьох по швецце, — приношовали зос собу. Прето ше у веліх країнох и валалох вшеліяки незгоди стали и ище вше нешка не видно правого шору, на яки зме научени були пред войну.

То осетели не лем поєдини держави, але у тим страдала и Церква Христова, поєдини епархії — владичества.

Не думам ту споминац, кельо жертви поднесли материально кажде владичество, бо то не спада на єден календар, але спомнем лем страданя у духовним и вирским живоце.

У часу войни гоч у крайох нашого владичества страшни дзела не розвальовали мирни и цихи нашо валали, вони ипак препадали духовно. Оцове, синове предлуго далеко у цудзих крайох страдали а дома мацери и дзеци, у страху за живот оцох, трапели ше як би отримац у шоре своєю обисца, своєю мали газдовства. Школи ридко у даєдним валале були у шоре, бо и учители мушели войну службу коньчиц, а и хтори дома остали живот и ім вше чежши бул. Дзеци росли през оцовского надпатрунку, през строгосци вихованя. А так було у шицким, не було правого шора и кажди видзел, же то зли плоди принеше.

У тим часу, кед за нашу епархию найчежше було, послало нам Боже Провидініє преосвященного Владику Дионизия.

Думам, же правду припознам, кед спомнем, же нет того грекокатолика у пространей епархії крижевацкей, котри би милу и благу оцовску персону svojого Владики не познал!

Мили мой руски народу! Гоч нам шицком добре позната персона и шерцо нашого Архиерея, ипак добре будзе а и длужносц є наша, да на таки ювильейски рок спомнеме блізде о животу нашого славного добротвора, просвитителя и шмелого бранителя св. вири нашей и русской народносци.

Людзе обично за живота не познаю своїх великанох. Аж кед їх утраца, теди видза цо ім вони були. Же би ше так и з нами Руснацами не стало спомнеме ту на кратко Його живот и дійствованє за Церкву и народ.

Народзел ше Вон од худобних а побожных руских родичох земледілцох у Руским Керестуре 10. X. 1874. року. Оцови му було мено Янко а мацери Ганя. Уж од малючка полюбел науку и молитву. У народней школи мал ученого учителя А. Кузмяка. Школяр бул од початку перши, а церковни богослужєня так любел, же кед лем могол вше бул у церкви. Вон бул медзи першими хлапцями — крилощаняма. . . Кед окончел основну школу дали го родичи з вецей його пайташами до висшей школи — гимназії до Винковцох, дзе з одличним успехом окончел I. класу. Други рок по тим бул прияти до епархийского сименища у Загребу, — дзе и найвисши своєю школи докончел.

Уж як млади школяр указовал прихильносц гу священическому званию. На вакациях, гоч ше нігда не цудзел од своїх пайташох, не ганьбел ше помагац своїм родичом у польскей чежкей роботы, а понеже ше їх мала жем находзела бліздо чудотворного места Матери Божей „Водици“, часто го було видзиц на тим св. месце як призива и блага Мацер русского краю за себе и своій народ. Крем родительского дому там Вон складал горуци молитви и плани за своій будучи живот. Вельке почитанє гу Пренепорочней скапчане од того часу з цалим Його животом, з Його писаньом, з Його роботу не лем як школяра, але и як священника и Владики. То була причина, же ше уж у младих літох своїх оформовал цалком Богови на службу, и мож повесц, вирек ше уживаньох шветових, котри би по своєї науки и таланту легко могол задобиц.

У цалим живоце одликовал ше зос скромносцу живота, задоволел ше зос найменшим и припростим животом. Нігда не любел слави, паради, свитски вешеля. И таки остал до нешка. Гу другим вше бул полни з любовию и вислужносцу а гу себе вше строги.

Як школяр бул верни товариш своїм колегом, котри гоч Го дзекеди и несправедливо осудзовали пре строгосц побожного живота, ипак Го вше високо ценели и почитовали. Радо помагал своїм слабшим пайташом у науки. . .

Кед скончел (а вше зос одличним успехом) гимназийски науки наставел науку богословії на всеучилищу у Загребу. У IV. богословії пре недостаток священікох у епархії пошвецел го преосвящени Владика Юлий за

єрея 1. I. 1899. р. и послал на випражнєту парохию Шид. Шлїди Його пожертвовней роботи у тей теди запушеной парохий и нешка познач. Шидянски Руснаци и нешка памєтаю одушевлєни науки свойого младого душпастира. О рок по тим именовани бул настоятельом (префектом) епархийского симєнища у Загребу, дзе одлично зложєл испит и зос IV. богословий — а нє одлуга и найвисши испити докторат богословия.

Тераз почина наш млади священник Дионизий як настоятель школярох — будучности народной и водьох народа: священникох и учительох, — зос подполну условносцу и горуцим одушевленем до живота засадзовац свойо вельки идеи (плани) за славу Божу и народ епархий крижевацкей.

Вон добре знав, же през науки, просвітних людзох ані єден народ не може напредовац. Прето як вихователь младих школярох не лєм свою длужносц коньчел, але Вон бул прави Оцц своїм питомцом. Щешліви тоти шицки, котри ше як школяре под Його руку и надпатрунком школювали! И нешка Му не можу предзековац Його науку, Його оцовски совити, котри дараз и строги були, але вше скапчани зос любовию. Вон виховал, мож шлєбодно твердиц, *шицку интелитенцию* младшу у владичеству крижевацким.

Познате нам, же нашо владичество, гоч у нїм у велькей векшини Руснаци, утемелєне є перше за братох наших Горватах грекокатоликох. За нїх були дани фундації и досц вельки добра владичества. Понеже у Церкви католицкей нет разлики медзи народами, еднаки су шицки, бо су браца по вири, та и нашо Руснаци исти права мали у владичеству з братами по вири и народносци Горватами. Несовистни людзе вельораз пробовали вражду мишац медзи нами и Горватами, але то ше їм до teraz не удало. Доказом є на то найбаржей баш наш ювилант преосвящени Владика Дионизий.

Гоч ше Вон як Руснак не лем нігда не вирек свого народу, але вше наглашовал свою рускосц, ипак му то не завадзало у оконьчованю Його велікей мисії — задачи. Хто Го лем упознал ошвечел ше о Його искреносци, да шицким шицко будзе. Бул Вон праведни вше еднак єдним як и другим, а любов и прихильносц гу ровним себе була вше искрена и братска, а гу меньшим права

оцовска. Прето Го почитовали и високо ценели Иого слова и совети еднак браца Горвати як и Руснаци.

Од початку свого явного дійствования виховал Вон и вишколовал на сто школярох — синох народу владичества крижевацкогo, и то не лем священїкох и учительох але и у других званьїох. То нїгда не робел зос примушованьом, нїкого не силовал, да будзе священїком, або да ше цалком жертвує Богу, але вше бул о тим найкажди вибере себе звание — поволає, котре му Бог дава.

Понеже у шлюбодним часу своїм и сам путовав вельо до других державох, а найбаржей гу нашим братом Руснацом у Галиції, дзе вельо сили у духовним живоце черпал, — посилал талантливих школярох на славни училища — школи у других просвітнейших державох, н. пр. до Львова, Перемишлу, Станиславоу, Бучачу, Ужгороду, Братислави, Оломуцу, Бечу, Инсбруку, Löwenу (Белгия), Риму... а у нашей держави крем Загребу до Дякова и Травнику.

Тих шицких школярох Вон не лем посилал, але и отримовал, плацел за нїх отримованє або цалком або часци, або с трудбу вимодлел за нїх помоц. То таке велїке діло за нас, котре достойно описац и оцениц не може слово або пирко чловеческе. То лем сам Бог зна и Вон, як могол таки велїки діла скапчани зос превелькими бригами и роботу виконьчовац. То буду споминац и нашо прауноки цо Вон мудро и пожертвовно зробел за нашо владичество. То исте коньчи и нешка. Най му Бог небесни помага у тей чежкей роботи!

За себе Вон вельо не дзбал. Його потреби вше лем найменьши були. Його найвекше уживане и радосц вше лем у тим була, да може другим добре — хасновите зробиц, а вше у першим шоре слава Божа и спасене душох.

Прето не чудо, же уж у младим вику напредоваў у
своім званію. На фришко постаў директором епархій-
скаго сименища и то р. 1902. То були часи, кед епар-
хійске сименище постало centrum — стредок — шерцо
епархії. Не лем прости людзе там ходзели на пораду,
але священіком цалей епархії то було место, дзе ше
схадзали и своіо поради там коньчели. Вон бул тота
капча, котра шицких розшатих братох ведно знал зеди-
ніц у думи и братству и одушевиц за чежки и пожер-
товни живот наших священікох.

Понеже сий простого народу бул и познал потреби народу и причини прецо вирски живот слабнє у народу, — започал помаганє-лїченє од самих просвітительох народа у духовним живоце — священїкох. З рока на рок зволовал нас на духовни науки (вежби), у котрих священїки вистати и вельораз огорчени у своїм пастирским живоце на валалох, достали нову моц и дзеку и ошвиженє за свойо чешки роботи у пастирству. Так то бува и нешка.

Не забул Вон ані на слабих, хорих и у нужди на-ходзацих ше священїкох. Вон основал *Дружтво св. Йосафата* за помоц священїкох, котрого друштва член кажди наш паноец и тото дружтво на кельо лем могло наисце велїм на помоц було. — Так исте основал дружтво кланяня Иисусу Христу у Найсвят. Тайни Евхаристїї, у котрим священїки члени черпаю моц, любов и витрималосц гу свойому званию.

Попри тей шицкей роботи не забул за свой народ. Да ше вирски живот цо скорей обнови и утвердзи поволал до Коцура ч. шестри Служебници Преч. Дїви Мариї, котри ше преславили зос преукрашованьом церкви и вихованьом малих дзецох у бавилищу. У Шиду у владическим доме основал Широтинец, у котрим ч. шестри чина св. Василия Вел. ховаю з рока на рок коло 20 шицки дзеци. У Крижовцох основал манастир за ч. шестри Василия В., котри отримую конвїкт (сименище) за женски дзеци, котри ходза до гимназїї и учительскей школи. То шицко з вельку бригу и трошками скапчанє. Вшадзи основал дружтва молитви, за друштво св. Рожанца и кнїжочку видал. Написал и видал вецей *молитвенїки* менши и векши за горватски и руски свой народ; кнїжку *Житїє св. Йосафата*; *Житїє св. славянских апостолах Кирила и Метода*; за дзеци школски *Катакиз* (Правди кат. вири), а тєраз баш кед тото пишем вишла зос друку прекрасна библийна кнїжка за дзеци школски *„Христианска наука“*, котру радо буду читац и старши. Писал и друковац дал превельо окружни писма священству и вирником, а у нашим календару нєт того рока без Його мудрих оцовских словох и наукох.

Тота пребогата Його трудолюбивосц и пожертвовносц за виру св. и народ не могла остац скрита, о ней ше дознал и римски престол и именовал Го перше апо-

столским администратором а познейше и епископом на випражнєте место владики крижевацкого (1914. р.)

Возвишенє Преосвященного Дионизия на чєсц Владики прияли шицки вирники широкей епархїї крижевацкей з найвєкшу радосцу и збачели у тим доброту и премудросц стараня Божого, котри їм у найчєжших часох послал такого з апостолску ревносцу напoлнєтого мужа за водю духовного.

Од того часу преосвящєни владики Дионизий ище з векшим одушевлєнєм наставя свою апостолску роботу. Нє було того року да нє нащивєл єдну часц своей епархїї. Нїгда нє жадал слави ані паради, лєм спасєнє душох, пре котре ше Вон єдино стара. То Йому єдина брига и работа. Гу Ньому приступни кажди, нєма изятїя, цо векши потреби и нужди, цо баржей страждуци — за тих ше подвойнє стара и модлї. Його шерцо каждому отворєнє, каждого вислуха и нїгда нє глєда свою вилагоду, ає да своїм дзецом духовним послужи и ущєсци их.

За обновєнє и ошвиженє вирского живота у своей епархїї отримовал сам и з другима отцами мисіонарами давал отримовац уж на вєцєй заводи готово у каждей парохїї так звани *„апостолски посланства“* (мисїї), у котрих кєд лєм могол вше и сам участвовав. Тоти згоди у духовним живоце вирников кажди будзе длуго памєтац, бо то вшадзи наисце велїки швета и обновєнє — ошвиженє — омоцнєнє каждому у духовним живоце було. У таких згодах преосвященного Владика Дионизия могол кажди видзиц у церкви од вшас рана до нескоро вечара. Хто лєм сцєл могол бєшєдовац прєз Його шерцо гу свойому Богови.

О тих посланствах написал наш Калєндар за р. 1923. тото: „То була наисце богата духовна жатва и доказ любви и верности Руснацох гу своей вири святей. У часу того духовного обновєня гарли ше Руснаци у каждей парохїї и напoлняли свойо церкви да чую науку свойого архипастира, котри свойо дзеци неутрудимо цєшел, возбуждовал, научовал и виру утверждовал. Були то роботни днї, а народ не сановал и роботу свою охабиц лєм да чує апостолски науки свойого любимого Отца. Мож повєсц, же то єдно швето — празник бул мєдзи Русинами. Нє лєм жени, ає и хлопи, єднак стари як млади, дзеци школски и млада чєлядз — словом цали валал од

вчас рана до позного вечара уживал духовни плоди св. Посланства. Чежко би було пресудзиц дзе сердечнейше дочековали, слухали и випроваждали свого Владика вирники... Вшадзи ше то зос усиловносцу трудзело, да тоти дні цо красши и паметлівши останю. Найкрасше було видзиц то як ше шицки поєдини фамелії шоровали и приступали гу св. Тайном. Богослуженя ше прекрасне коньчели"....

Так то було и прешлого року кед таки апостолски посланства оконьчовали всч. оо. Редemptористи при сримских наших братох у каждой парохії.

Наш Календар о тей духовней слави приноши и два красни образки.

У року 1920. именовани бул наш преосвящени Владика Дионизий апостолским администратором (наместни Владика) епархії Пряшовскей у Чехословацкей держави. То вельке владичество, у котрим жиє вещей як 200.000 наших братох Русинок. Тоти браца нам найблізши по креви и по вири. Отамаль ше приселели нашо прадідове пред блізко двасто роками. Їх язык, обичаї и вира исти истучки як и нашо.

То була нова терха за нашого преосвященого Владика, котру Вон з найвекшу усиловносцу приял на себе и свою апостолску ревност подвойнел. Браца нашо на „Горніци“ велі ище нігда не видзели свого владика у своїх валалох. А наш преосвящ. Владика не сановал труд и жертви у тих крайох, котри у свитскей войни найбаржей страдали. Кед лем могол ишол гу нїм до валалох, валалїкох, по горох и вшелїяких драгох вшадзи научовал, служел, споведал, цешел и помагал кельо лем могол, — а людзе не могли предзековац Богови за таку ласку, же чую слово Боже на своїм родним языку од свого Архиврея... Кельо там у тих 3—4 роках зробел читае у новинках наших братох у Чехословацкей.

Прето не опушел свою епархию, свойо стадо. Од часу до часу врацал ше дому, дзе ше превельо трудзел, да заостату, започату роботу настави. А кед зме го жаловали, же то превельо за сили чловечески дзень и ноц неперестано робиц, Вон зос благим нашимхом лем тельо вше одповед: „то мой одпочивок!“

Року 1923./4. Го славели шицки Руснаци греко-католики 300 рочни юбилей мученической шмерци най-

славнейшого Русина св. священомученика *Йосафата*, архиепископа полоцкого. У тей прослави не заостала ані наша епархия. У каждым месточку нашим коньчели ше набожності во чесц славного мученика нашого, а у наших дідинок Керестуре и Коцуре вещей дньовой набожності предок водзел сам преосвящ. Владика Дионизий.

Мили браца Руснаци! Ето у кратких и преслабих словох представел сом вам житие и дійствоване нашого найвекшого и любимого Руснака и Архиврея, преосвященого Владика Дионизия. То лем у часци Його житие и діла, а цо Вон нам бул и кельо ше за нас трудзел, то лем сам Бог небесни зна и видзи. Лем тельо ище спомнем, же нам преосвященого Владика Дионизия поєдини людзе и народи завидза и ради би Го од нас одняц. Яки би зме теди широти постали, — то ані себе подумац не можеме!

Прето, думам, же зос шерцох цалого владичества епархії крижевацкей, а окреме нас Руснацок, зос синовску придатносцу жичим нам шицким:

Най добри Господь Бог пожие нашого милого и доброго Отца, преосвященого Владика Дионизия нашей епархії и народу нашому на многая літа!

Ред.

Цо то „Соботичаре або Адвентисти“.

Исус Христос не дармо гварел: „Ище кто речѣх вамъ: се здѣхъ Христосъ, или ондѣхъ: не имѣте вѣри. Встанѣхъ во ажехристи и аже-пророци, и дадѣхъ знаменїя велика и чѣдеса, ажеже прїестити аще возможно, и избраннїя... Ище ѹбо речѣхъ вамъ: се кѣ пѣстини вѣстѣ, не изидите, се кѣ сокровищахъ: не имѣте вѣри. (Мат. гл. 24, 23—27).

Медзи таких фалшивих пророках спадаю и *Соботичаре*, лебо як их иньшак волаю *Адвентисти*. У новши часи, особито по войни, почали ше вони являц и народ зводзовац. Зос своїма кривима пророчествами о концу швета кламу неуки швет, шею куколь и подкою єдино-правдиву виру християнско-кафтолическу. Соботичарство лем там найдзе слїдбенїкох, дзе неукосц, цемнота и непросвищеносц у св. вири. Добри и шорови Християне им не нашедню. Зато даскельо слова о тей новей вири най будзе поведзено у нашим Календару, да ше кажды Руснак зна ровнац, кед би ше дагдзе и у нашим валале появил даяки соботичарски „мудерец“

I. Хто основал соботичарску виру.

Початнік соботичарской вири є Американец Вилим Милер (родз. 1782. р. умар 1849. р.) Його родичи були лутеране и биреше, па го не могли школовац, але вон сам читал цо му пришло до рукох. Не чудо, же ше у його младеї глави шицко помишало и млади Милер постал безвирец. У 34. року почал читац св. писмо, особито ше му пачели тоти места дзе бешедо о коньчини швета и страшним суду. И вон конечно почал вериц и науцовац, же ше може вираховац, кеди будзе коньчина швета. Не знал бидачиско, же Исус гварел: „О дни же томх и часк, никтоже вѣст, ни Ангели небесни, токмо Отец мой единый“. (Мат. 24, 36.) Виравовал дакле Милер, же то будзе медзи 1843. и 1844. рокох и то найпознейше 22. октобра. Новини зос того року так нам описую:

В леце 1844. року велі захобели свойо роботи, давни попредали шицок маєток, же би дочекали Христа без нічого, превелі ані уроджай не позберали. През цали ноци чекали труби ангелски. Трежби и мудри людзе робели шмих а на дутянох стало на вецей местох: Ту ше предаваю били шмати и ципели по найновшей моди и по туней цени за путоване до неба. Мешац октобер прешел як и кажди други а соботичаре вишчирели очи — не було ніч...

Як цо кажда вира, котра ше одорве од правдивей церкви християнско-кафтолической почне ше таргац, так ше и соботичаре потаргали. Тераз их вст 6 файти. Од тих су найвекши тоти, цо швеца соботу и зато их народ презвал *соботичаре*...

Вони найперше постали у Немецкей а основал их якиш Янко Вайш (Whitte умар 1881. року) и його жена полушалена баба Иля (родзена 1827. р. умарла 1915. року). Ёй ше койцо привидзовало и зато ю презвали „пророчица Иля“. Як вона поведла, так толковали найчежши места у св. писму. Вельо путовала и на путованьох ширела свойо пророчества. Шицко би не мало велького успиху, да Соботичаре не основали у Гамбургу вельки друкарні, котри у шицких языках розширую тоту криву соботичарску науку. У нашей держави у Новом Саду и Београду маю тиж свойо друкарні и видаваю кніжки и календари, котри гуторя о коньчини швета и ругаю на християнську виру.

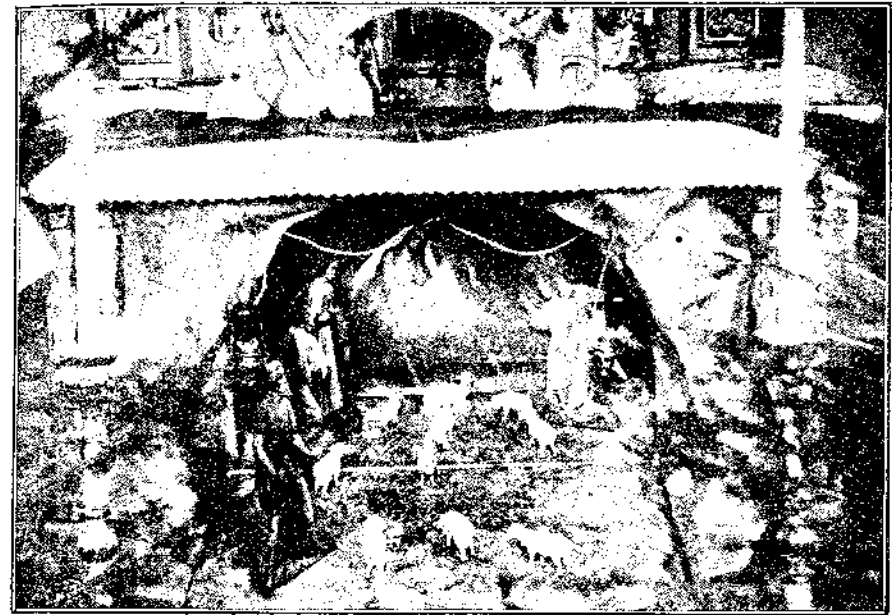
II. Цо научую Соботичаре.

Чежко би було почитац шицки кривовирія, цо их Соботичаре (Адвентисти) уча, бо их барз вельо. Кельо їх мудрих главох, тельо и наукох. Ми ту наведеме лем найважнейше:

1.) Соботичаре уча як и Лутеране, же *єдини источник вири св. писмо*, а одручую шицко цо учи *предание: св. церква и св. отцове*.

Але то так робя и робели и шицки криви начителє. Вони видумали себе нову виру, а вец иду гледац до библиї и доказовац, же то так учи св. писмо. Круца и верца лем да видзе тото цо вони сцу. Зос такого толкованя виходза им и їх други бесмыслени науки. Не знаю, же св. писмо гвари, же треба и предание тримац. Св. Павел апостол пише: „Браца, стойце и тримайце *предания*, котри сце научели, чи по бешеди чи по нашим посланию“ (2. Солуняном 2, 14).

2.) Як зме уж спомли їх главна наука, же *тераз по войни будзе страшни суд*, бо людзе барз погубени и на швеце велька

Рождество Христово.

бида. Тоти чежки часи Соботичаре вихасную за свойо зли цілі проци св. вири. Як цо и Исус Христос гварел так учи и наша свята Церква, же о Страшним Суду ніхто незна, кеди будзе ані Ангели на небе.

3.) Соботичаре *швеца зос Жидами соботу*. Гуторя, же у 4. столітїю папа римски одредзел швециц недзелю, же скорей так не було. Не знаю, же уж у св. писму вола ше недзеля „день Господень“ (Открив. 1, 10.) а св. Лука пише як ше Апостол Павел зишол зос Християнами у Троади на службу Бою у *першим дню тижня* т. є. в недзелю. (Дїян. апост. 20 7). Так исто пише апостол св. Павел у 2. посланию ко Коринт. 16, 2. Зос того слїдує, же и

апостоли од перших початкох швецели недзелю, а то прето, же Господь наш Исус Христос в недзелю воскрес, в недзелю ше указал апостолом, в недзелю послал Духа Святого. Апостоли наредзели празновац недзелю и прето, же би ше Християне розликовали од Жидох. Соброта була згодна за стари завит, а недзеля е за Нови Завит. Нови Завит совершенейши од старого и зос Новим Завитом престало празноване старозавитних шветох. Кед Соботичаре уж тримаю соботу, вец би требало, да тримаю шицко друге, цо тримаю и Жидзи. — Жалостно патриц, як человек — Соботичар, котри не приходзел до Церкви кед бул у правей вири, а тєраз ходзи до якийшик скупштини в соботу, а на недзелю роби чежки роботи.

4.) *Одруцую кресцене дзецох* а дзеци, котри уж кресцени прекресцую, кед оконьча 10 роки так, же их цалком до води замура н. пр. у Дунаю, Сави або на бегелю. Заруцую дакле апостолску науку, же дзеци треба кресциц цо скорей по народзеню. Зос тим Соботичаре запрепасцую вельо дзеци, бо не мале число дзецох умре без св. крещения.

5.) *Одруцую и други св. тайни.* Так вони не припознаваю св. Службу Богу и св. причасц, не припознаваю ані св. споведз. Уча же женїдбу можно розришиц, хоч кеди и на ново ше оженїц. Не сцу вони ані почитовац Преч. Дїву Марию а одруцую и молитви за покойних. Як видно Соботичаре шицко одруцую и таманя а на то место нїч не ставляю. Кед би ше людзе дали звесц на их криву науку, теди би упали до велького нещесца, зос хторого би ше не могли дзвигнуц.

6.) Соботичаре *шею вельку мержосц на Церкву* а особито на главу церкви св. Оца Папу. Може ше повесц, же ані една крива вира до тєраз не вибрехала тельо хули на Церкву и на Римского Оца Папу як Соботичаре.

7.) *Соботичаре не едза швиньске месо, не пию напой, тею, кафи, не куря, лем да цо вецей прицагню.* Од своїх „вирних“ питаю т. зв. „дзешецину“ то ест кажди Соботичар муши дац дзешату част свойого маєтку „касирови“.

III. Як Соботичаре ширя свою науку.

На два способи ширя Соботичаре свою науку: зос приватним нагваряньом, преподаванями и зос кнїжочками. С початку не поведза цо сцу ані не виказую хто су, лем толкую библию. Помали вецка починаю гуториц о Нойових дньох, як людзе теди при Нойови були погубени и як пришла потопа швета, так по войни придзе конец швета. По тим ругаю на Церкву и Папу, котрого приказую як антихриста. Да будзе комедия ище векша

законьчую свойо преподаваня зос молитву, да так неугому швету руца прах до очох, и да го легчейше предобию. Соботичаре вельо видали кнїжки и календари на вшелїяких языкох па и на сербским, котри предаваю и розношую по валалох соботичарски агенти. Таки кнїжочки су на приклад: „Пут к миру“, „Да ли се приближуємо концу света“, „Кажипут Даниїелов к светом граду“, „Папа и римска црква“, „Бесмртност душе“, „Мисли о гори блаженства“, „Пут ка Кристу“, „Велики бої између Христа и сотоне“ и т. д. У вельких масох дзеля тоти кнїжочки по шпитальох, по хижох и дзецом по туней цени, па и за дармо. Кед вам допаднє до рукох така кнїжочка лебо их Мисионски Календар, рудце го до пеца, бо вони годни отровиц кажде честне и християнске руске шерцо... Не забудце Христово слова: „Ениманте же отх ажнвицх пророкх, иже прихедатх кх камх ко одеждацх овчицх, кнїстрх же сьть волци хициници. Отх плодх нїх познаете нїх!“

Ю. П.

Св. мисії у Сриме.

Пише О. Г. Бесерминїй, парох у Шиду.

Нашо парохїї у Сриме, Петровци, Миклошевци, Шид, Беркасово и Бачинци мали прешлого року ритке и надзвичайне щесце, кеди їм ше особита любов Божа указала, а то су св. мисії. Цо то таке мисії? запита ше не єден спомедзи ч. читательох нашого русского календара. — Так ше питали и нашо браца по Сриме у спомнутих валалох, їх паноцове їм то у церкви и ростолковали, але потполно порозумели аж теди, кед на свойо очи видзели и на свойо уха чули Оцох Мисионарох. Так и я вам ту, браца мойо мили, кельо сом годзен, у главным розтолкуєм, цо су мисії, гоч цалком би сце їх аж теди упознали, кед би сце брали учасц у нїх, бо св. мисії треба видзиц, треба чуц, и аж їх теди человек потполно порозуми.

Да ше каждому злу безвирства, кривовирства, и розпустного живота тим баржей и сигурнейше доскочи, поволую владикове славних казательникох, Мисионарох, да по прикладу св. Алфонза по варошох и валалох слово Боже проповидую, и людзох на покуту обрацаю. Каждому добре познате, же дзе ше покута занедзба, там дораз грих омоцнее, а грих за собу кару Богу прицагує. Прето є задаток тих мисийох народ на покуту прицаговац, бо велї и велї християне фальшиво думаю, же їм ше у споведзи не лем грих, але и дочасни кари за грих одпущую. Треба таже на-

род опоминац и науковац, же наша оштра и свята длужносц по споведзи покуту и добри діла твориц, и так справедлівосци Божей задоволїц.

Чуйме, цо гвари св. Алфонз о мисиох: У св. мисиох ше най-вещей гришнікох обраци. И кед ше народ не обраци пре кари Божо: войну, глад, кугу, а то ше ипак обраци зос св. мисиями. Велї, котри брали учасц у св. мисиох, зохабели зли привички и гришни прилики, украдзене поврацели, зробену чкodu поправели, мержно у себе задавели, и од цалого шерца неприятелю отпу-

Св. мисії у Шиду.

щели. Велї, котри ше уж од вецей рокох не споведали, або ше зле висповедали, у св. мисиох ше найкрасше и найлєпше висповедаю. Но найвекши хасен од св. мисиох є тот, же ше велї святоткрадствени споведзи виправя. Злих, святоткрадствених споведзох єст вельо. Велї и на смертельней посцелї, примаючи св. тайни, пре фальшиву ханьблівосц пред священїком, с котрим су познати, затая свойо грихи. Мисії коньча странски священїци, звичайно непознати монахи, котри о даскельо дні пойду зоз парохії, а да ше можебуц нікеди вецей не повраца. Знаючи то людзе, а зос казанями у шерцу рушени, зошицким ше лєгко отрешу од отрова, цо го пре телї затаєни грихи у шерцу ношели.

Таки ше мисії тримали и у наших сримских парохіох 1924. р. и то почали ше у Петровцох, вец у Миклошевцох, у Шиду, у Беркасове, а сконьчелї ше у Бачинцох, и вшадзи тримали шейсц дні.

Мисії тримали нашо браца зос Карпатох, поволани од нашого преосв. п. владыки, всеч. отци Мефтодий Трчка и Николай Некула, обидвоме монахи чина св. Спаса, — а маю свой манастир у пряшевским владичестве у Стропкову. — Не мож описац, дзе були од народу красше и сердечнейше прияти, бо ше тоти валали аж обеговали, як да їх цо достойнейше, цо красше приму.

Св. мисії у Шиду.

Пришли нашо любі Отци Мисионаре гу нам, да ширя славу Богу пришли пре спас душох наших, пришли гу нам скромни, понїжни, на ипак ритко дахто дожил таку славу, як вони у нас! Но то не чудо: бо хто ше пре Бога понїжи, того сам Бог возвиши.

Понеже у кождим валалє тримали єднаки порядок у церкви, то ту опишем на кратко, як ше отримовали св. мисії у Шиду, бо як ту було, так и индзей. Пришла субота, 29. марца, тот тельо очековани дзень. Отци Мисионаре рушели ше пополадню зос Миклошевцох до Шиду, а випровадзели їх нашо браца Миклошевчанє зос сердечну молитву у устох, слизами у очох, аж до самого Шиду, 22 км. далеко, допровадзели їх легине на кольох.

Кед отци Мисионаре на парохії мало отпочинули, пошли до церкви, дзе їх пред собраним народом домашні парох привитал, и на знак, же їм придава потполну власц у церкви, придал їм до рукох епитрахили и ключ церковни, а дораз по тим була перша наука. В недзелю пополадню була наука за школски дзеци и дораз по ней споведз дзецох. Пондзелок пополадню була наука за жени, вваторок за хлопох, стреду за легиньох, и штварток за дзивки, а дораз по науки вше була за нїх св. споведз, а другого дня св. причасц. — Окрем того вше були науки за шицких рано под вельку службу и вечарами. О, хто би описал, же зос яку душевностцу, и з яким ше вешельом у вельким числу народ гарнул до церкви, да слуха и чуе вични правди зос устох О. Мисионарох! О, як ци шерцо трепало од радосци, кед ши патрел, же велі и велі, котри ше уж давно не споведали, teraz приступую до св. тайни покаяния. Пришол и пяток 4. априла, кеди ше мал мисийски св. Крест ношиц у процесіі и с тим ше мисіі законьчиц. Одушевленю народа управо не було граніци. Хоч бул дзень иньшак смутни, хмари вишели, и лем цо не пада, а и жимни витордул, ипак ше народу тельо нагарло, же го ше ані половка до церкви не змесцела.

Пришол шветочни час! Народ, да покаже свою верностцу Спасителю свойому, явно ше у процесіі поклонел св. мисионскому Кресту, — котри нам остава на памяток св. мисіох, и на котрим златими буквами написано: Спаси душу свою, Св. мисіі од 29. III. — 4. IV. 1924. Зос саму процесію управлял О. Николай. За крижарами найперше ишли школски дзеци, вец дзивки, легине, хлопи, а за нїма 4 легине и 2 дзивки ношели св. мисіійски крест, за крестом ишли паноцове у ризох: О. Мефтодий и домашні парох, а затим жени. Крашнє то було видзиц, дзе шицок народ єдней парохіі собрани при звоненю звонох и штреляню зос можарох явно показує виру свою, чесц и любов гу роспятаму Спасителю. Тоти 2 обрашки показую нам тоту красну процесію, у котрей О. Мефтодий пошвецел св. мисіійски Крест.

Кед ше процесія врацела до церкви, О. Мисионаре придали св. Крест домашньому о. парохови, да го чува и да народу чаштейше значене того св. Креста представи. — Пришла субота, дзень розстанку, дзень, кеди О. Мисионаре мали од нас пойсц до Беркасова. Рано ище споведали хорих по валале, — а пополадню мали нас охабиц. Народ, да, цали валал вишол, да вїпровадзи своих Отцох, да їм од шерца подзекує за тот душевни покарм, цо го през тидзень од нїх примал. Домашні парох у мену своїх вирникох подзековал О. Мисионаром на їх любови и ревностцу,

яку нам вони указовали за тоті дні, и свойо сили душевни и тілесни за нас жертвовали. Немам слова, да опишем тоті чувства, кед ше О. Мисионаре од нас дзелели. Кажди ше циска гу нїм, кажди їм сце руки побочкац, а у очох шицких блїща ше слизи, и шицки маме лем едно жадане: врацце нам ше, любі Отци нашо цо скорей назат, да нам заш тримаце св. мисіі. — Отци Мисионаре шедаю на коч. Легине зоз Шиду на коньох їх випровадзую, звони шветочно звоня, а з Беркасова, дзе teraz ишли, пришли опредз нїх тиж легине на коньох, так, же ци ше здавало, же то не иду понїжни убоги монахи, але славни даяки войсководя, провадзени од свойого войска. И так О. Мисионаре охабели Шид, пошли до Беркасова, дзе їх зос исту радосцу дочекали, а ми їм по остатні раз гуториме: Бог вас, мили Отци нашо благословел, и вшадзи провадзел! До скорого видзенья заш у наших крайох, да задобиєце и тоті даскелі души, котри вас терас не сцели припознац!

Напомени руским родичом.

(Написал: Д. Биндає.)

О вельким щесцу, о веліким капиталу нашим и то баш руским сцем вам дацо написац а ч то лем вам, добри родичи руски. Наш народ вредни у роботі як пчолка, а чуварни як мало даєден народ. Тоти два барз добри цноти отримали нас до teraz, же ше не лем щешліво множиме, шириме вшадзи, але тим цнотом маме дзековац, же зме ше до нешка добре отримали у наших крайох кадзи лем биваме, попри других векших и моцнейших народах.

То було так до войны. А од того часу видзиме боме, же то уж кус иньшак, же наш народ гоч и далей остал вредни и шпоровни, але цошкаль хіби. Ані живот, ані напредоване не такє як було: худобни роботнік, гоч кельо ше трудзи, роби, не може тельо заробиц, да видоволі свойо каждодени потреби; а видзиме, же и газда не ма правого щесца, бо шицко иньшак випатра як було и то на горше. Зедней страни силна драготня а з другой вельки дації чежко обтерхую худобних и маєтних. У днешніх судьбоносних часах дармо би зме гледали задовольни и щешліви народ.

Будую ше нови темелі державох по нових фурмох и законах, котри шицки обещую щесце и видовольне своїх народах. У тим будованю ипак забуваю людзе на єден основни камень, през котрого ше цали будинок не годзен отримац длуго а то є подуперане у воспитованю *фамиліі*. Цо жридо рики, цо корень древу —

то фамилия у народах, у державох. Главна задача фамилий є добре виховане дзецох. Нет за дзеци векшого щесца як то, кед маю добрих родичох, а за родичох нет векшей потіхи як кед добре виховаю дзеци.

Прешлого року читали зме у Р. Календару як єден збойнік, осудзени на шмерц, жадал да ище раз видзи свою мацер. А кед мац пришла, вон ю зос шицку силу дрилел од себе и гварел: „Мац моя ми виновата... Дрилел сом ю, бо вона мне дрилела ище у младосци по не добрей драги“... То було остатне злодійство того збойніка, але його слова вредно себе запаметац.

Прето гоч як є важни вопрос заробку хлеба насущного и материальне спомагане ипак од шицких талох, котри християнски родичи охабяю своїм дзецом, найважнейши и найдракши тал є добре и честне виховане дзецох. Пенєжи и салаши не ма кажди, да охаби своїм дзецом, але добре виховане кажди може дац гоч би бул и найхудобнейши.

Християнски родичи! Вельки дар и капитал положел Господь Бог до ваших рукох кед вас з дзецми благословел. З того таланту будзе раз Господь Бог питац от вас строги обрахунок т. є. як сце свої дзеци ховали. Дзеци су добрим родичом коруна и венец їх живота. Св. писмо гутори: „отци ксепитокайте чадх сконхх во наказаніи и ученіи Господни“ (Еф. VI. 4). Длуга война велі дзеци ошироцела, велі дзеци страдали у воспитованю, бо оцове дома не були. По войни зме то дораз збачели, бо дзеци постали непослушни, роспустни, небогобояжливи.

Дармо будземе лік на хиби днешніх часох индзей гледац як у нас самих: у вихованю наших дзецох. Не досц є лем остарац ше дзецом о шмату и хлеб насущни, але родичом ма буц главне старане душу дзецох добре виховац — воспитац. Не шлебодно пуциц дзеци, да пусто рошню як прут у полю. Добри родичи тот крехки прущик випросцюю, очисцюю, вони му модна подпорка проциво каждей незгоди, котра му у живоце чкодиц може.

На сам предз длужни су родичи на добре научовац дзеци своїо. Ягод цо би ше спредвед тот хто би думал, же кед не пооре, не пошев, не оброби свою жем, же жем теди ніч не зродзи, бо зродзи, але лем саму дудву и коровче. Так ше кажди родичи спредведу, кед за дзеци своїо не дзбаю, не научую їх на добре, па думаю, же ипак добри останю. Швет днешні барз погубени, на каждим крочаю видза и чую дзеци вельо злого, гришного, а кед ше у добрим не утвердзели, не поучели од своїх родичох барз легко приму до своїого шерца зле и грих, котре як смертоносни отров легко забиє їх младку и крехку душу и цело. Мудро гварел

єден учени, же шерцо дзецох як єдна чиста таблічка, на котру цо напишеме така будзе. То правда, як родичи науча, виховаю дзеци — таки людзе буду, така будучносц будзе народу. И школи задача добру науку давац дзецом. Але без добрих родичох, котри темель даваю у вихованю дзецох, ані школа не годна вельо зробиц.

А о чим ма буц тот наука родичох? Вше и у шицким учце дзеци о Богу. Як мило чуц оцови — мацери перше слово своїого малого дзецка, котре вислови: апо — мамо — такой гуторце милу дзецку о Богу, котри нам шицким предобри Оцц. Най будзе найвекша радосц мацери, кед научи дзецко своїо прежегнац и ручки складац на молитву. Оцц идуци до поля най не забува научиц дзеци, же кажди наш труд и робота без благослову Божого ніч не стої. Ми ше трудзиме: ореме, шееме — а Бог є тот, котри дава живот заренку, Вон дава росу и благу хвилю и здравє.

Над шицким у вихованю дзецох главне є *молишва*, привикнуц дзеци да полюбя молитву. Без молитви не мож ані подумац добру фамилию. Кед по правдзе воламе дзеци, же су квице родичох, — теди молитва є тоту нужна ствар, котра дава премили запах тому квицу. А же би то посцигли родичи, муша на сам предз вони сами полюбиц молитву, дзеци муша видзиц же ше їх родичи любя модліц и часто то и з німа робя. Запаметайме: же над фамилию, котра вредна не лем у роботі але и у молитви — благослов Божи стої и провадзи... Познате є то у живоце каждого человека, же дзецко шицко легко походи и научи. Воно на фришко и забудзе цо ше н. пр. у школи научело, кед науку не поновює. Але *молишви* котри од родичох научело нігда не забудзе, ані у старосци!

Старайме ше буц прави апостоли и пастире своїх дзецох. Научме їх любиц Бога над шицким: „з цалим шерцом, з цалу душу, и з шицку думу свою“. Научце їх любиц ближнього своїого: „По тим вас буду познац шицки, же сце мойо ученіки, кед любов будзеце мац медзи собу“.

Препоручам ище тоти напемени часто на розуме мац:

1. Ховайце дзеци у вири, у живеї вири. Най дзеци нігда не опуца раньши и вечарши молитви. Научце їх честно и побожно справовац ше у церкви. Най ше вредно уча библию и катакиз и вше най читаю добри кнїжки.

2. Не допушцце дзецом верабожац ше и лац. Най не споминаю мєно Боже и Святих без почтованя.

3. Приводце дзеци своїо каждей недзелі и швета до церкви на Службу Б. и други богослужєня и науки церковни.

4. Жийце прикладно, же би дзеци мушели вас почтовац, любияц и слухац. Кед будзеце дзбац за добро ваших дзецох, теди вас буду любияц вашо дзеци.

5. Не допушце у домох ваших ніяке празновиріе — врачане. Наводце дзеци на вислужносц гу другим. Научце їх чувац здраве. Чувайце їх од привички гу напою и куреня догану. Не позволяйце ім мучиц статок, жвири. У справованю гу людзом научце їх почтивосци и скромносци, гу хорим, каліком и худобним най буду милосердни. И сами ше чувайце, да не соблажніце дзеци.

6. Стойце на стражи невиносци дзецох. Не допушце ім ніч таке цо нечестне у їх справованю. Напоминайце ім, же Бог вшадзи. Чувайце їх од злого друства и злих кнїжкох, новинкох. Меркуйце, же би не падли до даяких тайних грихох, котри забиваю цело и душу. У тым будце найстрогши.

7. Ховайце у дзецох чувство справедлівосци. Карайце їх гоч и пре найменьшу чкodu зробену другому.

8. Научце дзеци, же би вше правду гуторели. Не позволяйце дзецом зле гуториц о другим.

9. Же би одучели дзеци од гришних думох, научце їх у работи часто вигваряц тоти слова: „Сердце чисто созижди ко мні Боже, и доух прав обнови ко сердцу моему“.

10. Привикніце дзеци, же би вше були задовольни з тим, цо маю, же би нікому не завидзели, же би чуварни були, и цудзе не вожадали, але за свойо дзбали.

Руски родичи! Знаме, же мудри человек ніч през хасну не роби... Воспитане дзецох є една од найчежших роботох родичох. Кельо ту приходза неспали ноци, бриги, страхи, труд... Прето мож повесц, же роботу воспитания дзецох родичом ту на жеми ніхто не годзен заплациц. Ипак заплаца то голем з часци добре виховани дзеци, бо не забуду на свїх родичох у їх старосци, а и пошмерци родичох нашлідовац буду їх добри приклад и за нїх ше модліц буду. Дай Боже, да шицким нашим руским родичом їх добри дзеци венец буду!

Розшейме ше браца...

Розшейме ше браца
по ширим швеце;
позберайме шицко —
шицко красне квеце...

Позберайме красне квеце
и мед сладки,
и принешме дому
до нашей заградки.

Бо наша заградка празна;
ми свойого мало маме,
а цо маме чувац треба,
да го витор не полама...

Нашо святи идеали
у пеленкох лем повити;
ми ше тєраз лем будзиме
у нашей просвити.

Зато шмело, браца,
робме, цо зме започалї,
да нам людзе не поведза:
палє, почалї та висталї.

Розшейме ше шицки,
позберайме красни цвити
и принешме дому
на олтар просвити!

Руско-український народ.

Написал М. Черняк.

Кажди народ, що ще жив, розвиває ще, муши найперше добре знає, хто він є. Бо кед хто не позна себе самого, тот ані не зна себе цени, не зна своєї вартости.

Ми Руснаци (Русини) спадаємо до велькеї фамелиї Славянох. Наисце Славяне то велька фамелия. Славянох єст около 170 милиони на швецє. Кед би ще соединели, кед би ще шицки як ровни браца до истого цию змагали, то би була неодолива под каждим зглядом сила. До тей велькеї фамелиї Славянох спадаю Руси лебо Велько-Руси, вони сами себе волаю Русские, далей Русини, Малоруси, волаю себе Українці, вецка Поляци — Ляхи, Чеси, Словаки, Серби — Хорвати, Словенци, Болгари.

А ми Русини гу хторому славянському народови станеме, кадзи спадаємо? Ми Русини у Югославії походзимє, бо зме одтамац дошли, з Подкарпатя, дзе жию нашо браца тиж Русини. Ми зме исто, що и вони и по бешеди и по вири. Од подкарпатских Русиных далей на сиверни восток у Карпатох и далей за Карпатами на вельким просторе бива тот исти народ, тоти исти Русини.

О тим, хто єст якеї народности, хто гу якому народови спада, одлучує його родзєна бешєда. По бешеди познаємо, до хторого народу яки чловец спада. О тим читаємо и у св. Євангелию. Исуca Христа познавали у Єрусалиму як Галилеяца и зато, кед св. Петро почал ще вирєкац, же не позна Исуca, Жидзи стали му доказовац: „Ти сигурно ученик Исуca Христа, бо ти Галилеєц як и Вон. *То же позна по швоеї бешєди*“. И то є правда. Бо по чим познаємо, хто є Немец? По тим, бо бешєдує по немецки, по його бешєди. Так исто познаш Француза, Таліяна, Англіка лєм по його бешєди. А по чим же познаш Русина? Тиж по його бешєди. Хто по руски лебо по українськи бешєдує, тот є Русин — Українець.

Ми обично називаємо нашу бешєду *руска* або *українська бешєда*. Чом же то, же ми почали називац ще Русини — Українці?

То зато, бо Руси, Веліко-Руси почали уж од давна твердиц, же Русини и Руси то шицко єдно — єден народ. Но же Русини и Веліко-Руси су два окреми славянски народи н. пр. як Поляки и Чехи, то доказує нам *история*. У историй читаємо, же Русини мали свою державу Русь з Києвом, мали своїх славних князєх Святослава, св. Ольгу, св. Владимира, а Веліко-Руси (Москови-Москале) мали заш свою державу московску зос Москву. История

учи, же скорей була Русь, а вецка Москва. Дакле Русь була окрема держава за себе, а Москва заш за себе. То було од 10-ого до початку 18-ого століття. Русиных (Русь) теди роздзелєли Поляки и Москале медзи себе, а гу тому Москале почали ще звац Русские (од Петра Великого цара). Но и Петро Вел. мушел признац, же єст разлика медзи Русинами и Веліко-Русами, бо надал назву Русином — Мало-Руси. Москалем дал назву — Веліко-Руси або Русские. Зато, да не будзе непорозуминия, хто Русин, а хто Руский, напредни идейни учени Русини почали себе називац и свой

Зос нашої дідовщини (Шарбов — Маковица).

народ Русинами-Українцями, лебо Українцями. Слово Українець, Україна, українськи не єст новє. Воно таке старє як и слово Русь. Слово Україна читаємо уж у найдавнєйшєї літописи (хроніки р. 1187. так: „о немьже Оукраина много постона“. На другим месце читаємо у истєї літописи, же князь Ростислав Берладничич пришоу „кх Оукраинѣ галичской“. Далєй літопис приповєда, же князь Данило 1213. р. вжал од Полякох: „Берѣстый Оугроукъ, Берѣстинъ и кєю Оукраинъ“. З того видзимє, же хто Русин, то тєльо значи же и Українець, зато же и ми волаємо Русини — Українці.

Жє Русини и Веліко-Руси су два окреми славянськи народи, то потверджує крем историй и *бешєда*. Бешєда Русиных, наша бє-

шеда разлікує ще вельо од бешеди Веліко-Русох. Наша бешеда руско-українська є барз красна. То потвердзую учени, котри нашої бешеди даю медзи шицкими бешедями друге место (перше ма таліянська), а медзи славянськими бешедями наша ма перше место. Наша бешеда окрема красоти, милозвучности, єст и богата, то єст у нашої бешеди ми маме вельке множество словох, у єдним руско-українським словаре єст около 70.000 слова.

Разлика медзи Русинами а Веліко-Русами єст далей и у *обичайох у характеру*. Русини-Українці су барз гостинни и милосердни, доброго шерца, су весели, дружтвени, любя шпиване, музику, су ніжно-чувствени, не барз любя робиц, але зато су витривали и барз любя шлебоду.

Ище єст єдна велька разліка медзи нами Русинами-Українцями а Веліко-Русами, а то *будова нашого цела*. Учени доказали же на цалим просторе од рики Вислока (у Галичині) аж до рики Кубань (коло Кавказу) и од горишного Дніпра аж до Чарного Мора цали народ (то єст наш руско-українськи) представля єден єдноліччи тип. Найчисцейши ше заховал тот руско-українськи тип у горох Карпатох, з єдного и другого боку тих горох, медзи Русинами у Подкарпатю (одкадз ми Русини у Югославії походзиме), на гевтим боку Карпатох, на Покутю далей на Подолю, Киевщині, Полтавщині, Харковщині. Яки же ма наш народ руско-українськи прикмети — знамена? Ето: високи рост, чарнява скора, чарняви власи, круглава глава, длуговасте ліцо зос високим чолом, цемни-чарняви очи, ценки нос, мали уха. Жени маю исти прикмети, лем су куцкик візши и маю кратше ліцо, зато нашо руско-українськи жени су єдни од найкрасших. До нас найблізши до до будови тіла су Сербо-Хорвати, вецка Болгари и Словенци.

Нас Русинох-Українцох єст 35 милиони, то єст зос нашу руско-українську бешеду бешедує 35 милиони народу. То є огромное число, дакле ми Русини-Українці вельки народ, медзи Славянами стоїме по величини на другим месце.

Славяне:

1. Веліко-Руси	75.000.000
2. Русини-Українці	35.000.000
3. Поляки	20.000.000
4. Чехи и Словаки	12.000.000
5. Сербі, Хорвати, Словенці	11.000.000
6. Болгари	4.000.000
Славянох розштитих по швеці	15.000.000

Медзи європейськими народами ми Русини-Українці стоїме по величини на шестим месце.

Європейски народи:

1. Веліко-Руси	75.000.000
2. Немци	70.000.000
3. Англіки	45.000.000
4. Французи	40.000.000
5. Таліяни	38.000.000
6. Русини-Українці	35.000.000
7. Поляки	20.000.000
8. Іспанці	20.000.000
9. Румуни	12.000.000
10. Чехо-Словаки	12.000.000
11. Сербі, Хорвати, Слов.	11.000.000
12. Мадяре	7.000.000

Осталих народох, як Белгийці, Голандийці, Швеци, Португалці, Греки и т. д. єст ище меней.

Же Русини-Українці є окреми народ од Веліко-Русох, то доказал вельки руски учени професор Микола Костомаров и други руски учени. У р. 1906. потвердзели и признали сами веліко-руски учени пред цалим шветом, же руско-українськи народ є окреми од веліко-русского имени Петербурска Императорска Академия Наук у своїх новинках: Изв'їстія Императорской Академіи Наук.

Дзе биваю, жию Русини-Українці, читатель най погледа на мапи.

Руско-українськи народ розделєни нешка жиє у трох державох. У Рускей держави жиє 27 милиони Русинох-Українцох, у Польскей 8 милиони, у Чехословацкей пол милиона.

Мили Руснаци! Зос висше сказаного виrozumелизме, хто су Русини-Українці, же то єст єден окреми славянськи веліки народ, хтори ма свою славну историю, хтори ше одлікує зос свою красну милозвучну, богату бешеду, хтори ма свойо добри, красни обичаї, хтори ше разлікує од других народох и зос свою будову тіла. Нашому руско-українському народови признато од найученших окремишност и способност до самостойного живота.

Дзекуїме Господу Богу, же ми Руснаци спадаме гу тому доброму руско-українському народови, старайме ше усердно бліжей познац руско-українську бешеду, читайме нашу славну историю, учме нашу руско-українську литературу (кнїжовност), полюбме цалим шерцом шицко, цо є нашо руско-українське, високо себе тримайме, же ми Русини-Українці, старайме ше о просвищення у духу руско-українським и нас и наших дзецох, горучо моdlїме Господа Бога, св. Михаїла, патрона Руси-України, да наш добри, випатени на три часци розделєни руско-українськи народ

ведно ше соедини у свою руско-українську державу, да будзе една греко-кафтолїческа вира у тим народу. Боже дай то дочекац, да ми шицки 35 милиони Русини-Українци воскликнеме:

Щасть нам Боже, щасть нам, щасть!

Починати в добрий час,

Бог нам помоч дав и дасть

Щасть так Боже дальше нас.

Всюди вже ся отзиває

Один народ, одна вира,

Наши сердца огриває

Як за часив Владимира.

Притча о двох сушедох, цо мали єдно мено.

За укр. написал М. Черняк.

У єдним валалє жили два сушєдзи. Єден бул богати, а други худобни, єден ше волат Иван Бурак, а други так исто Иван Бурак. З того нераз було вельке баламутство, же ше вони обидва єднак волали и писали. На приклад: Кєд єден Иван Бурак, тот цо бул богати ше напил, то на други дзєнь рознесло ше по валалє, же тот бидни Иван Бурак то велька пиянїца. Або кєд єден Иван Бурак не заплацел порцию, то егзектор пришол до валалу и другому Иванови Буракови вжал кожух. А раз так було, же єдного Ивана Бурака засудзєли до арєшту, а жандарм пришол до валалу и сцєл вжац другого.

А други раз заш ше так стало: Тот бидни Иван Бурак купєл себе фалат жєми, а у суду заїнтабульовали тоту жєм на богатога Ивана Бурака. И так стало уписанє у табули, аж док худобни Иван Бурак не жєнєл сєвого сина. Вон сцєл синовї записац тот фалат жєми, пошол до табули, а там му гваря, же то не його жєм, ає богатога Ивана Бурака. И повєдлї му, же вон не може тоту жєм прєписац на сєвого сина, хїба, же му богати Иван Бурак дозволї. И того уж було худобному Иванови Буракови одвише. Як же тєльо бриги и баламутства лєм прє истє мєно! Пошол вон до адвоката порадзиц шє. А адвокат го пита: „А дзє же твоя хїжа стої?“ А худобни Иван Бурак одповєдол: „Моя хїжа стої при дражє, а мого сушєда — за потоком.“ И адвокат так порадзєл худобному Иванови Буракови: „Ти — гвари — не пиш шє: Иван Бурак, ає пиш шє Иван Бурак Придорожни, бо твоя хїжа при дражє; а твояго сушєда будзємє писац: Иван Бурак Запоточни, бо його хїжа за потоком. Тєди, гвари адвокат, не будзє

уж нїякого баламутства, бо кажди будзє знац и розумиц, же Иван Бурак Придорожни — то иньшє, а Иван Бурак Запоточни — то заш иньшє. А за тот фалат жєми, цо хїбно заїнтабульовани на Ивана Бурака Запоточного, я зробим процєс и тоту жєм будзє уж на тєбє записана.“

Алє богати Иван Бурак вжал сєбє другога адвоката и кєд бул процєс о тот фалат жєми, то богатога адвокат круцєл у суду як могол, да будзє богатога на верху. „То шицко єдно — гварєл — чи жєм будзє у табули записана на того Бурака чи на того Бурака, бо то Бурак и то Бурак. А до того повєдол: „мой Бурак то справєдлїви Бурак, а гєвтот други то не Бурак“. А вєцка далєй круцєл: Тот бидни Иван Бурак нєма права писац шє Придорожни, бо хоч вон при дражє бива, алє то не єст нїгдє записано, ані у суду, ані у матрикули, и на концу такє повєдол, же тоти обидва Бураки — то єден Бурак, бо кєд маю обидвомє єдно мєно, то видно, же то єден члєвєк.“

Алє суд не сцєл уж длужєй тоту круцєнє слухац и видал осуд, же жєм припада худобному Иванови Буракови, бо вон сєбє тоту жєм за сєвоє пєнєжи купєл, а да не будзє уж вєцєй баламутства, то худобни Иван Бурак ма шє од тєраз писац: *Иван Бурак Придорожни*. И так шє ствар сконьчєла и уж вєцєй не було баламутства, бо кажди уж знал, же Иван Бурак Придорожни то иньшє, а Иван Бурак Запоточни то заш иньшє.

Цо та прїтча значї?

Тот худобни Иван Бурак — то наш руски народ. Жє наш народ є худобни, то знацє, и же єст руски, то тиж добрє знацє. Алє можє буц то не знацє, же з нашим народом було баламутство такє истє, як з Ивановим Бураком. Бо крєм нашого русского народу є ишчє други народ, хтори сєбє тиж вола руски. Тот други народ — то Русские, Вєлїко-Руси або Москалє. Вони, Вєлїко-Руси маю зос шицким иньшаку бєшєду, маю иньшаки обичаї, характер, алє вони сєбє волаю: ми руски народ, ми русские.

З того, же ми шє воламє руски народ, и же Вєлїко-Руси сєбє так исто волаю руски народ, наставали вєльки баламутства, вєльки бриги, хтори нам Русином, рускому народови вєльо почкодзєли.

И зато, да не будзє тих баламутствох, нашо идєйни, учєни людзє, цо сцєл добрє сєвому рускому народови, же бї положиц разлїку мєдзи сєвим руским народом (то єст нами), а народом вєлїко-русским, так як то зробєл суд, же назвал худобного Ивана Бурака *Придорожним*, так и нашо руски учєни почали сєвой руски народ волац: *українським народом*. И тєраз наш народ шє вола

руско-українськи або кратко українськи народ. На тот начин шицки цали швет зна, же веліко-руски народ — то иньше, а руско-українськи народ — то заш иньше. Ми ше свойого мена не одрекли: ми руски народ и наша бешеда є руска, але, да ше ніхто не баламуци, же наш народ и веліко-руски — то єдно — зато ми себе воламе Русини-Українци, або єдним словом Українці.

Зос руско-української кнїжовносци.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

Написал М. Черняк.

Каждому народови посила Бог вельких мужох, котри цали свой ум — знанє, цале свойо шерцо, цали свой живот готови принєсц на жертву свойому народови, обстаючи за правду, за виру, за просвиту, за шлебоду, за обще добро свойого народу. Тоти людзе су свитила-лучоноши, котри отримавши од Бога веліки дар ума и шерца, сцу, да цали свой народ ошвица тим шветлом, сцу, да цали народ упозна свою вредносц, сцу, да шицки члени народу змагаю свидомо гу єдному цилю гу просвити, гу шлебоди, гу добру временїтому и вичному.

И ми Русини — Українці маме такого велького человека, котри запалел у нас искру любви гу свойому, котри ше зявел, як вельки народни свитильник, котри найкрасше прегварел гу нам по нашому, котри нас научел свойо, свой народ, свою бешеду любїц и ценїц, а тот є Тарас Шевченко.

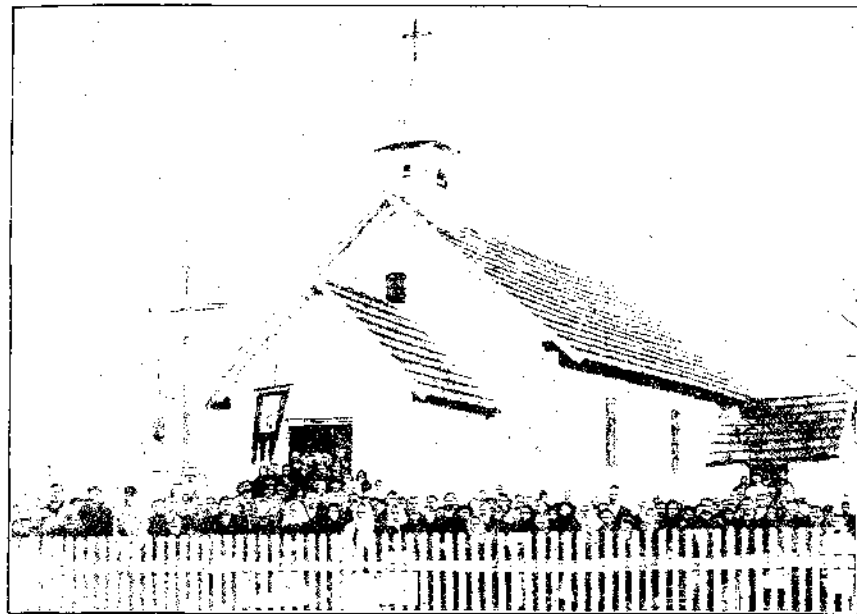
Тарас Шевченко родзел ше 25. II. 1814. р. (110 роки тому) у Моринцох, коло Києва. Родителї його були селяни-крипаки. Вони як и други мушели цали тидзень панови-спахийови робиц, горше як терас слуга у газди. З Моринцох казал вецка пан преїсц родителюм до другого валалу Кирилівки. Ту и прешли дзєциньски роки Шевченка. То бул барз красни валал з чисту рику, зос желєними лугами та нївами, „неначе писанка село“, як гвари Шевченко. Але людзом ше жило ту як у пеклє. Горше уж не могло буц.

„Неволя, робота тяжкая...“

Нїколи и помолитись не дають“.

В 9. року умарла Тарасови мац и оцєц мушел ше оженїц, бо не могол себе дац раду зос 6 дзєцми. Мачоха привєдла свойо дзєци и почала ше звада. Мали Тарас вельо ше нацєрпел. Але же би нещєсцє було полне, в 11. року умар Тарасови и оцєц. Уж оцєц гварел, же з Тараса будзе веліки человек. И так ше ста-

ло. Тарас ище за живота оца почал ше учиц у сєльских дзєцкох читац псалтир и писац. По шмерци оца пошол з дому и сцєл ше учиц малярство. Но кєд пришол по дозволу на науку до свойого пана, тот го вжал за лакая до себе. Але и ту малявал Тарас. Пан увидзел у нїм талант и дал Тараса на науку до Петрограду. Ту ше познал Шевченко зос Українцями, котри познавши у нїм вельки талант, викупели го зос крипацтва за 2500 рублї. Дзєковал Шевченко свойм добродїєм и почал ше учиц на Високей Маляр-

Гркат. руска церква у Козарцу (Босна).

скей Школи, при тим вельо читал, учел ше. Зос заробкох малярских посылал дому брацом и шєстром; памєтал за нїх, мал добре шерцо.

У тим часу почал Шевченко и писац поезиї. У свойх чудєсних писньох намальовал (представєл) Шевченко нужду народу Україньского, розповєдол, як тот народ на своей жеми єст невольнїком, як нет кривди, яку би українськи народ не прєцєрпєл; велїчал бувальщину. Перша збирка його поезийох вишла в р. 1840. под мєном: *Кобзар*.*) Вецка вон пришол на Україну опатриц родзину и свой народ. Його волали вельки панове на гєсцину, сцєли

*) Україньски шпївак зос лїру.

видзиц — познац нового талантованого поета. Але Шевченка не затуманели велькопаньски госцини — бали. Вон увидзел, же на Україні так исто як и було, а може и горше стало як скорей. Народ препадад у цемноти, у нужди и неволі.

Село неначе погорило,
Неначе люди подурили,
Німи на панщину идуть,
И діточок своїх ведуть.

И зос Шевченкових першох вирвал ше крик болю:

Свите тихий, краю милий
Моя Україно,
За що тебе сплюндровано,
Защо мамо гинеш?

И вон то страшними фарбами представлял нужду, то громовим гласом волат до пануючих, же би не робели кривду народови. Вон ше показал як оборонец парасткого, удобного, гнеценного народу.

Кед сконьчел Високу Малярску Школу, постал у Києву чиновником.

У то време припада основаніє братства св. Кирила и Мефтодия у Києву. Даскельо младих учених Українцох (медзи ними и Шевченко) заложели дружтво под покровом Славянських апостолах св. Кирила и Мефтодия зос цилю, же би шицки Славяне постали ровни браца. Вони сцели, же би ше шицки Славяне тримали ведно, але же би кажди народ Славянски сам у себе шоробел, а не други, сцели, же би не було ані пана, ані раба, ані кривдителя, ані покривдзеного, але же би шицки народи Славянски медзисобно мали еднаки права.

Україна теди була под Вельку Русию. И кед ше донесло о тим до русийского уряду, членох того друштва такой арештовано и позасудзовано. И Шевченка медзи ними засудзели на доживотне салдацтво и вигнане з України. Ище гу тому забранели му писац и мальовац.

Велька то була кара за Шевченка, котри так барз любел свою родну Україну, тоти степи, широки Дніпр, високи козацки могили, свой народ, а тераз мушел ше зніма на вше розстац.

У неволі барз вельо вицерпел. Мушел ше криц зос писаньом. По трецим року неволі писал:

Каламутними болотами
Миж бурянами за горами
Три годи сумно протекли
Богато дечого взяли

Змоєї темної комори.

И нишком в море однесли
И нишком проковтнуло море
Мое не злато, серебро
Мої літа, мое добро,
Мою нудьгу, мої печалі
Тії незриміі скрижалі
Незримим писани пером.
И четвертий рик минає
И четверту зачинаю
Книжочку мережати.
Вмережаю кровю тай сльозами.

Дзешец роки вибул Шевченко у неволи. Аж кед настал други цар Александер II, теди и Шевченко достал шлєбоду. У неволи — у салдацтву страцел Шевченко марно найкрасши свойо роки, у неволі погубел себе здраве. Хоч го ошлєбодзели, але здравле му не могли врациц. Штвартого року по вишлєбодзеню умар Шевченко у Петрограду 10. III. 1861. прежил 47 роки.

Ище за живота модлєл, да го поховаю на України, медзи своїм народом.

Як умру то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого
На Вкраїні милий.

Приятелі його заповіт и виполнєли. Привезли цело до Києва и поховали на Чернечой гори коло Канева, дзе сцел Шевченко себе за живота збудовац хижу, насипали могилу и поставели вельки железни криж, котри и до нешка стої.

Найважнейше сочиненіє Тараса Шевченка є його Кобзар. То су писні, цо вон видумал и написал. И тоти писні виробели Шевченкови свитску славу поета. Кед чита тоти писні учени человек, не може ше начудовац. Чита прости человек, читаю жени дзивчата и од шерца плачу. Кажди у Кобзару ма свой куцик, каждого нещєшлївого вжал Шевченко у обрану и широту и худобного, и слугу, удобну вдовицу, земледїлца, вообщє каждого покривдзеного.

Шевченко найбаржей бранєл прости народ. Ніхто не тримал так своїми братами земледїлцох як Шевченко, не вєшелєл ше його щєсцем, не смуцєл ше його смутком. Ніхто не вишлєвал так нужду земледїлцох, не стал за їх справедливосц, як Тарас Шевченко. Кривда парастох, робучого народу болї його самого, вон не роби разлїку медзи собу а простим народом.

А дівочих
 Пролитих нишком серед ночі,
 А матерних горячих сльоз,
 А батьківських старих, кривавих
 Не ріки, море розлилось
 Огненне море.

Шевченко барз чувствовал тото нещесце, цо давало цали руско-українськи народ, а то же тот народ не мал свою шлебоду свою державу. Зато и Шевченко ошпивує, як то було славно, кед була Русь-Україна самостойна, своя держава.

Було колись в Україні
 Ревили гармати,
 Було колись Запорожці
 Вмили панувати.
 Панували, добували
 И славу и волю:
 Минуло ся, остали ся
 Могили по полю.

*

Гетьмани, гетьмани
 Як би то ви встали!
 Встали-подивились
 На той Чигирли,
 Що ви будували,
 Де ви панували,
 Шо виб не пизнали
 Козацкої слави
 Убогих руїн.
 Базари, де вийсько
 Як море червоне
 Перед гунчуками
 Бувало горить,
 А ясновельможний
 На вороним кони
 Блисне булавою,
 Море закипить.
 Закипить и розляло ся
 Степами — ярами,
 Лихомриє перед ними
 А за козаками...
 Та що и казать,
 Минуло ся,

А те, що минувось
 Не згадуйте
 Пане брате.

Вон чекал барз тото време, кед будзе Україна заш шлебодна, самостойна. Вон чувствовал, думал и шпивал за милиони, за то вон правдиви, веліки поета цалого руско-українського народу. Шевченко бул барз доброго шерца, вон каждому добре сцел зробиц, вон сцел, же да шицки людзе жию у любови, у мире, у справедливосци. Вон гвари ученим — интелігенції, же би полюбели прости народ, же би були склонни до земледільцох и наднічарох же би їм помагали, бо лем так ше одслужи своему отечеству — Україні.

Обнімітеж, брати мої
 Найменшого брата,
 Нехай мати усмихнется
 Заплакана мати.

Поета верел у справедливосц, же справедливосц муши звияжиц.

Борите ся, поборете,
 Вам Бог помагає,
 За вас сила, за вас воля
 И правда святая.

Вон мал вельку надію, же Україна будзе шлебодна.

Встане правда, встане воля
 Съвіт правди засъвітить
 И помолять ся на волі
 Невольничі діти.

Шевченко мал вельку любов до свого народу, свого отечства. З тоту любову шпивал:

Мені однаково, чи буду
 Я жив в Україні, чи ні,
 Чи хто згадає, чи забуде
 Мене в снігу на чужині.
 Та не однаково мені
 Як Україну злиї люди
 Присплять лукави и в огні
 Її окраденную збудять...
 Ох не однаково мені!

Шевченко мал християнську виру у Бога. Вон гварел:

Молітєсь Богєви святому,
 Молітєсь правді на землі!

*

Мені о Господи подай
 Любити правду на землі!

*

Ми виримо Твоїй силі
 І слову живому,
 Встане правда, встане воля
 І Тоби одному
 Поклонять ся всі язики
 Во вики і вики.

Шевченко поволовал народ до просвити:

Учите ся брати мої
 Думайте, читайте,
 І чужого научайтесь,
 Свого не цурайтесь.
 Бо хто матір забуває,
 Того Бог карає.

Шевченко бул ясна гвизда, цо засіяла на українським небо-
 зводзе, гвизда, котра і до нешка швици шицким нам, Русином-
 Українцом, котра уліва у нашо шерца животворну силу до даль-
 шей праці, до витревалоци, до борби за своєю, людски права.
 Шевченко перши руцел кривдительном нашого народу правду у
 очи, же вони несправно забрали Україну. Шевченко перши пове-
 дол ясно і отварто нашому народови, же йому спадаю таки исти
 права за живот як і шицким другим народом. Вон перши учел,
 же лем у своєї хижі своя правда і сила і воля.

Шевченко горел у велькей любови до своєї мацери-України,
 до свого руско-українського народу. Ту любов вишпивал вон у
 пречудних, прекрасних писнях-поезійох, хтори сподобали ше не
 лем своєму українському народови, але зос свою красоту і со-
 держаниєм захопели і цудзих-учених. Чехи, Сербо-Хорвати, По-
 ляци, Немци, Французи, Англійци видза у Тарасу Шевченку ве-
 лікого поета-генія і вони схиляю пред Шевченком глави і славя
 го. Нешка цали культурні швет є єдней думи, же Шевченко
 вельки шпивак України, же Шевченко то оборонец, вельки народ-
 ни апостол покривдзених і угнецених.

Тарас Шевченко є наш найвекши народни чловек. І ми
 длужни його познавац і його славиц і робиц у тим цилю, як і
 вон. Память на Тараса Шевченка треба да будзе вше у руско-
 українським народу!

Будеш Батьку панувати,
 Поки живуть люди,
 Поки сонце з неба сяє,
 Тебе не забудем!

Габор Костельник:

Орачова писня.

Орем я це, орем,
 Чарна моя жеми —
 Ноле розступ ше ми!
 Ноле отвор ше ми!

Не найдзем у тебе
 Стрибла, ані злата —
 Бо ти, жеми моя,
 Зос иньшим богата!

Цо я тебе придам,
 Та ми стораз врациш —
 Жеми моя, жеми!
 Стораз ми заплациш!

Придам я ци зарно,
 А не мертве злато —
 Прим го, грей го, рань го —
 Шак Бог дал це на то!

Зарно ше очуци,
 Та ше живе руши,
 На швет ше виджубе,
 Та лісочка пуши...

Та лісочка пуши,
 Желєне зашуци —
 Боже, яке чудо!
 Яка радосц души!

Гей єдно заренко
 На сто ше пременї —
 Як то так буц може?
 Жеми, поведз-лє ми!

Клаше, полне клаше
 Вшадзи, доокола —
 Як на морю габи,
 Як да вишло з моря!

Не твоя то сила,
То благослов божи,
Що людзом, як Христос,
Поживенє множи.

Ташки вишпивую;
Людзе ше радую;
Рошню дзеци, рошню;
Млади ше свадзбую.

Хижи ше мурую,
Церкви видзвонюю —
За живот так небу
И жеми дзекую!

*

Оре орач, оре,
Та так себе шпива —
Жем прегвариц не зна,
Та ше не озива...

1924.

Жем и ей жителє.

Написал Мих. Мудри, пар.

У прешло-рочних календарох читали зме вшелїяки историй о початку християнства, и як жили повдини народи на тим швецє пред Христом и по Христовим рождеству, а у того-рочним календару — айде — да опишем з часци як випатра тота наша матка — жем, хтора отримує и ранї телї швет на себе. Будзе то мали фалаток географії и етнографії нашей жеми (опис жеми и людзох) за наших читательох, хтори су за певно интересовани за тот вопрос, як и шицки просвищени людзе. Бо хто би не сцел видзиц лїцо своєї матери, и слушац о животу ей чадох! Прейдзме ше даклем у духу по тим швецє и опатрайме, лїцо и шмату нашей матки — жеми.

1. О жеми воопще.

Красне є обиталище за людзох тота наша мати — жем. Сотворитель ю создал себе на славу, а нам на радощи и хасен. Наша жем є єдна величезна куля, у такєй фурми, як нам ю указує глобус. У стретку найгрубша а горе и долу кущик кляпчиста.

Вона є подзелена на меридияни и паралелни круги, так же ше може точно померац дзе ше поєдине место на жеми находзи.

Давно людзе думали, же жем єдна ровна табла, але нешка зна и мали школяр, же є жем округла. бо кед ше человек руши з єдного места на єдну страну може обисц цалу жем и вратиц ше з другей страни на исте место.

Терас є уж мати жем людзом досц добре позната. Мало єст таки краї, цо би их нога чловеческа не прешла. А понеже терас себе людзе видумали вшелїяки бегаци и летаци возила (машини) нет тей пустинї, або того моря, цо би го людзе не могли преїсц. Оставаю єдино не доходни поларни краї нашей жеми, дзе пре вични лядово гори и шнїг не може человек доїсц. Там уж вельо ученьяци-вигледавци зохабили своїо косци. Але дух чловечески не мирує. Вше шука, вше гледа, та оздаль з боску помоцу понаходзи и тоти найнепрístupнейши места на швецє як сиверни и южни поли, пустиню Сахару и Гоби у Азії. Иншак окрем да-скелїх крайох на швецє уж бреги, гори, долїни, ріки, моря померани и означени на мапох.

Сушу жем з каждей страни облапує и омива силне, бистре, желєно-белаве-величезне морїо. Пейц седмини ($\frac{6}{7}$) цалей жеми покрива морїо, а лем два седмини остане за сушу жем. Морїо коло цалей жеми лем єдно. Воно нїгдзе не прєрватє и одзелєне, але є звязанє ведно так, же з єдного мож пойсц до шицких.

Дзелї ше лем по тим, же яки краї жеми омива и их дотика. Иншак є єдно. Його вода вшадзи єднака и по фарби и окусу. Вона є белаво-желєна и слано-горка. Понеже ше гу таму вше руша и колїше нїгда ше не може загубиц и ушмердзиц. Морско вода є вше чиста — бистра швижа.

Найвєкши моря волаю ше океани. Таки су Атлантски Океан, Велики Океан и Индийски Океан. Атлантски Океан заєра сам $\frac{1}{2}$ цалей жеми, а Велики Океан сам $\frac{1}{3}$. Гу нїм приходзи Сиверне и Южне лядово морїо и Индийски Океан. Тельо силней води обколєє два часци сухой жеми! Тайна Божа. Думаєме же то прето, же би жем достала доволно дижджу, хтори ше од морских парох прави, бо иншак би остала суха и не плодна.

Морске дно є ровнїше як скоро жемска. Глїбоке є до 9700 метери.

И тота силна вода кажди 6 годзини точно на єдним краю жеми спадне долу вецей метери, а на другим ше тельо дзвигне. Хто би нам могол добре потолковац прецо ше то става, и на яки способ? Чудесна су діла твоя Господи! У тим вельким морю плїваю безчислєни морски животинї: риби и пузавци, хторих око

людске нігда не видзело и не пречитало, и хтори досцигну високосц и едней турні до 50 метери.

У Лондону ест една велька комисия, хтора уж од вельо роки вигледуе морію, да видзи, цо там ест, и уж 30 вельки кніжки списали од тих чудесох, а ище вше кончини нет, бо ше вше ви-находза нови животині, цо ше за ніх не знало.

Воистину силен є Бог!

Сухей жеми ест лєм $\frac{2}{7}$, як зме гварели. И вона ше дзелі на 5 главни часци Европу, Азию, Африку, Америку и Австралию.

Европа ма 10 милиона км², Азия 44 мил. км², Африка 30 мил. км², Америка 42 мил. км², Австралия 9 мил. км².

На тей сухой жеми рошню вшеліяки файти розшліни, хтори чишля на сто тисячи, почам од травки до найвисшого древа, а волаю ше шицки з єдним словом флора. И тота ище цалком не преучена, бо ест у Бразилиї такі места, пралеси, дзе нога чловеча не ступела. Дзе ше розвила флора там ест и вельо фели животиньох, цо даваю живот природи. То ше вола фавна.

Дзе нет ніякей рошліни на жеми, там нет ані животині, бо ше нема з чим кармиц. Над шицким цо жие и цо не жие стої человек. Вон є пан природи, бо му ю Бог придал. Йому служи морію, йому суха жем и шицко цо на ней. По морю ше вожи. и хаснуе го, жем оре и копе, рубе, по воздуху лета, живе му служи.

Гоч шицки людзе на жеми твора лєм єдну вельку фамелию ипак ше по фурму и фарби скорі дзеля на 5 файти (пасмини).

1. Кавказка або средоземна пасмина. Гу тей припадаме и ми. Тота лапа вецей як половку человеческого роду.

2. Монголска, жовкастей фарби. Гу тей припадаю Китайци и Японци.

3. Малайскей пасмини уж нет вельо. Вона ше находзи на южноазийских острвох.

4. Индийска пасмина у Америки вше баржей препада.

На конец 5. негерска у Африки. Вона ше моцно трима.

По языкох ше ище баржей дзеля людзе як по фурми. Людзе, бешедую даяки 1600 языки. Число людзох на тей жеми виноши 1700 милиони. Да ше тоти шицки людзе подзеля єднак по сухой жеми припадало би 13 людзох на 1 квадратни километар. У Азиї ест 940 милийони, у Европи 450 мил., у Африки 134 м., у Америки 211 м., у Австралиї 8 м.

У тим силним множеству народа, цо жил и цо жие на жеми, нігда не було и нет такого народу, хтори би не верел у висшу божествену силу над собом. Людзе себе представляли вшеліяк

тоту силу але ю верели и веря. То є славни доказ обстайности Бога. У главним ше людзе дзеля на два фели: єдни цо веря єдного Бога, а други цо вецей. Монотеисти и политеисти.

2. Атлантик и Америка.

Кед зме так воопще описали нашу матку жем, тераз ю препатриме з ближей у єй поєдиних крайох.

Прето за терас зохабиме нашу нам познату Европу и преїдземе на галиї дорас до тей славней Америки, да ю препатриме

Банкарня Ј. Бучко, велького добротвора РНПД. (Детроит, Амер.)

а отамаль вецка през Вельки Океан до Япану и Азиї! Уж ше не єден Руснак превезол през Атлантик до Америки, та ма понятія о тим вельким морю. Ест галиї уж, цо перевоза путниках и за 6 дні през Атлантик, а ест цо ше вожели и на таких, цо ишли 15 дні. Кед человек шедне до галиї и одидзе од краю, па ше найдзе на ширим морю, теди осети яки человек малки по при силному швету. Кадзи год попатри: долу видзи воду, а над собу небо. Плїва человек у галиї, як у ореховой лупки. У води му ше грожа лядово криги, котри уж не єдну ляду розбили (Титаник), а у воздуху зорву ше бурі, цо потопа галию. Не чудо, кед знаме, же ше Атлантик цага од сиверного полу до южного, та маю витри добру

драгу. Штредня глубина того моря виноши 4000 мет., а ест места, дзе в глібоки и 7000 метри. Атлантик ше цага медзи Европу и Америку и Африку. Кед го щешліво препліваме найдземе ше на прагу нового швета у Америки.

Найвещей ладі, цо приходза зос Европи до Америки, маю свойо пристаніще у Невйорку. То є перши варош на швеце, хтори ше так нагло розвил од малого варощика до найвекшого на швеце. Так ше терас учи, же, Невйорк уж пребрал и Лондон, хтори бул до терас найвекши. Невйорк ма $7\frac{1}{2}$ мил. души у себе. Чежко нам и представиц себе таке моріо людзох на едней громади. Але так ест. Там су заступани народи цалого швета. Да себе олегчаю живот и пришпорую место правя хижа цо найвисше можу. Уж ест и на 62 поверхи (кондегнації), а високи су 260 метери. Вони ше волаю „небо-дери“, як да би хмари предзерали. Гу тому правя себе железници под жему, над жему, хасную автомобили и крилатици, да себе места найду. До чого ше людзе дзвигну?! Пред 300 роками там дзе Невйорк, були желени пашкови и леси, а перши приходніки заварли ше до шанцох и справели даскельо коліби и там перебували. З того малого початку розвил ше Невйорк, терас найвекши варош на швеце.

Чудна то исторя. Збили ше два швета: Европа и Нова Америка. Европа по открицу Америки посилала на громади свойх людзох до новей жеми, да назбераю блага и да залапа себе нови жеми. У Америки жил народ индиански, бакарней фарби. Тот народ нескел ніч нового прияц од нових пришелцох; нескел ше нічому научиц. Вон видзел у нових госцох вшелйкей мудросци, але то ше йому не пачело. Вон сцел и далей легко жиц: од лова и природи. Робиц не сцел. Цо найскорей приял од нових госцох, то була паленка и ховане коньох, а гевто шицко запушел. Так настала 200 літна борба билей и бакарней раси, хтора ше звершела зос побиду билых. Индианци су поциснути на шицких линох, так же их нешка у соединених державох нєт вецей од 250 езри души. Сама держава одредзела им едно место, дзе их ніхто не шме рушац, да останю на памяток. Так ше звершела борба просвити и варварства.

Била раса превладала старих прасидетельох и обладала з Америку. У сиверней Америки населели ше найвещей Англосаси, и там вони превладали шицки других доселеникох. З початку були под Енглеску власцу, а вецка под славним войводитом Дюром. Вашингтоном вивойовали себе шлебоду у 8 рочней борби. На спомен того велького человека назвали еден вельки варош Вашингтоном. У стредней и южней Америки завладали Шпаньольци и

Португизци, а стари пражителе лєм тельо цо животаря. През тоти 300 роки Америка силно напредовала. Вона ма нешка 211 мил. жительох. Правда, то ище лєм 5 людзох на квадр. километ., док у Европи ест 45 людзе на квадр. километ., але до ней ше вше селі швет, та би ше фришко подзвигла и у жительство, але терашні влади пушаю одредзене число людзох з каждой европскей держави. Иньшак празней жеми у Америки ест ище вельо. Европа 4-раз менша од Америки, а ма 2-раз тельо жительох и вецей, па кельо би ище Америка могла отримовац? Придзе и на то шор.

Крем Невйорка розвили ше у Америки и вельо други вельки вароши, хтори доходза и до 2—3 милиони души: Питцбург 590 езри, Бостон (750), Филадельфия (1800 езри), Балтимор (734), Чикаго (2700) Детроит (1000), Сан Франциско (510) и т. д.

Сиверна Америка по державох дзелі ше на 3 главни часци. Найсивернейши край вола ше Канада и спада под Енглеску управу. Стредня часц вола ше Уния т. є. Соединени Держави, и состоі од 48 державох, котри ше зложели до едней. Каждая є шлебодна, и ма дома свою управу, лєм цо спада на заедницьки роботи, у тим су едно. Маю свой собор у Вашингтону, хтори прави закони за шицки держави. Цо ше тиче вири у тим влада полна шлебода.

Долня часц Сиверней Америки вола ше Мегико. Вона є держава за себе. Вецка приходзи Централна Америка хтора состоі од даскельо малих републикох, а вецка приходзи Южна Америка.

3. Знаменитосци Америки.

Не наш є задаток, да подробно опишеме вельку жем американску. Зато би требало цала кнїжка. Ми годни лєм у часци опатриц того, цо є у Америки за нас найважнейше и найинтересантнейше.

Охабме найсивернейши краї Америки. Там влада жима: ляд и шніг. Єдино заніма нас Аляска на сиверу, бо там ше едно време гарли народи пре злато, котре ше там находзело у горох, у писку у рикох. Терас и того там уж меней ест. Од того сиверного краю цага ше еден ланц гори, хтора идзе аж долу до южней Америки. Вола ше Колдилери, а у южней Анди.

Тота ше гора цага попри морю западней страни, а гу восточней аж до Атлантского Океану спущаю ше бреги, долини и ровніни. Рики чечу скоро шицки на восток. Ту чече и найдлужша рика на швеце Мисисипи, длуга 6700 клмт.

Цали простор од востока до западу мож на швидким гайзибану прейсц лєм за 6 дні и 6 ноци: драга Пацифик железници од Невйорка до Санфранциска у Калифорнії.

Можемо себе думає, же ту єст вшеліяки природни красоти и богатства, бо знаєме, же ше пре нїх гарне цали швет до Америки. Єст ту блага у жеми: злата, железа, угля, петролея а єст над жему шицкого цо лєм дава тота наша мати. У Соединених державох єст и горуци краї и умерени; — там родзи вшеліячини: и южно-родни плоди и нашо.

Ми опатрїме тоти чудеса Нового Швета, цо их нїгдзе индзей не найдземе, або су не такі як там.

Ниагарски Водопад.

У пейц канадских озерох, хтори су по простору векши як цала Югославия, назберало ше вецей сладкей води як цо у шицких других озерох на жеми. З єдного такого озера по мену Ерич, — чече вода по єдним каналу, широким 855 метри до другого озера, цо ше вола Онтарио. Но понеже тото озеро лежи нїжей 50 метри од гевтого, то ше тота силна вода на ширини од 800 метри нараз зпуща 50 м. долу зос таким гуком, цо го чує на милї далеко.

То ше вола водопад Ниагара. Под водопадом з краю од жеми мож переходзиц, а з боку стої мур од живеї води, хтори вше пада а нїгда ше не прерива.

Силни є гук води, силни су габи, котри ше преруцую, пеня, пасую вше ровно безпрестано. Наисце шумне бависко природи. Американци вихасную тот водопад за производню електрики, цо будзе служиц миллионом людзох. Так ше и природна красота вихаснує за добра чловечества.

Прерії.

Славни су американски Прерії. Кед пацифик железница преїдзе рику Мисисипи на запад гу Тихому Океану, теди ше почне єдна велька пустиня равна як стол, без леса и древа, але зароснута зос траву, високу до першох. То ше вола Прерія. Ту давно жили дзиви бисони, животинї векши од наших буюкох и биялох, у силних чопорох на езри. Давно ше Индианци забавляли зос ловом на тоти силни животинї. Було их у Преріях тельо, же знали зос свою чорду застановиц и пацифик железницу, кед ше згурчали на гайзибанску драгу.

На тих бисоних ишли и били людзе, и так их з преріях витаманели. Остаток чува держава у даскельох чордох у Еловштон парку на памяток.

Терас ше у преріях, хтори су по простору векши од цалей нашей держави, ховаю безчислени чорди домашнїх животиньох: конї, крави, овци и т. д. Их чуваю „ковбойни“, як цо у нас давно були чикосе, гуляше. То су шмели хлапци, котрих у Америки барз поштує.

Калифорния.

Кед видземе зос Преріях и преїдзе пустиню — камену жем Колорадо, и пребієме гори Кордилери, найдземе ше у Калифорнії.

То є найбогатша жем на швецє. Вона ше цага по при морю, хторе єй дава и цеплоту и дижджу.

Ту жими нет, а ані велькеї горуцосци. Родзи ше шицко. Єст и злата у жеми. Найславнейша є Калифорния по тим, же ма у себе найвисши древа, хтори досцигну висину од 100 метри. Єст таки голиятски древа, през хтори долу при кореню — кед ше вирубу — може преїсц коч зос коньми. Промер таких древех виноши 9½ м, а обсеґ (около) ма до 30 м. Персценї у древу, по хторих ше видзи кельо роки маю, єст по 5 до 10 а то значи, же маю по 3000 до 5000 роки. Цо не пережили тоти? Таке древо волаю на латински: секвоя гигантея. Главни варош Калифорнії є Сан-Франциско, прозвани по Св. Франциску. Отац ше путує по Вельким Океану до Азії.

Вельке Слане Озеро.

И то є єдно чудо нового швета. Вода тоґа озера ма 25% солї, цо нема ані мертве морїо; воно ма 24%. Таке густе, же вода трима човека легко на себе, кед розшири руки и ноги; а хто вешти може и ходзиц, гажуци воду до колена.

Вода немилосердно щипє, кед войдзе до носа, або до очох, а отворена рана на целу не може витримає тоту воду, бо печє як белови камень. Вода є чиста и швици ше як кристаль. През озеро идзе мост за железницу длуґи 50 километри. Ма бує найдлужши на швецє. Озеро є 7000 км. дакле 10 раз векше як Блатно озеро у Мадярскеї. На озеру на слупох збудовали Американци купалище длуґе 360 метри, а широкє 50 м. То наисце по американски! — Хто ше окупал у нїм гутори, же вода барз окрипи и ошвижи човека.

Словштовн национални парк.

Не можемо зохабиє опис тот, а да не спомнеме славни национални парк Словштовн. Кед ше ту спомина парк не треба думає же то даяка заграда, бо то фалат жеми векши як терашня наша Бачка; ма 9250 км. Иньшак ю волаю, же то кров пекла, або хрибет пеца, а прецо, то дораз укажеме.

Американци сцели да тота жем остане така, яка була од початку швета. Не шму ше ту драґи правиц, валали и вароши будоває. Железници, фабрики ту нет. Єст справени з древа даскельох хижи за госцох и то шицко. Лов є барз строго забранєни. Ту

ше по волі шпацираю медведзи, бисони, елени, кошути и т. д. Една стаємна компанія катонадох чува тот парк, да го ніхто не руша. Ту нешмеш каменчок руци до води, гвозд забиц до древа, або мено написац на древо.

Шицко прето, да ше зачува край у своєї пра-природи. Але тот Бловштовн парк не найславнейши є пре свойо пра-лєси, жвири, гори, потоки, птици, але прето, же тот фалат жеми, то є ей хрибет леца, под хторим ище вше огонь гори, и тадзи себе нашол виходи на верх жеми през хтори як комини пуца свою пару, дим.

Ту єст езер и езер дзири у жеми, таки як студні през хтори вше вибухує, булька горуца вода, гази, гейзери. Под твоїма ногами як да ше розпукала жем и диха свою пару на человека. Глубина тих отворох є непотна, не вимерана. И очи и розум и шерцо ше руша, кед то патри и раздумує о сили одкадзи то идзе и як то доходзи.

То ше так толкує. У утробі жеми єст ище огня, бо и мати жем була з початку огняна куля, котра ище не вигаснула зошицким. Вода з верх жеми по дзирах и пукотинох спуща ше аж долу, аж гу тей горуцосци. Теди ю огняна сила влапи, — и вируцую — гет-горе на верх жеми. Яки драги не преїдзе тота вода?! Помиша ше зошицким, цо єст у утробі матери жеми: зос шалїтру, железом солю, газом, блатом, и то шицко нараз викуркне вонка з вельку силу, — у висину до 20 метери. Були таки гейзири — горуци студні, цо вируцовали врацу воду на 80 метери високо.

То є една вична борба елементох: огня и води. Величезне попатрене.

Кед их человек розпатри з едней височини як да видиш пред собу єден вельки подземни варош зос полно фабриками: вшадзи вре, пука, праска, пари ше, розліва ше. Кадзи око попатри: на брегу, у долині, при рички, на ровніні — вшадзи видзиме, як да мати жем кури и вируцує дим — пару зо себе. Горуца пара и вода вилїва ше зос жеми, зос хтору би могол ограц у найвекшей жими цали Загреб и Београд.

Ту не потрібно врацей води за варенє. Лєм ше обрациш и положиш вайцо або фалат мяса там дзе пукла жем и вре, и у час ци є уварене. А то вшадзи полно коло тебе. Кельо ма шпонджа (губа) дзирки, тельо ту на жеми. То су плюца жеми, кадзи вона диха. Кед сце человек патриц, як з єдного найвекшого гейзира вода вискочи до горе, треба чекац 3—4 годзини. То його термин. Вредно то дочекац. Єст гейзири, цо аж кажди 8—12 годзини раз вируца

воду, єст цо кажду годзину, єст цо о 2, о 3 дні раз вируци. Найвекши гейзир на швецє Ексцелзиор 1890. року вируцел зос себе води 80—100 м. високо. Тераз лєм цихо випущує зос себе врацу воду, як да дриме — шпи. Хто зна, чи ше ище дараз не пребудзи? Тераз є найвекши гейзир, цо руца води кажди 3—4 годзини Фонтен. Вон себе винашол место на єдним брежку високим як валалска турня. На верху му студня, — хтору себе вирубал у камену. Широка є 4—5 метери. Глубину ніхто незна. Полна з чисту воду як кришталь, през хтору мож видиц 3—4 м. глібоко. Зос студні ше пари, як з врацого гарчка. Вода булька и руша ше помали. Але приходзи час, кед почне врец. Вода вше баржей шуци, — булька, — превраца ше, — бесно ше дзвига, — док нараз, як кед би под ню бомбу положел, скочи горе и дзвигне ше зос студні и пирска на шицки страни. И тераз ше започне бависко цо трає пол годзини.

То є дацо величезне! Перша вода як страшни, — желени гад — вискочи до горе, але понеже вода нема места у воздуху, пада долу на свойо место. Лємже уж теди вируцена є нова вода зос студні, и тота ше збие зос гевту, цо пада долу. Тераз стої борба: пука-праска, сичи, гирми, пада вода на шицки страни. Ише перши судар ше не звершел уж приходзи нови вискок, хтори ше помиша зос гевту першу воду. Заш нова борба. И то так трає пол годзини. У воздуху стої борба и ту ше чує вишелїяки гласи: гвизданє, гирмот, шкрип — гук, — а то ше шицко одбива од брегах. Так ше види, як да ше стара мати жем викашлює. Вируцую зос себе шицко вонка, цо не спада до чистого огня, але на концу муши попуциц. Змири ше, и вода заш спадне до своей студні. Ту чека єдно време 3—4 годзини, а вец заш почме иста новта. Мати жем не сце попуциц. Розгнївана вирцує заш пару — воду од себе, цо ше ушмелєла спуциц до ей утробі. Докля то будзе тирвац?... А мили читателю, — подумай себе, же таки гейзири — горуци студні, єст езри, па кед єден престанє, други започима.

Воистину вельки є Господ у ділох своїх! Таки то Бловштовн парк на малим обрацику.

Мегико и Стредня Америка.

Найюжнейши край Сиверней Америки вола ше Мегико. То є една висока жем попрешекана зос горама, пустинями. Клима ей горуца, але на високих горох панує жима, так же єст гори, на хторих су заступани шицки три пояси: жимни, умерени и цепли. Жем ей богата зос стриблом и драгоценим дровом. Мегико є те-

раз шлебодна держава, на простору од 2 мил. □ клм., а ма житељох лем 16 мил.

Пре части буни держава слабо напредує, гоч ма природного богатства. Главни град, Мегико, за котри гваря, же є найкрасши варош у Америки, лежи на високей ровнини од 2270 м.

Стредня Америка зос островами, цо ше волаю Западна Индия, рахує ше гу найплоднейшим крайом на швеце. Ту влада горуца, але и дижджовита клима. Прето є жем прекрита зос непроходнима лесами и родзи: кафу, какао, ванилию, памук, цукрово древа, догану, индига и друге, цо єст и у нас.

Жителє су Индианци помишани зос билима. По державох дзелі ше стредня Америка на 5 републики, хтори ше зос чежку муку зложели до єдней держави: Средньоамерицки держави, але пре непрестани звади не маю мира и шора. Там дзе є Америка найужша, а то 93 клм. прекопали мудри Американци єден бегель, цо ше вола Панамски канал. Вон злучує два океана: Атлантски и Вельки океан, так, же тєраз ладьом не треба обходзиц цалу южну Америку, цо трає и 1 мешац, да дойду з єдного моря до другого, але тоту драгу зроби за даскельо годзини. Панамски канал славне є діло розума, волі и сили чловеческей. Чежко ишла робота, бо були силни препятсвия на драже але ше шицко звладало. Почало ше робиц ище 1881. року, але ше мушело престац. Вецка ше заш прилапели и 1915. року звершили го. Понеже бегель мушел пребиц гору, то го требали зос шлайсами дзвигнуц 80 м. високо. То є величезне діло. Тєраз по нїм преходза найвекши морски галиї.

Опатрали зме до тєраз єдну часточку нашої матери жеми, а на рок, кед Бог да здравя — пойдземе ю далєй опатрац.

Дацо о катакомбох.

(Владимир Сабов, богослов, Рим.)

Вельох цагне до Риму шерцо, бо чую од тих цо там були, кельо то сятині там єст. Перше цо чловек сце видзиц то церква св. Петра, бо то найвекша церква на швеце, там гроб св. Петра; так исто сце видзиц церкву св. Павла, дзе и його гроб; затим место, дзе св. Павлови одрубали главу и т. д. и т. д. Не будзем описовац шицки тоти и други сяти места, бо о тим би требало писац груби кнїжки; да чловек зрозуми яку вони вредносц маю; я би лем сцел написац даскельо слова за тоти места, за хтори ше тєраз вельо интересую, а з нашого народу можебуц ані не

чули вельо за таке мєно: „катакомби“, або кед чули, то лєм так з далека, як у могли и якошик таинствєно на тото патра.

Придце до Риму, а я вас одведзем на єдно место, дзе найдземе єдну хишку и монахох; там достанєце швичку до руки, а єден монах нас одведзе до єдних дзверох, на хтори ше уходзи глїбоко, глїбоко под жем. Там зоз швичку зашвицену будзєце ходзиц попод жем, и увидзице зоз обидвох бокох на муре вельо таки на штири угли вирубани места єдно над другим з долу горе; и запитаце ше, цо то таке; — а теди вам поведза: У тих местох були поховани перши християнє. Пойдземе далєй, а там заш войдземе до єдней хишки, и можебуц, же наоколо знов таки вирубани места (волаю ше: Loculi). Ви ше заш опитаце: цо то, а теди вам поведза: Ту бул поховани мучєник Христов, а наоколо були поховани тоти, цо сцели буц блїско того мучєника; — а ви зос зашвицену швичку попатраце кажди куцик, кажди каменьчок и глїнку, и у шерцу вам постаню сяти чувства, бо то лєм у Риму мож по таких местох ходзиц. И так за даяки час походзимє ище, а вєц на други дзвери по сходайох видземе вонка; и теди вам повєм; тєраз зме були у катакомбох.

Чи уж знаце цо то катакомби? О не! ище би требало вельо о нїх читац! Кед би сце дали цо вєцєй своєо дзеци до школох, зос тих би ше певно нашли таки, хтори би ше, уж як старши, интересирали и учели; а написали би вам вельки кнїжки, а ви би зос любову читали и вше баржєй би сце любєли Рим, або лєпше повєсц, нїгда би сце ше не сцели од нього одорвєц, бо катакомби указую хтора вира добра, катакомби вам поведза, же лєм тота вира добра, лєм тота церква добра, хтора злучєна зос Римом, дзе бива Римски Оцєц, наслїдник св. Петра, наслїдник того св. Петра, на котрому Исус Христос збудовал церкву Свою, хтору нїхто не годзєн надвладац.

* * *

Я лєм даскельо слова напишем, як и кеди ше катакомби почали розвивац, и даскельо главнєйши места, дзе ше находза. — С початку ше не волали „катакомби“, але мали грецкє мєно „коймєтерион“ (κοιμητήριον) т. є. хижа, дзе ше шпи, то тєльо значи як темєтов, бо у гробох людски цєла так як би шпя и чєкаю судни дзєнь. Лємжє у Риму єст єдна церква кус далєй од места, церква св. Севастияна, и там було єдно место под жєму, цо ше волає: ад катакумбас (locus ad catacumbas), так од того места нєшка мамє мєно: Катакомби. Як с того видзимє, катакомби були одредзєни лєм на то, жє би перши християни мали одредзєнє место, дзе би могли поховац своїх братох и своєо шєстри. У першим

и у другим вику лем дзепоедна християнска фамелия мала свой теметов, хтори Римляне не рушали гоч були погане, бо и вони то тримали за сате место. Тота фамелия вец приняла до свойого теметова и других членох, хтори були худобни, с чого видно, же пановала любов помедзи християнами.

Теди не були церкви, як нешка маме, а Службу Божу сященіки служели лем так потаемне у приватних хижох. Держава християнох преганяла, мучела, а християнство зато ше лем вше баржей ширело. Трафело ше, же жена була християнка, а муж поганин, котрого вона обрацела на християнство, а человек заш свойого брата и так далей; як видзимо у истей фамелиї були члени єдни християне, а други погане, котрих перши обрацели на Христову виру. Сам цар мал помедзи своїх воякох християнох, гоч можебуц и не знал, так же би їх послал, да иду мучиц християнох, сами ше придали и умарли за Христа. З єдним словом на чудесни способ ше ширело християнство.

Кед ше уж так розширело християнство, теди самеї церкви требало мац свойо загальни (общі) теметови чи то катакомби; и вона мала, лем-же не на свойо мено, бо була недошлебодзена од держави, але як товариство за ховане мертвих могла мац и свойо катакомби. С того видзимо, же катакомби не були таки места, дзе би християне бивали, або же би то були їх церкви, дзе би ше сходзели каждой недзелі, або каждого швета. Перши християне жили ведно зос поганами, и так ше на чудесни способ ширели, же поєдни преходзели с поганьскеї вири на Христову, гоч то за них була чужка вира, и гоч держава Христову церкву преганяла и мучела; а Служба Божа ше служела у приватних хижох, котри були богатши. До катакомбох ше сходзели на Службу Божу лем теди, кед бул рочни дзень даєдного мученіка, а на його гробе правели Богослужене; або кед не було бизовне у месту, а то було теди, кед бул видани едикт проци християнох — теди за даяки час ше правели Богослуженя у катакомбох, и там вельох замучели.

Ище вредно спомнуц, же накеди бул даєден мучени за Христа, дораз його цело вжали и однесли до катакомбох, а гроб му означели окреим знаком и так, кажди рок над його гробом була слава, швето — познате под латиньским меном: рефригеріум (refrigerium), або по грецки: агапе (ἀγάπη).

Вельо єст катакомби у Риму, але я спомнем лем даскельо цо главнейши, и то лем на кратко, бо иншак би требало вельо и вельо писац. Найглавнейши катакомби то тоти, цо ше волаю св. Каликста. Там єст шейсц каплічки, цо ше волаю Сятих Тай-

нох; ту єст, як-цо и у других катакомбох, вельо малюнки (образки, слики), хтори нам указую, же цо и як верели перши християне; — вони нам шведоча, же ми тото исте вериме, цо и перши християне. Єст єдна друга каплічка, цо ше вола крипта св. Цецилії; ту лежало цело св. Цецилії, мученіци, котре пренесли вец до церкви, котра ше вола по ей мену, а не о длуга нашли коло тей церкви и хижу, дзе вона бивала. Єст єще и други таки каплічки, коло двасто, але не мож ше над кажду затримовац; па зато спомнем ище лем єдну, хтора ма найвекшу вредносц, а то: крипта

Процесия з дзвонми у Коцуре.

папох (Римских Оцох). Ту були поховани дзевец Римски Оцове зос трецого вику, а то по менох тоти: св. Понциян, св. Антеро, св. Фабиян, св. Луциє, св. Штефан, св. Сиксто II., св. Дионизие, св. Феликс I. и св. Евтихив. На тим месце римски вояки вошли до катакомбох и замучели папу Сикста II. и його штирох дяконох.

Не далеко од тих катакомбох єст други, дзе тєраз церква св. Севастияна. Там найглавнейше тото, цо тєраз недавно викапали; 1915. року почали викаповац, вец през войну престали, а по войни 1921. року докончели (уж вельо докончели) и винашли крем иншого и графити (таблїчки) зос першого и другого вику, на котрих єст кратки молитви до св. Петра и Павла, як н. пр.: св. Петре и Павле, моdlїце ше за нас! и т. д. С того видно, же

ту були поховани дакеди св. Петро и Павел (а вец їх пренесли: св. Петра там, дзе teraz церква св. Петра; а св. Павла там, дзе teraz церква св. Павла), бо лем на гробох мученікох ше можу найсц такі молитви.

Ест ище вельо други катакомби, як н. пр.: катакомби Домитили, катакомби Присцили — то буду найстарши катакомби у Риму, бо ту научовал св. Петро; катакомби св. Агнеси, дзе нєшка церква св. Агнеси, над гробом тей мученіци, цо була ище лем як дзивче мучена; катакомби св. Панкратия; над гробом того мученіка, котри бул як хлапец мучени teraz церква св. Панкратия; катакомби Претекстата св. Валентина и иньши.

У тих катакомбах були поховани вельо мученіци Христово, котрим teraz слава и на небе и на жеми. Запитајме ше teraz, дзе тоти царове, цо так гордо пановали. Дзе тоти царове, цо дакеди посилали на муки перших християнох? Нет їх! Дагдзе видно даяки стари мури, хтори нам указую, же дзе вони бивали; а за їх цела, за їх гроби ані ше ніхто не пита, бо їх нет, ягод да ані сами погански царове не були! Але нашо перши видими глави церкви Христовей, перши мученіки Христово буду паметліиви на вики; їх слава не препада, але ше вше баржей дзвига. Хто лем войдзде до катакомбах и видзи їх гроби, не годзен ше стримац, же би не поведол: Слава сятим мученіком! Препадли царове и їх царства, але церква Христова надвладала, и будзе владац аж до конца швета!

Бачваньским братом.*)

Полецелі соколіки, далеко по шведе
Вилецелі с тих Карпатох на далеки степи —
Там, дзе филує, шумує — морію колошисте,
Там вони нове гніздочко устроєлі себе. —
Там дзе равна, равнесенька, Бачка премилена,
Там однеслі свойо шерцо — полецелі бистро! —
По тей равні преширокей загучела писня,
Яку нігда ніхто не чул — така пречудненька!
Пліло слово — по тей жеми — оживелі гаї,
Хтори здичени турецки копита здопталі, —
Дзе зацихнул пташецки шпив — дзе не було жица
Там с Карпата бистри соколи — нову жизнь започалі.

*) Здзечне кладземе тоту шумну привитну писню, котру нам послал еден уважени писатель Русин з нашей дідини Подкарпатской Руси. У писму о наших РНД вон так пише: „Справді подивляти треба Вашой роботі, цо як красно розвиваєся. Маленькій той народец далеко од пня. Слава Вам! за Ваши труди и всім діятелям Вашим.“

Ред.

И по пустих полонинох — як вражия сила,
Залунало руске слово — руска писнь премила.
Моцни руки мозолісти — мали рай створелі,
Чарни дзивоцки очи зос шмихом вешелелі. —

Так на тей премилей Бачки живє род од прадід
Руски народ, з руских Карпат, уж полдруга століт,
Не зрадзелі свою виру — не предалі слово,
Любя його — любя шицко, цо шерцу приросло.
То будз, Бачко, мила Бачко — Брату ти наш мили —
Будз с Карпата поздравени — твоя жизнь витана;
Прим ми шири братски привит ту с того Карпата,
Дзе и твоя колісочка кедиш ше гойдала.

Нігда ми не забудземе, дзе живєце, браца!
Не запонем вашо добри, шири, руски шерца —
Най вам Господь и на далей у шицким помага.
Же би цали русли народ обвивала слава!

Горняк.

Древена паска.

(Народна приповетка).

(Написала Ю. Ч.)

Вельо роки прешли уж од теди, кед жили дідо и баба, о котрих ест тота приповетка. Худобно жили теди людзе, невельки мали потреби, але и тоти не кажди мог намириц. Ражови хлеб бул на столе, а и овшани ше шпоровал, лем да доцагне до нового. А били житни хлеб, як цо teraz людзе у каждой хижі едза, хоч би сце зос швичку гледали, не нашли би сце го у валалє. Лем паску на Велькуноц и колач на Крачун мали дзєповдни зос житней билей муки. Велі ище паметаю, як ше сувачи дзєнь и ноц круцели и людзом муку на хлеб млєли, а дахто памета ище, як то себе людзе на жарнох раж млєли на хлебик насущни.

У тих то временах жили дідо и баба, а худобнейши були од худобних, бо ані фалатка жеми не мали. Але вредни не будзе гладни. Так и дідо зос бабу. Док були млади, шицко себе заробєли, ба и на хижочку пенєжик пришпоровали. Але кед остарєли, чєшки бул їх живот. Робити не могли, баба лем даяки мєх до валалу ушила або поплатала, а дідо пошол дагдзе кукурицу луцац.

Не нарикали вони зато на Бога, але дзєковали Му, же су голєм здрави. Поцєшовали ше, як могли.

Але смуток їх обидвоіх надвладал, кед пришла Велькуноц. Бо и як би не були жалосни, кед шицки людзе буду есц шведє-

ней паски, лем вони не, бо не мали ані кус муки. Не поносовали ше нікому, лем Богу єдиному, шак Вон Оцц Найдобротлівши шицким людзом.

И кед пришол дзень Воскресения Христового, тото вельке швето, цо каждому человеку душу обновлює и шерцо зос превеліку надземску радосту наповнює, зобрали ше и нашо художеньки дїдо и баба до Церкви. Баба хоч мирна, але барз смутна, а дїдови видно було на його старенким ліцц якуш утіху.

— Та цоже ти бабо не нешеш кошарку до Церкви?

— Оздаль дїду празну однешем?

— Ноле ле дай кошарку, пале — паска. И дїдо винял прекрасну жовто-білу пасочку зпоза стола и дал баби. Баба ю добре опатрела, ошмихла ше и гвари дїдови:

— Та най будзе дїду и так! Най ше за нами людзе не оглядаю, же не нешеме кошарку гу Церкви. И з тим положила паску до кошарки, кус желеного цеску и цибульки и так пошли обидвойо до Церкви. Баба вошла до Церкви, а дїдо остал при кошарки.

Кед уж шицки свої паски пооткривали, открит и дїдо свою кошарку. Попатрел єден на дїдову кошарку, други, треци, ба то уж кажди замерковал, же дїдова паска найкрасша. Та и була красна! Жовто-біла, ясна, гладучка — гладка з прекрасну ружу на верху, ягод зорнічка медзи пасками сияла. Замерковал то и єден богати газда цо бул барз скупі. Правда, його паска була найвекша, але кед ані кус не фурмаста, ище ше и на бок виврацела. И позавидзел вон барз художньому дїдови, же мал таку красну паску.

— Пале, таки художни, а таку красну ма паску, а спадало би, да моя найкрасша. Лем да ю можем достац, думал себе газда. И не витримал, пошол гу дїдови и цошка му пошептал на ухо. Дїдо помахал зос главу, а газда вжал його пасочку, а дїдови принісол свою, ище му и фалаток колбаси додал.

Кед уж паски були пошвечени, понагляли шицки цо скорей дому, а бизовно ніхто не бул таки радості, як художни дїдо и баба. Дзековали Богу, же ше так милосердне за них остарал.

И богати газда бул задовольни, же мал таку прекрасну паску. Але якже вельке було його зачудованє, кед сцел паску пререзац. Приложи нож раз, други раз, а нож не войдзе. Припатри ше лепше, а то древо. Вон цо скорей вишол зос тоту паску вонка, да дзеци не змеркую, цо ше стало и розповед жени, як вон дошол до тей паски.

Обидвойо були узнемирені. А жена, цо уж вецей раз ганела мужа за його скупосц, поведла:

Палец Божи чловеце! Кед же нас Бог не покарал за твою скупосц, за твою лакому зависц, то бизовно нас опомина, жеби зме паметали на художних людзох и їм помагали!

Од теди скупі газда ше пременел. Уж не сперал своєї жени, дамага художним. А вона до каждой художней хижи було закупне, щедро помогне, як то ей милосердне шерцо гуторело. А найбаржей ше старала за художного дїда и бабу.

Так то древена паска двояки хасен принісела: художним людзом облегчала живот, а богатого скупара пременела у милосердного добротворца.

Илько Крайцар.

Славенска бешета.

Волод. Гнатюкови — з нагоди 50-літнього ювілея.

Уж була позна ноц, кед гайзибан вошол до першого тунела у Карпатох. Гуркот колесох, котри у тунелу чуц як силне клепанє з млатком, пребудзел дзеповдних подорожних, и вони з якимш перше счудованим а вец гнівним виразом ліца прегварели даяке нерозумліве слово и намесцали ше заш до сну. Я ище не спал. Опар сом ліцо на скло од облака и патрел, як контури карпатских брегох шорую ше єдни за другима и оставаю за нами. У глави ми ше роєли шелїяки думи, и виволовали пред очі розлични слики през шору. По сконченим школским року першей класи гимназії у Львову врацал сом ше на вакації до оцовского дому, гу родичом и родзини, котрих сом уж дзешец мешацї не видзел. Ошведченє, же ше зос каждую минуту путованя прибіжуєм гу своїм милим, виволовало у мене приємни чувства и радості спомини зос недавней прешлосци, котри ми ше баржей урезали до памяти. Моцни гуркот колесох, яки настал кед гайзибан вошол до другого тунела, зорвал ме од тих думох. А кед зме вишли зос тунелу, зробел ше тот гуркот цихшим, и я му ше прислуховал, док и мене наконцу, як даяка колїскова писня, не успал...

Пребудзел сом ше кед уж швитало. Зиходзели зме на ровніну, а карпатски гори оставали за нами и ставали вше менши и неяснейши, док их наконцу було видно лем як далеки белави смуги. У моїм вагону було вецей подорожних. Перше ми спадли до оч нашо руски хлопи, котри ишли на роботу до леса, бо мали зос собу пилки и шекери. Вони шедзели мирно, курели на кратких пипкох, и лем дарас прегварели даєдно слово. На єдней

меншей штациї зишли долу. У Мункачову вошло заш даскельо подорожних. Найвещей упадали до оч якиш два жидзики у длу-гих кафтанох и зос викрученима пейсами. Вони цошка гласно бешедовали, и то по малярски. У мнє наставала сама од себе якаш ненависц на тих жидзикох, бо сам патрел у нїх представнїкох найвекшого неприятеля руского народу на Горнїци. Познейше сом ше осведочел, же сом мал право: жидзи убивали наш народ на Горнїци материялно и морално, жидзи були там столпи маляризациї.

Коло поладня становели зме ше на едней велькей штациї, и ту зме зишли шицки долу, бо тота гарнитура (гайзибан) не ишла далей. При одходзе зос Львову наказовали ми, же ту мам длу-жей чекац. Перше сом мало заед зос того, цо сом вжал зособу на драгу, а вец сом ше оглядал около по велькей и красней штациї. При тим сом дабоме вше прислуховал, чи портир не будзе кричац „Будапешт“. И наисце неодулуга забренчало, и портир кричи мена штацийох и на краю „Будапешт“. Видзело ше ми, же то ище не прешло тельо часу, як ми наказовали, але сом чул зошицким ясно, кед портир и по другираз кричал „Будапешт“. Вжал сом свойо пакунки и уходзим до того гайзибану, дзе уходза и други подорожни. Пред вагоном стої кондуктер и питаю ше: „Будапешт?“ — „Будапешт!“ — одвитує ми, и я бизовни и радосни уходзим. Аж ту — якошик чудно у тим вагону. Остал сом у гонку, а гайзибан неодлуга рушел.

За кратки час вишли зме на ровнїну. З обидвох бокох поля зашати зос доганом котри уж розквитнул. Гайзибан идзе швидко, аж леци, а цошка длуго не става. Уходзи кондуктер, патри мою карту, и цошка ми гутори малярски. „Нем тудом малярул“ — гуторим му, а лапа ме якиш страх, же цошка не добре, не у шоре. Кондуктер пошол зос карту и за якиш час пришол зос контроролором. Тот ме попатрел, а вец гвари немецки, же то швидки гайзибан — шнелцуг. Немецки сом уж досц розумел. Одвитуєм, же сом не знал и вигварям ше, же не розумим нїч малярски па ше не можем нїч допитац. Я мал карту за особови гайзибан, и тераз сом спознал, же ми требало длузей чекац на гевтей велькей штациї. Кондуктер погледал цошка у кнїжки, указал тому дру-гому, а тот ми гвари немецки, же за путованє до Будапешту мам наплациц ище 8 коруни. Я ше бояжлїво вигварям, же не можем плациц, бо за пенежи, цо их ище мам мушим путовац далей зос Пешти. „Но, вец мушице на першей штациї зисц долу и чекац особови гайзибан, котри придзе за три годзини“.

Неодлуга станул гайзибан, а я зишол долу, розуми ше у страху и зос слизами на очох, бо ми ше видзело, же тераз оста-

нем ту незнам як длуго. Кондуктер приволат „штационшефа“, и гуторел му цошка по малярски, указуюци на мнє, а вец вошол до вагону и гайзибан такой рушел. „Штационшеф“ пришол гу мнє и вжал ме за руку. Чловек то бул високи, белави, и видно му було на його приязним и мирним лїду, же є не Маляр. „Знаш славенски?“ — пи-та ми ше такой

так як на нашей бешеди, а глас му таки мили и фи-ни. Дораз сом ше мало ошлебодзел. „Знам!“ — одви-туєм. Думал сом, же вон озда пи-та чи знам сло-вацки, а словацки сом наисце добре розумел, а мало и бешедовал. „Но, душо, нїч ше не бой, причекаш ту мало док непри-дзе гайзибан, за котри маш карту“ — ето баш так гуторел на нашей бешеди, ягод да є зос Керестура. Од чудованя не мо-гол сом нїч прегвариц. Ту дале-ко, у цудзим краю бешедує зо мну

чловек на нашей бешеди, и то так приязно, так мило. У тим часу забул сом и на свою пригуду, и на место страху на-явело ше у мнє якеш радосне и благе чувство, а штацион-шеф бул теди за мнє найлєпши и наймилши чловек. Уведол ме до почекальнї, прегварел гу мнє ище даскельо благи слова и пошол за роботу. А кед мал присц мой гайзибан, пришол по мнє и отпровадзел ме до вагону и при тим зажичел ще-щлїву драгу.

Нови дзвони у Коцуре.

Друго сам патрел на облак вагону за тим добрим человеком, а кед сом го страцел з очох було ми нарас так жаль, ягод да сом там дакого од своєї бліскей родзини зохабел. По ліцох ми ше ошлісли два груби слизи...

* * *

Кед сом по вакаційох (ферійох) путовал истов драгов назад до Львова, мерковав сом на тоту штацию и на мойого доброго „штационшефа“. Не видзел сом го, и жалосни сом путовал далей... Анї познейше сом го нігда не видзел. Але тота пригода остала ми жива у памеци, и я ше часто здогадувал на свойого доброго штационшефа и його милу „славенску“ бешеду. А яка була моя радосц, кед сом познейше спознав, же тот „славенска“ бешед, то не словацка, але наша руска, а мой штационшеф же не бул ніч инше, як мой правдивий брат — Руснак!

Др. І. Костельник.

Значенє Керестура.

I.

„Керестур“, як нашо Руснаци гуторя, „шицким Руснацом мац, — шицким Руснацом глава.“

Характеристичне то виповедженє як за сам Керестур так за наших Руснацох. Под словом „Руснаци“, кед ше гу тому слову не дода ніяка апозиция, розумя нашо Руснаци лем самих себе т. є. тих Руснацох, хтори пережили свою историю у долніх странах Аустроугарскей монархії (у Бачкей и у Сриме), хтори походза зос Керестура або зос Коцура.

Одкеди ше нашо Руснаци приселели зос Горней Мадярскей до Бачкей, одтеди жию одорвани од пняка руского народу. През тот час (хтори виноши вещей як 150 роки) не мали вони ніякей анї културней анї политичней звязи зос тима краями, дзе у нашої монархії живе главна сила руского народу. Лем церковни и дзепоедни школски кнїжки, а у новше време дзепоедни новинки и календари добивали нашо Руснаци або з горней Мадярскей або з Галиції. Церковни кнїжки и молитвеники приимали нашо Руснаци як „свойо“, бо ту лем чисто верска ствар, але новинки и календари приимали, а таки нешка приимаю, лем як таке, цо може зрозуміти, а не як „свойо власне.“ Попри руских новинкох („Недїля“, „Наука“) и календарох тримаю нашо Руснаци и сербски, горватски, словацки и мадярски. И ту не робя ніякей розлики: цо читаю, читаю лем прето, же тото можу зрозуміти, а нігдзе

(окрем у чисто верских стварох) не вибераю: тото мойо власне, а тото цудзе.

През тото време, одкеди нашо Руснаци жию у Бачкей, одцудзели ше вони од других Руснацох, у вельким руским народзе постали вони окремна грана. На новим своїм обиталищу, у нових приликох виробели себе нови характер, нови способ живота у обичайох, у газдованю, у едлу, у облечиву. А и язик їх постал „їх власни“ котри вещей нікому не припада лем їм. Па так тото шицко нашло свой вираз и у чувств наших Руснацох. Вони знаю, же вони „не таки“ Руснаци як други. Вони ше сами одзелюю од других Руснацох. Руснаци, хтори биваю на „Горніци“ (т. є. у Горней Мадярскей), то „Горняци“, а тоті, цо биваю у Галиції, то „Галицияне“. О Руснацох под московским царом жию „Руси“ (або колективно: „Рус“) або „Москале“ (колективно: „Москов“ або „Москаль“). „Руснаци“ simpliciter, як сом уж спомнул, то лем „нашо“ Руснаци. И нашо Руснаци медзи собу ше дзеля, але то лем пре меньши розлики пре места дзе биваю. Так — пре меньши розлики у бешеди и характеру — „Керестурчане“ и „Коцурчане.“ Керестурчане гуторя: „ище“, „були“, „ходзели“, „робели“, па „лежали“, „кричали“, и т. д. а Коцурчане: „еще“, „булі“, „ходзелі“, „робелі“, па „лежелі“, „кричелі“ и т. д. А ище ест даскельо слова, хтори правя розлику медзи Керестурчанами и Коцурчанами. Керестурци гуторя на пр. „бухти“, „гар“ и т. д. а Коцурци: „пампушки“, „пирня“. А иньшак бешед Керестурох и Коцурох є тот іста. Цо ше тиче характеру: Керестурци смиренїши, Коцурци гербейши.

Пре места дзеля ше нашо Руснаци на „Бачванох“ и на „Сримчаньох“. Сримчане ше и у бешеди одлучую од Бачванох пре тото, же баржей цагаю на горвацке (зглядно: на сербске). У Сримцох „ть“ мало по мало преходзи на „ć“ (сербске: Ć), так на пр. Бачванци гуторя „дутья“, а Сримци „дучьян“ (dućan); „дь“ преходзи на „джь“: место „дїдо“ — „джьїдо“; а и розлика медзи „х“ и „г“ (на пр. хора и гора, хладни и гладни) у Сримчаньох ше мало по мало зацера. (То прето, же анї Горвати анї Серби не маю розлики медзи „х“ и „г“.)

През тото време, одкеди ше нашо Руснаци населели до Бачкей па вец до Сриме, вони ше уж зросли зос своїм новим обиталищем, вони ше ту — и лем ту — чувствую як дома, нове їх обиталище постало за нїх старе, прадїдовске обиталище. Таки то уж сили ма „право зашеднуца“. И баш прето, як думам, нашо Руснаци одпорни на асиміляцию зос другима суседними народами.

На новей жеми засадзени корень ше влапел, розрос ше, за-моцнел, и teraz уж жэле своїм животом. „Горняци“ и „Галицияне“ хтори ше приселели ту до дольніх странах нашей монархії вельо познейше як нашо Руснаци, не маю тей сили. Дас 100 роки познейше як нашо Руснаци приселели ше до карловских виніцох на роботу „Горняци“ хтори вец у тих крайох и остали (пред якиш час и у Керестуре бивали, але оталь їх вигнали), а нешка биваю главна часц по окраискох Митровици, дзе од не барз давна маю и свою парохію, а меньша часц не далеко Беркасова (Прибина Глава). Тоти Руснаци нешка уж не гуторя по руски, але по сербски = горватцки.

А тоті з нїх, цо биваю ведно зос нашима Руснацами приселели ше до Славонії „Галицияне“, хтори нешка маю уж аш три парохії (душпастирства): Сибинь (при Броду), Канижа и Липовляни. А и тоті Руснаци легко приймаю горватцки язык, и сигурно, же скорей забуду свой язык, як цо нашо Руснаци. Треба нам ту виповесц, цо чувало наших Руснацох од препасци, а цо тих спомнутих Руснацох „Горняцох“ и „Галициянох“ виставело на погибель? Кед ше споминани „Горняци“ и „Галицияне“ доселели ту до дольніх странах нашей монархії, вони ту нашли уж (и газдовски и политично) замоцнети народи. Вони були, да так повем: жобраци, а други народи — панове; вони ше нашли на цудзим, а други народи були у „своім.“ А гу тому: вони ше нашли обколени зос єдним горватцким — зглядно сербским народом, хтори мал и политичну зверхньосцу у своїх руках. А у таких приликох легко ше преходзи на цудзе. Гу тому ище: ані споминани Руснаци „Горняци“ ані „Галицияне“ нігдзе себе не створели чисте свойо гніздо, не маю ані єден валал, дзе би вони сами за себе пановали, але су розбити, розшати. З тим и сила їх odporносци на цудзе мушела ше розбиц.

Зошицким иньшак уж од початку нашо Руснаци стали, па прето и teraz иньшак стоя. Вони ше населели до Бачкей ище теди, кед шицки сушедни народи були у таких истих початкох газдовского живота, якцо и вони були. Шицки ше теди населявали до празней жеми, шицки були нови на новей жеми. И нашо ше Руснаци ведно дзвигали, ведно замоцньовали зос своїма блізкими сушедами. Доокола нїх не була єдна нация, але койяки нації. А нация у тедишніх часох ані не мала таке значене, яке ма нешка. Званични язык бул латински. Тот мертви язык владал, а живи язык таку мал силу, так ше розвивали, як од природи могли. Мертви владаюци язык (т. є. латински) ані не помагал да єден живи язык, ані го нестримовал, непатрел му о шмерци. А

нешка, у часох панования живих языкох; кажди пануюци язык па-три о шмерци непануюцим живим языком. Нешка непануюцому языкови вельо чежше жиц, як 100 роки предтим. Надалей: нашо Руснаци уж з початку створели себе чисте свойо гніздо — Керестур, а у Коцуре були у векшосци по чишле душох. Прето могли жиц сами за себе, и свой власни живот розвивац: могли ше лем медзи собу женіц, дзень гу дню свой язык чуц, дзень гу дню „свойо“ видзиц и „свойо“ твориц. А дзе ше лем поведини фамелії з наших Руснацох населели, дзе потим не замоцнели, у дзепокотрих случаях и вони ше єднародзели. Так у Господинцох єст даскельо нашо руски фамелії, Дюрдьов (у початку коло буни малярской), хтори ше посербели (з Прегуна бул Брегун), у Славонії найдзе ше даєдна пошокчена наша руска фамелия, а у Бачкей у варошох єст даскельо помалярени. Од националней препасци чувала наших Руснацох — оздаль найбаржей — наша вера. Кед би нашо Руснаци були православни не католицкей вери (як наш народ гутори „рускей вери“), то таке як сигурне, же би ше були до нешка уж посербели; кед би були „луторане“ пре околичних Словацох „лутеранох“ могли ше легко пословацкиц; кед би були римскокатолицкей вери, могли би ше „пошокчиц“ — особито тота часц цо у Срме.

Грекокатолицка вера (виросповідане) у нашим народзе вредзи тельо як народна руска вера. Же Руснак грекокатолик, то ше так уж само од себе розуми, як же Серб православни невединени. Вера у нашим народзе засимиловала ше зос нацию, нация зос веру: єдно друге потримовало, помагало. И баш прето гистория национального живота наших Руснацох сходзи ше зос гисторию їх виросповідного живота. Гистория Керестура, як парохії, то за право ніч иньше як гистория Керестура под националним зглядом. Окрем паноцох немал наш народ иньшаких своїх власних просвищених водителюх. Од паноцох найбаржей овишел, а ище и нешка вельо овиши, национални живот нашого народу. За наших Руснацох мало то вельке значене, одкадзи вони добивали своих паноцох. Кед би крижевацкей епархії не було, або кед би ше наш народ не бул достал под ню, кед би остал под калочанским архиепископством, дзе спадал през 26 роки од самого початку, або кед би бул приключени гу даїедней гр. кат. епархії у Малярской (н. пр. гу мункачовской або гу даїедней румуньской) национални живот наших Руснацох сигурно, же би нешка не бул таки, яки є.

Як верски так национални живот нашого народу ма свойого найвекшого представителя и свой найплоднейши корень у Керестуре.

Керестур ше и перши населел до тих крайох, дзе нешка наш народ бива, и дзе ше одховал; Керестур више бул найвекши наш руски валал и од початку више бул чисто руски валал. „Керестур шицким Руснацом глава.“ Керестурска церква найстарша, найвекша и найбогатша. Кересурска парохия не лем медзи на- шима Руснацами але у цалей крижевацкей епархії перша, т. є. найвекша парохия. Кед ше худобнейшим руским церквом треба дагдзе за помоцу обрациц, дзе ше обраца, кед не на Керестур? „Керестур шицким Руснацом мац.“ Празник керестурскей церкви („кирбай“) найславнейши. Зос шицких странах сходза ше теди Руснаци до Керестура, же би опатриц родзину, познатих, дідов- щину — „свойо“.

Керестур найвечей видал зос себе. Оздаль у Югославії нет вецей таки валал, хтори би так, як Керестур, розшал свойо дзеци по шицких блізших и дальших околїчних странах, хтори би ви- творел, одховал еден окремини народ, хтори би и розшати свойо дзеци так моцно тримал при себе — як Керестур. Шицко у на- ших Руснацох ма так буц „як у Керестуре“ (мода облєчиво).

Нашо руски колонії маме нешка у слїдующих валалох и варошох: у Бачкей наймоцнейша, гоч наймладша, колония є *Дюр- дьов* зос руску парохию; затим *Стари Вербас* зос руску парохию; *Варадин* зос руску парохию; за Дунаєм (на горватскей страни): *Шид* зос руску парохию; *Бачинци* так исто *Беркасов* ище за терас през власней парохії; *Моклошевци* готово чисто руски валал зос власну парохию; тиж так *Петровци*; затим *Пи- шкуревци* зос власну парохию; так исто *Райово Село*; *Андревци* през власней парохії. По даскельо нашо руски фамелії єст глїбше у Славонії и аж у Босней. (Як с каждого народу з нашей дер- жави, так и з нашого єст у Америки, але векшей даякей нашей рускей колонії там не маме.

Не мож повесц, же би шицки тоти колонії вишли лем зос Керестура, але то мож повесц, же главна їх часц зос Керестура вишла. У спомнутих колоніях помишани Керестурци и Коцурци по походзеню.

Керестур и Коцур уж од початку були медзи собу так звя- зани як браца: їх дзеци ше ведно и сходзели и женели, а у чуд- зим краю едно другого гледали. Дзе ше почали з Керестура селїц, там ше приключели и Коцурци; а кадзи Коцурци вдерели, тамаль ишли и Керестурци: Руснак гледал Руснака. Треба зато ту ви- повесц, же ше з Коцура скорей почали висельовац як з Кере- стура (а то оздаль у главным прето, же ше Керестурци и на своей жеми могли досц шириц, а Коцурцом то було чежше), и

векшу часц зос наших колоніях вони розпочали, але Керестурци їх вецка у чишлє премогли (так н. пр. у Дюрдьове). Коцур не могол тельо зос себе видац як Керестур, бо у Коцуре єст лем дас половка тельо Руснацох, якщо у Керестуре — а так и од- прец було.

Гисторию Керестура не мож на ровно ставиц зос гисторию гочякого йому сушедного валалу. З едней страни прето же, „Керестур шицким Руснацом мац“ — же Керестур одховал еден на- род, а з другой страни, же тот народ подовар слогу унию ту у долнїх странах медзи Славянами, прето гистория Керестура у по- єдиних своїх моментох преступа узке, месцеве значенє, а добива ширше, обще значенє.

II.

Найстарши часи Керестура. Мадярски Керестур.

Валал у Бачкей з меном „Керестур“ вельо и вельо старши, якщо то думаю нашо Руснаци. Наш народ дума, же у Бачкей валал з меном „Керестур“ постал теди кед ше на тоту жем, дзе терас Керестур стої, приселєли Руснаци. Теди Керестур и добил свойо мєно. Дзєповєдни так гуторя, же на „Капитаньскей улїчки“ (а то улїчка, цо ведзе до Торжи) стал кедиш (древени) криж, и по тим крижу добил Керестур свойо мєно. (Криж, хрест — то по мадярски „kereszt“, а „úr“ значи „пан“. Керестур по нашим значи тельо як „Пан-Хрест“, „Хрест Господнї.“) Але гистория швечи о иньшим. Тото мєно „Керестур“ нашо Руснаци уж нашли у Бачкей. Керестур у Бачкей по мену ше спомина уж 1495. року. Тот ше Керестур мал знаходзиц при Дорослове — у околїци Мо- стонки бари (Mosztonga), 1504. р. припада Янкови Корвин. Тот исти Керестур спомина еден спис з року 1517. А 1522. р. наход- зимє Керестур у порцийовим спису (dézsmaalajstrom) бачваньскей вармедї. Року 1554. — кед у штредней Мадярскей пановали Турци — спомина турски порцийов тефтер (т. є. спис, кнїжка). Року 1590. спомина турски порцийов тефтер аж два Керестури у Бач- кеї: Горнї Керестур и Долнї Керестур.

Горнї Керестур то оздаль тот, по хторим терашнї Керестур добил свойо мєно. Долнї Керестур стал нїжей при Дунаю у су- шедстве валалу Cséb (нешка Dunacséb). Тот Керестур пред 1526. роком мал мєно „Szent-Kereszt“, а р. 1554. спомнути турски пор- цийов тефтер наводзи тот валал под меном „Keresztos“. Же Кере- стур старши од 1495. року, кеди ше по мену спомина, то мож легко, а досц сигурно, виказац. Року 1410. спомина ше валал „Bellye“, хторому паном у тим чаце була „фамелия Kereszturi“.

Тот валал мал стац у сушедстве Керестура. А фамелия „Kereszturi“ сигурно же ше так волала пре Керестур, хторому тиж вона мушела буц паном. Тота иста фамелия у тим часе була паном и Гомбошу (теди Boldogasszony — Teleke) и валалу „Kamarás“, котри бул у сушедстве Гомбошу. А знаме уж, же у тих часох Керестур стал не далеко Гомбошу — при Мостонки бари. З тих датох виходзи, же фамелия „Kereszturi“ найперше мушела буц паном Керестура, па потим и достала свойо мено, и же вец розцагла свойо паньство на дзеповдни Керестурови сушедни валали. А кед уж 1410. р. фамелия „Kereszturi“ ма валал „Bellye“, то сигурно же Керестур уж теди стал. Початок Керестура можеме шмело ставиц на 14. вик.

А почим Керестур добил свойо мено? У тим часе, кед Керестур постал, у Бачкей жили сами Мадяре. Перши Керестур бул мадярски валал, о чим швечи и саме мено „Kereszt-Úr.“

Пред приходом Мадярох до терашней Мадярскей, а Мадяре пришли ту под конец 9. века, у нешкашней Бачкей жили Славяне. Од тих Славянох и остало мено „Бач“ бачи, батько, батьушко (старши человек). „Бодрог“, бодри, бадьориї, бодар.

З временем Мадяре по часци вицисли тих Славянох зос Бачкей, а по часци ше тоти Славяне помадарели. У Бачкей ше вше моцнейше закореньовало мадярство. А особито после татарского нападу, дакле у 14. 15. и 16. вику (до 1526. р.) мадярство у Бачкей замоцнело. У тих виках християнство було за Мадярох ище нове и швиже. Явни живот теди (як то було вшадзи у Европи у тих виках) ношел на себе знак християнства и так ше под тим знаком розвивал, як нешка под знаком нації. Нови валали и вароши барз часто добивали свойо мено по святим, котрому була пошвечена їх церква. З тих виках остали мена местох у Бачкей: Boldogasszonyfalva, Szent-Fülöp, Szent-Ivan, Szent-Tamás па так и Keresztúr. Але стари списи (од 1300. до 1526. р. виказую ище вельо и вельо вецей таки святи мена местох у Бачкей. Так: Almás Szent-György, Szent-Gergely, Szent-Imre, Szent-Pál, Szent-Mihály, Szent-Katalin, Szent-Márton, Szent-Kereszt и т. д. Можеме дакле шмело заключиц, же Керестур добил свойо мено по своей церкви, котра була пошвечена на чесц Хреста Господнього. А оздаль и иньши валали у Мадярскей з меном Keresztúr пре тото исте добили свойо мено.

Перши т. е. мадярски, Керестур квитнул до 1526. року. А у тим року бул од Туркох так опустошени, же по тим нігда вецей не пришол гу тей сили и слави, яку мал спервоци. На концу мушел зошицким препаднуц, и охабел по себе лем мено, хторе наш

Руски Керестур приял. Окрем мена наш Руски Керестур нема зос першим (мадярским) Керестуром ніч заедничне. Наш Керестур ані не стої на тим месце, дзе стал мадярски Керестур. Кед нашо Руснаци пришли на тоту жем, дзе тераз Керестур стої, не нашли ту ніяки валал. Прето у нашим народзе ані ше не отримала традиция, же пред нашим Керестуром у Бачкей бул дакеди валал з меном „Керестур“, по хторим наш Керестур добил свойо мено.

III.

Приселене Руснацох до Бачкей. Руски-Керестур.

Зос битку под Могачом, хтора була 1526. р. 29. августа, почина ше за Мадярску — а особито за штредню — нови, смутни и чешки час. У тей битки було Мадярске войско зошицким розбите. Запановали Турци. Султан Сулейман пошол спод Могачу до Пешту, але же ше през жиму не сцел затримац у шерцу Мадярскей, цо могол, розграбел, Пешт спалел, и 20. септембра почал ше зос своим войском врацац назад. Врацал ше през тоту жем, цо лежи медзи Дунаєм и Тису. При тим Турки палели и пустошели шицко цо им стало у драже. За кратке време, за даяки три тижні, зос красней — од природи богатеї — жеми, през хтору Турци преходзели, постала пустиня. Людзе кой повсцекали, кой погинули, кой були од Туркох зарабровани; з варошох и валалох остали погоренїска. Турци ше спуцели аж до Белограду, вишли зос Мадярскей. Але Мадярска не могла присц гу себе. Власц у Мадярскей не могла ше зобрац у едней руки. Постали два странки: една за Янком Заполяї (Szápolyai), а друга за Фердинандом Габсбургским. Кральове ишли еден проци другого. При тей згоди и у народзе були немири. (Так у Бачкей у тим часе правел немири Серб Црни Йован). Заполяї, кед видзел, же є слабши, питал помоц од Туркох. У роках: 1528., 1529. (теди дошли аж под Бейч), 1530. и 1531. приходза Турци до Мадярскей на помоц кральови Янкови. Кед ше, 1538. року, краль Фердинанд и Заполяї помирили, султан Сулейман ше розгніввал, и готовел ше, да вдери до Мадярскей. И на исце р. 1539. вдерели Турки до Славонїи и до Баранї. Але кральови Янкови пошло за руку, да їх умири. 1540. р. юлия 20. умар краль Янко Заполяї и Турки наново вдерели до Мадярскей. 1541. р. у августу вжали Пешт, и од тераз пановали у штредней Мадярскей аж под конец 17. столїтия.

Пре тоти непрестани войны живот у штредней Мадярскей не могол ше розвивац. 1554. року, як стої у спомнутим тефтеру, у Керестуре були лем три хижи, а за тих лем една плацела порцию. У Бачу були 10. хижи, з тих лем три плацели порцию. У

Kerestos-у були 5 хижи, з тих два плацели порцію. Од 1554. р. до 1590. р. у Бачкей було досц мирно. 1590. року у Керестуре уж 21 хижа плаци порцію (у Коцуре 18). А од року 1690. заш почина исц на горше. Причини тому були: у турским войску: „гайдуки“, хтори ше почали загаяц до крайох, яки стали под Турками, па ту плячкали и пустошели; Бетглем Габор, хтори ше дзвигал проци краля Фердинанда, а Турки го помагали; а на концу: войны за ошлебодзене Мадярскей спод Туркох. При тим шицким найвецей церпела Бачка и ей сушедна вармедя Бодрог. Нешкашня вармедя Бач-Бодрог спервоци була роздзелена на два вармеді: на Бачванску и Бодрожску. Бодрожска вармедя престала буц сама за себе 1729. року, але аж 1802. р. була законито приключена гу Бачкей.

Ми нешка — а особито у обичней бешеди — под меном „Бачка“ розумиме цалу вармедю Бач-Бодрог. По цалей побиди над Турками при Зенти 1697. р. Бачка ше ошлебодзела од Туркох. Але вони ище остали за Тису — у Банату. Зос миром у Карловцох 1699. р. 26. януара война зос Турками заправо лем прицихла, але ше не скончала. Док Турци шедзели у Мадярскей, дотля не мог настац мир. Аж зос миром у Пожаревцу 1718. р. 21. юлия, аж по нових побидох над Турками, Мадярска ше зошицким очисцела од Туркох. Аж тераз пришол час, да ше на опустошеней жеми розпочне нови живот. Яке було опустошене у Бачкей по вигнаню Туркох, можеме видзиц з того, же 1720. р. у ней (ту мам на розуме цалу вармедю Бач-Бодрог) було лем 30.868 души. У тим чишле не зараховани жидзи, але їх у тим чаше було барз мало у Бачкей. 1735. р. було їх лем 95 души. Велі валали зошицким препадли, а хтори и остали, не мали досц жительствох, же би ше сами од себе наскоро розмножели и празну жем обрабляли. Да плодна жем не стої у держави пуста, требало на тоту жем населіц людзох зос тих крайох, дзе було досц жительствох. По вигнаню Туркох у Бачкей були жителе готово сами Серби и Горвати (Буневци и Шокци). Серби пришли до Мадярскей кой сцекаючи пред Турками, кой як слугове („рая“) Туркох. Перши з нїх ше приселели до Бачкей уж на початку 15 столітия.

Кед нешка видзиме у Бачкей таки помишани нації, сам од себе ше нам наруцує вопрос: Чом теди, кед ше Бачка насельовала, не населели до ней лем єден народ? Чом не охабели, да у Бачкей останю сами Серби? Чи у насельованю Бачкей бул даяки политички план? Ша теди ше не селел до Бачкей хто сцел, але тот, котрого волали. Дакле, державна власц могла населіц до Бачкей таки народ, яки сцела. На поставени вопрос можеме дац

одвит, же при насельованю Бачкей були и политични плани, але вони не були главни. Силнейши були газдовски — економски плани. До пустей Бачкей требало добрих роботніцох, а Серби таки не були. „Во време оно“, Серби були прияти до Мадярскей не прето, да обрабляю празну жем, але да буду на помоц проци Туркох. Серби були добри катонаци, як су и нешка, але слабши земледілци. А гу тому: през тото длуге време, док Серби жили под Турком, у велім ше погубели. Да ше мирни живот у Бачкей розпочне и розквита, требало населіц до Бачкей мирнейши и робот-

Бандерий опредз дзвонох у Коцуре.

нейши народ. То була газдовска-економска потреба. Мадярох державна власц насельовала до Бачкей, да ше у ней обнови знак и живот мадярства. А Немцох (Швабох) цар Осиф II. посилал до Бачкей, да ту принешу културу (цо наисце и сполнели) и да ше немство шири и змоцнює у його держави.

То були политични плани при насельованю Бачкей. Але тоти плани не були вше єднак моцни, ані не вше єднак ясни; не походзели з єдного жридли, не були вше єднаки. Не насельовала Бачку єдна власц, але кажди векши властитель жеми. И хто як сцел, так робел. Понайчастейше не питали ше властителя жеми (földesurak), ані сам епар, яки народ населя на свою жем, одкаль

вон придзе, але то було за ніх главне, да цо скорей и цо вещеі работніцох добию. А у тих временах не було так легко добиц стаємних работніцох, як нешка. Нешка кажды шлебодни, селі, дзе сам сце, и жие дзе сце, а теди у часоx феудализму найвекша часц парастох були звязани зос своїм паном, властителюм. Шлебодних було мало. Прето требало глядац людзоx по койяких крайох. Хто ше сцел приселіц до Бачкей а не бул шлебодни, мушел ше напредз одпитац од свойого пана. А еден пан не могол веліх своїх подложених одпушиц, бо би йому не остало на досц людзоx. Прето требало вербовац по вещеі валалоx гоч лем и помедзи едну націю.

Насельоване Бачкей розпачало ше уж по 1712. року. Теди гроф Csáky Imre, калочански архиепископ, почал насельовац на свойо добра стаємних работніцох.

Мощнейше ше рушело насельоване по 1730. р. а ище по 1748. року. Мария Терезия 1762. р. видала розказ, же у тих крайох, дзе ше находзи пуста жем, властители длужни свою жем заселіц. Найвекша часц Бачки була заселена за Мариї Терезиї (од 1740. до 1780.) За Осифа II, сина Мариї Терезиї, насельовали ше до Бачкее найвещей Немци, хторим вон давал барз вельку помоц, лем да приду до Мадярскей. У „патенс-у“ Осифа II. хтори бул виглашени у Франкфурту (на Райни) 1782. р. 21. септембра, стали таки обещанки за тих, хтори ше зосцу приселіц до дольней Мадярскей: Шлебодне вироисповидане. Кажда фамелия добие хижу и заграду. Земледілска фамелия добие досц жеми орачей и за шено; а гу тому: статок и цо потреба до обисца добие задармо. Майстрове добию серсам задармо и 50 форинти, да можу почац роботу. Найстарши син з фамелиї будзе шлебодни од катонацтва. До Бейчу кажды ма присц о своїм трошку, а з Бейчу ше каждого пошле на ерарски трошак аж на место, дзе ше уж населени годзен сам отримач. Пре таки обещанки гарли ше Немци до Бачкей у вельким чишле. Од 1. мая 1784. р. до конца новембра пришло їх 2057 фамелиї; а од 1784. р. до 1786. року 3300 фамелиї, (теди ше населела Торжа 1784. р., Червинка и Нови Вербас 1785. р.)

1785.—6. р. пришли до Бачкей даскельо езри запорожских козацоx, котри всцекли зос Русиї, и населели ше при Зенти. З тих козацоx едну часц Осиф II. вжал до войска (бо вони и були катонаци — катонацки народ). Од тих Руснацоx козацоx нет нешка аві шліду. Вони були не женети, па ше скоро помишали зос другима нациями. Оздаль ше посербели.

1787. марца 13. насельоване у цалей Мадярскей ше закончело.

* * *

Кеди ше Керестур населел? Яки були його початки?

Керестур ше населел нараз. Вон ше готово так исто створел, як цо ше створели нашо руски колонії по Сриме. До Керестура присельовали Руснаци през даяки 35 до 40 роки (од 1746. до 1786. р.) Як знаме, насельоване у цалей Мадярскей було застановене 1787. року. Па оздаль ше до того часу и Руснаци селели до Керестура. А то мож не лем припушач, але и ствердиц. Дас до 1787. р. находзие у матрикулох керестурскей парохії вше нови мена людзоx, хторих рок-два предтим нет у Керестуре. Ище каснейше то вибива зос списох шицких керестурских гр. кафт. жительоx. У тих списох зос познейших рокоx ест вше нови мена. Так на примир у спису жительоx з 1770. р. нет мена „Костелник“, а 1780. р. у матрикули тото мено находзие (писане воно „Косцелнік“). То значи, же фамелия з меном Костелник мушела присц до Керестура по 1770. року. У дзепокотрих релациїоx о стању душоx (status animarum) находзие зазначене, же ше у тим року тельо и тельо приселели до Керестура „pro fingendo domicilio“. Так на гр. 1773. року приселели ше 4 мужеского роду, а 5. женского — (дакле дас два (2) або три (3) фамелиї.)

Перши Руснаци приселели ше до Бачкей 1746. року. Було їх лем 11. (Чито маю буц 11 фамелиї чи 11 главы, не можем повесц). Вони ше мали населіц не до Керестура, але до Кули, як то стої у споминаней монографії. Може буц, же ше тоти Руснаци наисце населели до Кули, а вец, кед до Керестура пришли Руснаци, и вони ше до Керестура преселели; а може буц, же ше тоти Руснаци населели не далеко Кули — н. пр. на Косцеліску, па лем спадали под Кулу (Керестура ище теди не було). У нашим народзе так и остала традиция, же ше перши Руснаци населели на Косцеліско. Але гоч ше тоти 11 Руснаци населели на Косцеліско, а не до самей Кули, не мож повесц, же ше руски Керестур — да так повем „народзел“ 1746. року. Тоти 11 Руснаци, гоч би то було 11 фамелиї, ище не основали Керестур; але то правда, же вони були перша и найблїжша причина, да ше оснуе руски-Керестур — так исто, як руски-Керестур бул перша и найблїжша причина, да ше Руснаци населя до Коцура. Тоти перши 11 Руснаци принесли до Бачкей мено „Руснак“, вони до Бачкей принесли перши глас, же би з „Горніци“ мож сцагнуц до Бачкей вецей таких истих Руснацоx, як вони. А легко може буц, же да еден спомедзи ніх и пошол на „Горніцу“ вербовац Руснацоx за Керестур, як цо познейше (1763. р. у маю) Руснак з Керестура Петро Киш, шлебодни, бул послани (од управителя ерарских доб-

рох Redl-a) на „Горніцу“ да назбера 150. гр. кат. руски фамеліт за Коцур.

Руски-Керестур ше народзел 1751. року. Теди було одредзене, да ше до Керестура населя сами Руснаци, теди до Керестура пришли Руснаци у векшим чишле — так же од того року Керестур ма свою парохію. По єдним спису зос 1766. року (Tabella esibens statum parochiae № 1766.) мало буц у керестурскей парохії, кед вона була утемелена 120 пари. 1756. року у Керестуре єст преко 300 таких, хтори ше можу споведац („сараес confessionis“) Puncta interrogatoria, а кед гу тому додаме дзеци, хторих могло буд дас 100 добиєме число душох 400 до 500. Видземе, же Керестур у перших своїх роках бул досц мали. Але медзи 1756. и 1766. роком мушели ше приселіц Руснаци до Керестура ище у векшим числу, як на перши завод. 1766. р. у Керестуре єст уж 278 пари (самих Руснацох), дорослих: 1075, дзеци: 309, шицких ведно: 1384 души. Розуми ше, же през 15 роки (од 1751. до 1766.) Керестур ше не мог так розмножиц, же би зос 100—120 парох скочиц на 278 пари, зос 400—500 душох дойц до 1384 душох. После 1766. року уж не приходзели нараз векши транспорти приселенцох до Керестура, але, як сом уж наведол, ище през длуге време присельовали ше з року на рок по даскельо фамелії. Єдни ше присельовали, а други висельовали. Не шицки були задовольни на новим месце, па дзеповедни, як традиция гутори, врацели ше назад на „Горніцу“, а други остали у Бачкей, але пошли до другого валала. Так н. пр. 1764. р. пошли з Керестура 4 руски фамелії (Михал Мункачи, шлебодни; Дюра Полячко; Франц Костя; Янко Хома) до Обровца а 6 Румуне, хтори ше у Керестуре поженели, з Русначками, па и сами прешли на гр. кат. вироисповіданє (тоти Румуне ше волали: Петро Манї; Петро Ерделї; Йован, Сима, Коста; и Йован Вла). Так исто 1773. р. виселєли ше з Керестура 15 души (5 м. 10 ж.), як то зазначено у спомнутим уж „Status-y animarum“ з 1773. р.

Але пре висельованє Керестур ше не меншал. До Керестура ше присельовали вше нови, а хтори и пошли, з Керестура але остали у Бачкей, и з тих ше велї неодоуга назад поврацали до Керестура, па ище зос собу привели и других. Так н. пр. тоти Румуне, цо пошли до Обровца, сигурно же ше врацели назад до Керестура, бо нєшка маме у Керестуре тоти исти фамелії: Манї-то Маньошово, а Вла-то Влахово, Ердельово тиш у Керестуре. А оздаль ше и Мункачи и Хома врацели до Керестура, бо тоти фамелії од давна були у Керестуре. Тиж так може буц, же ше и Полячко (нєшка Поляково) врацел до Керестура. А кед ше тоти

врацели зос Обровцу, привели зос собу до Керестура и тих Руснацох, штори ше з „Горніци“ ведно зніма населєли до Обровца. Медзи нїма були: Дюра Котелеш, Михал и Янко Szűcs (Сивчово) зос вармедї Borsód, Игнат Бандас зос вармедї Szabolcs. Нєшка маме у Керестуре и Кетелешових и Сивчових, а Бандас — то Биндас. 1773. р. у Керестуре єст уж 311 фамелії а 1778. души. А 1792. р. єст 470 пари, души: 2100. Як видземе, зос малого Керестура за 30—40 роки постал вельки валал. Спомедзи своїх сушєдних валалох — окрем єдней Кули — Керестур ше перши населєл, и найшвидше роснул. Вєпровач населєли 1758.—60. р.; Лалить 1761. р.; Филіпов 1762. р.; Коцур 1763. (зос Руснацами); Торжа 1784.; Червинка и Нови Вербас 1785. року.

Кед ше нашо Руснаци приселєли до Керестура, Керестур мал званичне мено „Nagy Keresztur“ т. є. „Вельки Керестур“. Тото мено находземе ище у II. половки 19. столїтия, але уж лем на печацох, (печац бирова керестурского); превладало мено „Bács-Keresztur“, хторе ше од 1904. р. пише у єдним слове: Bácskeresztur, а була то теди лем пустиня, а не валал. У контракту медзи ераром и нашими Руснацами, кед ше насельовали до Керестура пред приселєньом Руснацох бул лем пустиня. Там стої „Nagy Keresztur nevű puszta“. Властительом тей пустинї була сама держава — державни ерар. По вигнаню Туркох зос Бачкей найвєкша часц жеми припадала держави, бо давни властители (спайїове) пре турски войны попрєпадали. Так и у Коцуре, у Торжи, у Вербасу, у Червинки, у Филіпове и т. д. ерар бул жемски властитель. И до Керестура и до Коцура населєл Руснацох ерар. У яких приликох ше нашо Руснаци населєли до Керестура? Цо добили од ерару, а яки мали длужносци? То нам вияшнює спомнути уж контракт медзи ераром и медзи Руснацами; хтори приходзели до Керестура. (Тот контракт походзи з 1751. р. януара 17.) У тим контракту стої:

„За пустиню з меном „Вельки Керестур“ треба голєм 200 фамелії Руснацох унїях, и хтори там зосцу пойц на слїдуючи способ буду осигурани:

1. Допущє ше, да тоти жителє, хтори ше зосцу населїц на спомнуту пустиню, шицки буду Руснаци унїяти.

2. Не буду раби, але ше их будзе уважац за жителєх, з хторима ше будзе поступац по контракту яки завру зос властительом жеми (зос ераром.)

3. Кед би ше их тельо намножєло, же би їм требало вецей жеми, видаю їм ше под аренду вецей пустинї, хтори лежа у тим ерарским добру.

4. Прето, же тоти жителе буду длужни сами себе правиц хижи зос валькох, през штири (4) роки буду опросцени од каждей порції и трошкох дзешатини.

А по двох роках, гоч як би ше умножело тото место (т. е. Керестур), не буду плациц вецей, але лем 300 форинти порції, а од зарна буду давац лем седмину; од паноцовскей дзешатини буду опросцени; а од капусти, конопох, цибулі як и од другей желеняви тиж не буду давац дзешату часц.

5. Карчма ше їм препуци од 1. октобра до остатнього дня марца. Месарня ше їм вида под аренду.

6. Дутянску тарговину ше допуци, але кажди будзе мушиц плациц од своєї тарговини по приятим уж обичаю.

7. Жительом не будзе шлебодно гоч дзе древа себе рубац, але да їм ше нужне древо за побудоване хижи кед ше явя при кральским администраторови.

8. Каждому будзе шлебодно пойсц индзей; хижи, винїци и шицко, цо будзе власносц жительох, зос знаньом паньства будзе мож предац, але зос тих пенєжох кажди дзешати пенєж будзе припадац паньству. А кед притим будзе дахто длужен або паньству, або валалу, або дакому другому, будзе мушиц длуство подмириц.

9. Забраное ше, же да дахто у времену шлебодних рокох сцекне зос валалу.

А у другим обецує ше каждому протекция ерапа: (Потпис: Fölséges Császár és Magyar Országí Koronának Királynénak Tanácsa és Királyé Coronális Bácsi Disztrictusnak Adminisztratora: Fran. Joseph. de Rédl).

Як видзїме з наведзеного контракту, Керестур мог прицаговац гу себе Руснацох з „Горнїци“ бо їм обещовал векшу шлебоду, лепше польо и чисто руске гнїздо, у хторим Руснаци годни затримац и свою веру и свой язык и своєю обичаї.

Дружтвени живот и держава.

М. Винай.

Дружтво ше ознакує як стаємни союз людзох, цо иду зоз совокупну роботу за єдну одредзену цилю. Держава ше ознакує як дружтво людзох цо зоз совокупну силу иду за напредованьом у газдованю и у просвиши. Як зме уж видзели стаємне дружтво не може буц през власци, так и держава не може опставац през власци. Гу тому ище держава окрем членох своїх (гражданох, державянох) ма и свой одредзени територїй (залапує одредзени

фалат жеми). На шицко тото треба думац, кед сцеме зрозумиц, цо значи держава.

Дружтво дакле вше маме, кед двоє або вецей людзох иду ведно за исту цилю. Кед двоє або вецей людзе иду ведно до другого валалу, гвари ше, же иду у дружтве. Але кед ше бешедує о дружтвеним живоце теди ше не дума на дружтва, котри маю цель меньшей вредносци, але ше дума у першим шоре на дружтва, котри маю тирвацу цель, а то су: фамелия, общество, держава и церква (церковне дружтво).

Понеже человек особа шлебодна по своїм опредїленю, существо котре ма своју особену цель, а по тим и своєю права, то треба, да ше тоти права укажу и у дружтвеним живоце, у держави. Права котри человек ма су найглавнейши: *право на животи и право на шлебоду*; од тих правох виходза шицки други права. А же би ше тоти права могли отримац, постої и єдна главна длужносц у человеку. Тота длужносц є: *поштовац права других людзох*. Од тей длужносци виходза шицки други длужносци и обовязки, цо их человек ма гу другим людзом. *Каждому дац цо є його, другого не вредзиц, чесно жиц* — у тим є шицке право и о тим ше стараю шицки закони, так гуторели уж у давним времену Римляне.

Як настала держава? Цо точнейше ше упозна розвиток держави, то ше точнейше може знац прецо держава настала, чи вона нужна людзом и яку ма вона цель. Єст вецей науки о тим, же яка була причина, же держава настала. Ёдни уча, же держава настала пре насилство и то на тот способ, же пастирски народи, котри жили легким животом, нападали на народи, цо жили у роднейших крайох и на концу ше и понаселювали помедзи нїх и *посшавели, дзе ше намесцели, людзох, котри управали зоз такими земледїлскими народами*. Так уж од початку ше держава указує як вихасноване земледїлцох од пастирох. История шведок, же були у давних часох и таки народи, котри лем войовали и одиївали, але ище не доказує, же держави пре їх насилство настали, и же вони маю найвекшу важносц у постаню державох. Ми знаме прецо ше и нешка людзе удружую, до дружтва збераю. Вше то робя лем прето, да себе у дачим помогню, дзе кажди єден зоз своєю силу не може дацо окончиц. Так то було и у давних часох. Людзох було вше вецей на жеми и вони ше удружовали да можу лепше у живоце напредовац и да ше можу охраниц од вшелїяких незгодох. *Так уж почашок держави мал свою причину у тим, да ше помогне людзом до щесца*. Кед би не було у природи човековой да ше дружи и кед би дружтво не ишло за помаганьом каждому гу щесцу, не було би тей сили, котра би

людзох на длуго отримала ведно у дружтве, як цо є держава, бо людзе шлебодни и по своей шлебодней волі з тим би ше баржей однімали од дружтва, цо би була векша сила да у нїм останю.

Ошкадз походзи дружтвена власц? Тото питанє важне, да ше може увидзиц покля шме дружтвена власц исц и о ким вона овиши. Єдни научую, же друштвена власц настала по догварки людзох, же людзе направили контракт, же ше буду повиновац законом и так настала дружтвена власц на тот способ, же ше людзе одрекли своей потполней (дзивей) шлебоды по догварки (контракту). З того виводзую, же людзе одредзую, яка ма буц дружтвена власц, и же ше можу, кед ше им не пачи дружтвена власц, тей власци однімац, лебо ю по своей дзеки пременіц.

Таки контракт и така догварка проциви ше природному розвитку человека. Зато ше и легчейше може прияц наука, котра научує, же *друштвена власц є нужна природна поява у человеческого живоце*, па як цо человек по природи дружтвене существо, так по природи потрібно людзом, да постої у дружтве дружтвена власц. *А походзи друштвена власц по розвитку од старшинох у родох (задруги, вельки фамелїї) и племях.* Границы дружтвеной власци одредзени зоз общественим щесцем и зоз границю доброго и злого. Кед дружтвена власц преїдзе тоти границы теди є уж на злей драги и нїхто у совисти не обявзани слухац ей заповиди. Людзе можу одредзовац, яку будзе мац у форму дружтвена власц, чи будзе кральовина, або республіка, але и то лем на тот способ, да ше не чкодзи общественому щесцу.

Буна против власци. Буна против власци не може ше допуциц, бо вона приноши зоз собу таки діла, котри ше не злагодузую зоз етику, процивя ше добру и прето ше ю не може одобриц, а не може ше ю и прето одобриц, бо ше кончина буні нїгда не може знац, ані ше не може напредок видзиц кельо вона злого и чкоди людзом зоз собу принеше.

О чим ше ма старац держава найбаржей? И то важне знац, же би ше могло увидзиц, яки закони треба да ма держава и яки шор треба да будзе у дружтвеним живоце. И ту ше людзе науки медзи собу розходза. Єдни научую, же держава треба да храні и чува у першим шоре шлебоду каждого свогого человека (державяна), так же би бул кажди человек цо найбаржей шлебодни у своей роботы, але исто так най би поштовал и шлебоду других людзох у їх роботы. Други научую, же єден человек сам о себе нїч не вредзи, бо шицко добива од других людзох (од дружтва). Зато найглавнейше од шицкого шор и напредованє цалого дружтва и держава не муши поштовац шлебоду державянох, але їх

може силовац да жию так, як вона сце, же би так цале дружтво могло лепше совокупно напредовац. И єдна и друга наука ма свою хибу. И одвише велька шлебода є чкодліва, а не добре и то, кед держава одредзує точно каждому, як ма жиц и цо ма робиц, бо на концу человек ма шлебоду и свою шлебоду любі, та не мож з нього правиц машину, цо теди и так будзе робиц, як други сцу. Зато право ма треца наука о тим, котра научує, же *треба дац людзом шлебоду, але лем допля, док вона не чкодзи общественому щесцу*, щесцу цалого дружтва. *Держава ше ту шому ище ма старац о общей просвіти, о порятку и миру у держави, о тим да ше шорово проводзи тарговина у держави и да ше розвива земледілство.* Окрем тих стварох указує ше велька потреба у новших часох да ше держава ошара зоз законами о тих людзох цо заоставаю у газдованю, котри не маю нїякого капіталу.

Же би держава виполнела ціль пре котру постої треба да чува шлебоду каждого державяна и да отримує шор у дружтве. Держава ма задачу старац ше о шицким цо порядок потпомага и шлебоду осигурує. Треба зато да ше стара за праведносц у держави, за науки и виру, котри научую людзох на добре, на злогу и любов. Треба да потпомага знаносци и уметносци, бо вони барз потпомагаю напредованє дружтвеного живота.

Право держави на порцію. Держава да би могла випольніц тоти вельки и важни длужносци ма право жадац од державянох, да ей у тим буду у помощи. Зато вона ма право на порцію. Же би порция була праведна треба два ствари: перше, да держава наруцує порції лем тельо, кельо ей за ей цилі потрібно, а друге да будзе порция помедзи людзох по правдзе роздзелена. А теди ше видзи же є по правдзе роздзелена, кед є розруцена на маєток, хто владнейши тот най вецей и плаци.

Порция ше дзелі на посредну и непосредну. Непосредна є тота цо ше плаци од маєтку и доходку, затим од жридох дохотком (жемна, хижна, майсторска). Посредна порция находзи ше у дражшей цени дзепоедних стварох, котра настава прето же их мож предавац лем зоз дозволу держави, за котру дозволу ше плаци держави одредзена сума пенєжох. Тота порция найбаржей потрафя худобнейших людзох, бо пре ню єст вельо ствари, котри нужни людзом, а барз су на цени. Зато би требало посредну порцію зменьшац, а повекшац непосредну. Але єст зато таки ствари на котри треба таку порцію наруциц, а то су у першим шоре тоти ствари, котри су не нужни за живот як цо доган и напой (вино, рум, паленка, пиво, ликери и сличне). Єст ище прометна порция, котра ше теди плаци, кед ше маєток и добро преноши на другого.

Державни прорачун (бюджет). Газдоване державне найлепше мож видзиц зоз державного бюджету, у котрим зраховане, кельо будзе мац держава рочне дохотку и видатку, откадз тот дохоток вежне и на яки цилю будзе мац видаток.

Царовина Австрия мала на приклад 1909. року таки бюджет (у округлих сумох):

Од чого и на цо	Видатки у кор.	Дохотки у кор.
железніци	400 милийони	550 милийони
войска	300 "	—
тарговина	200 "	200 милийони
наука и вира	100 "	—
такси	—	200 милийони
драги	100 милийон	—
земледіство	50 "	—
суди	100 "	—
соль и доган	100 "	300 милийони
царина и пожиток	50 "	500 "
непоср. порция	50 "	300 "
виплац. держ. длуства	400 "	—
управа мин. пенезох	100 "	—
друге	350 "	250 милийони
Шицкогo	2300 мил.	2300 мил.

Видно же од железніцох и од тарговини дохотки ше такой росходза на исту цель. Кед ше ище гу тому одбие 400 мил. цо иду на виплацане державного длуства остане правих видаткох коло 1200 милийони, од котрих идзе на войску една штварцина, лем една дзешатина на просвиту, една дзешатина на драги и на прави, и една двацетина на земледіство и т. д.

Цо означує дружтвена власц? Уж Аристотел научовал, же три власци ма каждая держава: перше правиц совити (закони видавац), друге управяц, треце судзиц. Державна власц означує шицки тоти три власци: законодавнє, владу (управу) и судство.

Власц дружтвена вола ше монархия, кед є у рукох єдней особи (греч. монос — єден, архо — владам); кед владаю вецей людзох помедзи могучних людзох вола ше така влада аристократия, влада „найлепших“ (греч. аристос — найлепши, кратно — владам). Кед умишани шицок народ у владаню (по вибераню) вола ше така влада демократия, народна влада (греч. демос — народ). Шицки три форми владаня можу буц и помишани ведно. Каждая ма и свойо хиби и свойо добри страни. У монархії власц баржей зєдинена, як у других формох, але вона ше може претвориц до тираниї, до насилней влади, кед монарх хаснує свою власц на зло. У ари-

стократії вельо розправляли „найлепши“ людзе крашне з державу, але вельо раз ше тота влада претворела у олигархию (греч. олигос — мало) владу даскельох котри „ненайлепши“. Демократия ма вредносци у тим, же ше шицки людзе стараю о тим, яки да буду закони и понеже и вони о тим лебо на скупштинох одлучую, лебо по вибераню посланикох цо їх заступую у законодавню и владаню, чувствую ше шлєбоднейшима, кед сами себе редза закони, по котрих у дружтвеним живоце маю жиц. Але демократия ше може претвориц у охлократию, у владу множества. У такой влади приду на власц дзеяки зводителї народа и веду державни живот по злей драги.

Право членох дружства на виберанє. И у тим єст вельо незрозумєных як помедзи знанственїкох, так и у живоце державним. Єдни научую, же каждому члену припада одлучовац о власци, зато каждый ма по природи право на гласанє у вибераню заступнїкох (вовт). Але, кед ше патри на розвиток дружства, а и на то, же влада гоч якеї форми, може буц добра а и не добра, то видно, же право на виберанє не походзи од самеї природи, але припада людзом и по природи и по розвитку дружтвеней власци. То значи, же може буц у держави виберанє заступнїкох, але не муши буц, бо и по при чистей монархії, дзе нет вибераня, як швечи история, було барз напредних и просвищених народох. У нешкашнїх часох у шицких державох панує демократия, котра ше найбаржей указує у вибераню заступнїкох. Вибрани народни заступнїки (аблегати, депутирци) зоз векшину гласох одлучую о найважнейших законах у держави. Як цо каждая форма владаня криє хиби у себе, так у себе, як зме видзели, криє хиби и демократия, а исто так и виберанє. А шицки тоти хиби походза од того же людзе хибни. *Людзе несовершени та и їх робота несовершена.* У нешкашнїх часох тельо ше дало на векшину, же ше вельо раз анї на общественє щєсце не патри, анї на то цо добре, цо зло, лем векшина так сцє, так муши буц. А як тот векшина по вибераню випатра? Вельо и вельо раз то лем една спревоцка неуких людзох, цо не знали, анї прецо гласали, анї о цо гласали, анї за кого гласали. Дзеяки зводителї народа зведли их и спрєведли, лем да дойду до власци и чесци, а общественє щєсце, то им остатня брига. Гоч би ше и вжало же гласанє шорове и честите и так тей силней векшини не припада поклонство, бо и вона ма гранїцу, а то є общественє щєсце и гранїца доброго и злого. Кед ше видзи же влада по векшини заводзєнє, кед ше видзи спревоцка и насилство векшини, теди ше не може анї ей закони поштовац, анї ше не може така власц признавац за стаємну и

поштованя вредну. Не главне дакле у держави ані власц, ані виберане як таке, але є главна тота власц и таке виберане цо идзе за общественим щесцом шицких державянох.

Держава и ей жителе. Позната ствар, же жительство у державох вше вещей и же число дружтвених членох вше баржей рошне. Зато ше почали старац знанственіки и роздумовац о тим, цо будзе, кед будзе людзох одвише на жеми, бо число людзох рошне, а жем вше остава еднака. Енглески знанственік Малтус научовал, же вельо людзох будзе страдац пре неволі, котри настаню од того, же будзе одвише людзох, цо не буду мац з чого жиц. Вон научовал, же на вельким столе природи нет за каждого престарте, зато вельо муша препаднуц. Його наука пошла по злей драги, бо ше доказало, же жем ище барз ненаселена и же ше ей плоди ище силно можу повекаца, а *страдане цо ше явя помедзи людзох приходзи од того, же ше власци не стараю досц о общественим щесцу и о розселяваню людзох.* Але на тельо ма право, же обществене щесце овиши и о тим, чи число людзох рошне шорово, лебо одвише нагло. Исто так ше указує нешорова целосц у державох, же лем иду о тим, да маю цо вещей жителюх (пре войску), а не сетя ше остарац ше о їх щесцу и вихованю и воспитаню.

Держави помедзи себе. Кажда держава за себе шлебодна и друга держава нема ше мишац до ей управи. Але як цо людзе єдни другим помагаю, медзи собу у газдованю таргую, а часто и вихасную єдни других, так и держава єдна другой може буц у помощи, а графя ше, же моцнейша слабшу вихаснує и постаню медзи собу неприятелє. Людзом пресудзує у їх звадох держава, а державом нєт хто предсудзиц. Зато приходзи помедзи нїх и до войнох, котри су єдна од найжалоснейших появох у чловеческим дружтвеним живоце. Войни окрем страшного и бриткого, нечло-реколюбного преліваня креви, барз вельо и коштаю державох. На карм войски, шмату и оружје потроши держава дас штварцину своїх чистих приходох. Кельо би векше обществене щесце було у держави, кед би того нє було! Зато ше держави тераз зєдинели по войни у „Союз Народох“, котри би им мал судзиц у їх звадох, да ше так баржей можу храніц од войнох. Але чловеческа натура (природа) зла и не мож знац чи годзен зошицким викореніц того зло з помедзи людзох. О тим ше роби, голем да ше го поменьша.

Держави настали прето, да ше людзе помагаю помедзи собу и да у дружтвеним живоце, у злагоди жию и напредую. Кажди чловек ма и длужносци гу держави и права у тей держави. Дер-

жава ше ма старац о щесцу шицких своїх членох, але кажди член длужен ше старац сам о своей роботі. Члени треба да ше поштую помедзи собу, бо лем так годни напредовац и у газдованю и — у знаню вшелїяких красних и хасновитих стварох — у просвити.

Илько Крайцар, апс. права.

Як робиц тестаменти?

Тестамент — то таки приказ єдней особи (персоні), у котри вона наказує, цо ше ма по ей шмерци робиц з ей маєтком, лебо з єдну часцу того маєтку, лебо у котрим вона дацо инше наказує за случай своей шмерци. Наша бешєда нема окреме слово за тестамент, але можеме повесц остатні приказ, остатня воля.

Яким способом треба виявиц свою остатню волю, то єст правиц тестамент, то ушорюю державни закони. У Войводини (Бачкей и Банату) ма ше то робиц по прописох малярского закону, а у инших крайох нашей держави, окрем Сербіи и Чарней Гори, по прописох аустрийского гражданского (цивилного) закону.

Тестаменти єст публични (у суду) и приватни (през суда), писемни и устни, а писемни заш зос шведками лебо през шведкох. Кед ше тестамент роби у даяких окремих приликох на пр. у войну у случаю обераций хороти, на отwartим морю, теди прописи закона вельо легчейши а таки ше тестамент вола привилеговани (повлаштєни).

Ми сцєме ту дац пораду нашим читательом, як треба робиц писемни приватни и устни приватни тестаменти, бо ше таки тестаменти у каждоденним живоце найвещей робя.

1. Писемни приватни тестамент.

На саме содержание тестамента нет строгих законских прописох. Пише себе кажди, як сцє и як найлєпше зна. Тот почина зос: „Во имя оца и сина...“ други пише: „Чуєм же ше приближує година мойей шмерци“, гевтот заш так: „Жєби ше мойо дзєци (наслідники) по мойей шмерци не цагали по судох и не вадзєли ше, на случай мойей шмерци наказуєм, да ше мой маєток так подзєли...“ Важне лем то, жєби у самим содержанию тестаменту було слово *тєстамент*, або *моя остатня воля*, *мой приказ за случай шмерци* або подобни слова, по яких видно, же тот документ то наисцє тестамент. Далєй треба, же би у тестаменту було означєне место, у котрим, и час (датум), дзє робєни тестамент, и

да го тестатор (особа котра роби тестамент) потпише або положи на нього знак своєї руки. Шалени и малоумни не могу робиц тестамент, а дзеци до 18 рокох могу го правиц лем у суду.

А) *Кед тестатор зна писац*, може себе сам написац тестамент. По аустрийским закону треба, да го тестатор лем потпише, а добре да положи и датум (дзень и место). По мадарским закону треба заволац и двох шведкох, и пред нїма ма тестатор виявиц же тот документ то його тестамент, а тоти шведкове маю то потвердзиц зос своїма потписами. Шведкове не муша знац, цо ест у тестаменту.

Б) У других случайох треба по аустрийским закону трох, а по мадарским штирох шведкох, од котрих голем двома маю знац читац и писац.

1. Кед тестатор зна писац и читац але дал да му дахто други напише тестамент, теди го ма пред шведками подписац власноручно.

2. Кед тестатор не зна читац и писац, або гоч и зна, але тестамент не писал и не подписує власноручно, теди треба да еден од шведкох пречита пред нїм тестамент, а тестатор треба да потвердзи, же то його тестамент и да положи знак своєї руки (криж). Гевтот шведок, котри подписує тестатора, ма то под своїм меном назначиц.

Найзвичайнейши писемни тестаменти у нас таки, же тестатор не пише сам тестамент, лем го подписує або кладзе знак своєї руки (поцагне криж). Прето приношимо ту одну форму такого тестаменту, котри по своїм содержанию (словах) може служиц як образик (приклад) за кажди тестамент:¹⁾

Опорука.

Ја доле потписани Јанко Кањух из Шида при здравој памети, након промишљања и без наговарања очитујем за случај своје смрти своју последњу вољу, како следи:

1. Цели свој непокретни иметак остављам своєму млађему сину Ђури, који имаде исплатити 10.000 динара сестри Марији удатој у Петровце за Николу Бурчак, те 20.000 динара своєму

¹⁾ Закон не прописує язык, у яким ше ма робиц тестамент. Але кед е писани у языку яки судац лебо явни нотар (бележник) не длужни познавац и не розумя го, теди ше треба постарац о превод на державни язык, котри превод ма буц потвердзени з боку такей особи лебо уряду, яки за то маю од держави одобрєне и признанє. Понеже то скапчанє зос вельким трудом и велькими трошками, то найлепше робиц писемни тестаменти на службовим сербско-хорватским языку, шницкоедно чи зос латинским чи кирилским писмом, хто як зна и як сце.

брату а моме старијему сину Михајлу, изученоме ципелару, којему сам већ пре саградио кућу. Поред тога имаде мој син Ђура исплатити 2.000 динара као дар Рускоме Народном Просветном Друштву у Руском Крстуру, те 100 динара Руској Читаоници у Шиду.

2. Мојој жени Ани, која имаде властити иметак, дужан је дати досмртно уживање син Ђура у својој кући.

То је моја опорука.

У Шиду, 24. марта 1924.

Јанко Кањух.

Тераз придзе потвердзєне шведкох, а то кед тестатор подписує тестамент власноручно, таке:

„Няже потписани, за сведоке опоруке нарочито позвани, сведочимо, да је ову опоруку Јанка Кањуха у присутности опоручитеља и нашој сведок Петар Здињак у целини прочитао, и да је након тога опоручитељ изјавио, да прочитани напис садржава његову опоруку те га пред нама власторучно потписао“.

У Шиду, 24. марта 1924.

Андреја Захорјански,
Петар Здињак
(Јосип Планчак.)²⁾

Кед тестатор не подписує власноручно тестамент, теди ше остатни слова меняю так: „те га провидио знаком своје руке“.

2. Устни (словесни) тестамент.

Устни тестамент роби ше так, же тестатор да заволац штири особи (по аустрийским закону три), хтори могу буц и жени, и пред нїма *пове зос словами цо кому зохабя*. При тим ма повесц, же то є його устни тестамент. Шицки својо прикази ма тестатор сам повесц устно, а не одвитовац лем на запитаня, же „так, гей, най будзе“ лебо „не“.

При устним тестаменту добре, же би шведкове ведно лебо кажди себе записали (нотирали), цо тестатор у својм устним тестаменту виявел. То добре прето, жеби шведкове дацо не забули и вец можебуц на суду лебо пред нотаром (явним билежником) не гуторели розлично.

По мадарским закону устни тестамент лем теди важни (вредзи), кед тестатор за три мешаци од робєня тестаменту умре. Кед умре

²⁾ По мадарским закону треба ту штирох шведкох, од котрих голем двома маю знац читац и писац. По аустрийским закону треба лем трох шведкох. Кед даєден шведок подписує мєно тестатора, лебо другого шведка, котри не зна писац, треба то при својому потпису означиц, на приклад: „Илија Виславски, сведок и потписатељ опоручитеља“, лебо „сведок и потписатељ имена сведока Еугєна Хорњак“.

познейше, вец є лем теди важни, кед ше докаже, же тестатор аж до шмерци бул у таким станю, же не моголанї устни анї писемни нови тестамент зробиц. У аустрийским закону нет о тим згадки.

3. Шведкове.

Ище даскельо слова о шведкох.

Не може буц шведок при тестаменту тот, кому ище не прешло осемнац роки. Исто так не можу буц шведкове шлепи, глухи, неми, малоумни, лебо таки, цо були осудзени за фалшиву пришагу, або за злочин пополнети зос жадоби хасну (за крадзене, рабунок, ошуканство, спроневирене).

Шведкох треба окреме заволац и треба да буду при робеню тестаменту ведно. Треба по возмжносци мерковац, же би шведкове були цудзи юдзе, а не родзина.

У нашим народу часто ше трафя, же дахто умре през тестаменту, па ше вец його наслїдники вадза и однїмаю пре маєток. Часто видзе с того же и власни браца ненавидза еден другого и не бешедує медзи собу, а нераз придзе и до бийки и цемвіци. А вельо таки случаї мож препречиц, кед ше зроби тестамент. Прето треба мерковац, же би ніхто не умар през тестаменту, а особливо у таких случаях, дзе єст вецей наслїдникох лебо и вецей роди наслїдникох. По тих прописох може кажди наш писемни человек, а у першим шоре священики и учитеље робиц тестаменти.

Робене тестаменту не треба откладац на задню годзину, кед тестатор уж траци свідомост, але лепше зробиц го, док человек ище здрави и при здоровим розуме. Тестатор може познейше тестамент пременїц. При тим треба поступац по правилах спомнутих. Найлепше зробиц нови тестамент.

У нашей держави, котра зложена з вельо часцох, яки мали свойо окреми закони, роби ше на тим, да ше уклонї тота розлика и да ше ушоря за цалу державу еднаки закони. Гоч маме за то и окремого „министра за изједначење закона“, ипак тота робота идзе барс помали. Док ше зложи и преглаши нови цивилни закон, то може преїсц и вецей роки. А дотля маю важносц прописи старих законох, як сом на початку спомнул: у Войводини (Банат, Бачка и Бараня) мадярски цивилни закон, а у Хорватскей и Славонїй общи аустрийски цивилни закон од 1852. року. Прето и тоти прописи за робене тестаменту, буду вредзиц дотля, док ше не преглаши нови еднаки цивилни закон за целу державу.

Два закони важни за народ.

Воєни закон од 1923. року и Таксени закон од 1921. и 1923. року.

Преподал: Ю. П.

Держава ше управа законами. И цо лепши и мудрейши закони, то лепше державне управленїє. Як цо кажди граждинин длужен участвовац у живоце своей держави, так длужен и познац закони, по котрих ше вона управа. Познаване законох хасновите а непознаване зна буц барз чкодліве. У новши часи вишли

Виньчане у Коцуре.

два закони: воєни (катонацки) и таксени, котри барз важни и прето би требало, да їх кажди пречита и преучи, бо їх непознаване може буц чкодліве. Трето найперше побешедуєме 1.) Цо треба знац зос воєного закона и 2.) Цо треба знац зос таксеного закона.

І. Цо треба знац зос Воєного закона?

1. Воопще.

Под воєни закон спада кажди граждинин нашей кралевини С. Х. С. мужеского пола од 1. януара того року кед вон наворачує 18 роки аж до 31. децембра того року кед завершел 55 роки. Обязок служеня тирва даклем 38. роки.

1.) Кого ше пренайдзе способним, муши своей военной должности удоволіц *особним служенієм*, не може ше *откупиц* ані дац *одмені*.

Служенє ше розликує у *мирне време* и *воєне* (по мобилизації). У мирне време є найважнєйша служба у *кадери*, о котрей нїже докладнєйше розповеде.

Од 18—20 року и над 50 роки поволує ше на служенє лєм за време войны, и то над 50 роки нїгда не служба на фронту.

Обовязани на войну службу волаю ше:

а.) воєни *обвязаници* од 18—20 рокох.

б.) воєни *рекрути* од кеди буду рекрутовани, док не ступя до кадери.

г.) *оперативни обвязаници* до 40 роки — за време войны служба активно.

д.) *резервни обвязаници* од 40—50 роки.

е.) *старци обвязаници* од 50—55 року.

2.) Кого ше пренайдзе неспособним, муши место служеня *плаци* т. зв. *войницю*. Вона виношує 50% рочней изравней порції — кед ше дотични нароком не онеспособи а 100% кед нароком, лебо ше укланя службованю. Тото плацанє тирва до 50 року живота.

Од плацаня войници ошлебодзени су:

а.) Тоти, котри у воєней особней служби без власней хиби постановю неспособни.

б.) Инвалиди.

в.) До каждой роботи нездали як н. пр. шалени, шлени, неми, каліки и т. д.

2. Служенє у кадери.

Службу у кадери муши окончичи каждый гражданин, котри пренайдзени способним а по закону є не ошлебодзени.

Цо до способности о тим преглашує за то *надлежна комесия при асентации* (визити) каждого року звичайно у мешацу юну и юлию. (Надежна Комесия єст тота, котра асентує у тим округу дзе дотични *стално* бива, хоч би там не бул завичайни. Пре то ше каждый од 18 роки далєй хлоп муши приявиц на општини, кед би ше удалєл вецей як 30 днї зос места своего биваня!) На асентацию муши присц каждый тот, котри у тим року наворачує 20 роки. Хто не може присц на асентацию н. пр. пре хороту муши ше найдалєй до 10. септембра того року приявиц воєной окружной команди, да го там асентираю. Прето уж скорей треба да поднесе молбу зос наведзенима причинами.

Хто ше одніма лебо сцека од асентации (визити) будзе *штрофани* и муши служиц у кадери 3 роки а плаци и войницю. Исто так би бул *штрофани* и тот, котри би место себе другого послал як и тот, цо би ишол место кого.

3.) На асентации дахто може буц пренайдзени: *стално неспособним*, *привремено неспособним*, лебо *способним*.

а.) Хто пренайдзени за *стално неспособного*, тот нема вецей нїякого обовязку до служеня при войску лєм длужен уплацовац войницю.

б.) Хто пренайдзени *привремено неспособним*, тот длужен каждого слїдующого року до 25 роки живота приходзиц на асентацию. За време своей неспособности длужен уплацовац войницю.

в.) Хто пренайдзени *способним*, муши *особно* служиц при войску у кадери.

4.) Време служби у кадери єст: *потполно* и *тирва* 18 мешацї, *скрачене* и *тирва* 6, 9 лебо 14 мешацї, а дахто може буц и *цалком вишлебодзени* од служби у кадери.

Каждому барз важне знац, *хто ма право на скрачене служенє* и *хто заш, да будзе цалком ошлебодзени*. О тим розповеде у слїдующим:

На *скрачене време служеня* маю право:

а.) *високи школяре*,

б.) *перши син* у *такей фамелиї*¹⁾ дзе *нет хлопцох старших од 17 роки* але *шицки младши*. (Сведно чи оцєц жив чи не). Кед би у *такей фамелиї* було вецей хлопцох теди други двоє служба *потполно* (18 мешацї) а *штварти* по шоре ма право заш на 9 мешацї.

в.) *Перши син* будзе служиц *подполно*, кед у *фамелиї* вецей *хлопцох старших од 17 роки* але теди *трєцому* по шоре *припада* лєм 9 мешацї.

г.) *Єдинец*, котрому *шицка фамелия* *вимарла*, кед *наслїдзел* даяке *земледїлске* *иминє* або *ремєсло* — служи лєм 9 мешацї,

На *вишлебодзєнє* од служби у кадери маю право.

а.) Котри до 31. децембра того року кед наворачує 25 роки буду пренайдзени як *неспособни*.

б.) *Єдини хранищє* таких *фамелийох*, котрих други члєни *неспособни* за роботу а плаца до 20 Дин. изравней порції. (Мєдзи *неспособних* за роботу *рахую* ше *особи* нїжєй од 17 роки и *више*

¹⁾ Под *фамелию* розуми ше тота *зєднїца*, котру *составляю члєни єднєй жєндбї*, даклєм: *оцєц*, *мац*, *синовє* и *дзвїки*. У *фамелию* ше не *рахую* *дїдо*, *баба*, *бачи*, *нїна*, *невласнє дзєцко*, *дзєцко* *приятє* за *свой* и т. д.

од 60 роки. Од других хлопх лем таки котрих комесия при визити пренайдзе неспособнима. Неспособни су и жени.) Але и хоч би плацел вещей порції изравней яка 20 Дин., кед им члени фамелії немочни (нејаки). Медзи немочних (нејаких) рахую ше: дзеци нїже од 17 роки шлепи, неми и други, котрим ше муши служиц. Така неспособносц муши буц доказана зос дохторским сведочанством. На ошлебодзене у тим случаю ма право лем теди, кед у фамелії нєт мужеского члена, котри би навершовал 17 роки у време докля тот єдини хранитель не окончи 25 роки живота. Кед єст дакле таки хлапец у обисцу, цо не будзе мац 17 роки ани теди, кед його хранитель будзе 25 роки, теди тот хранитель цалком ошлебодзени, иншак ше му лем наступ служби оддалює.

Ведля поведзеного маю право на вишлебодзене:

Єдинец син за роботу неспособного або 60 роки старого оца, мацери гдовици або мочохи гдовици.

Єдинец жец, котри отримую женїну фамелию, кед докаже, же за време винчаня бул у женїней фамелії голєм єден за роботу способни хлоп котри вецкаль умар або постал неспособни.

Єдинец унук по шмерци оца лебо кед оєц ма вещей як 60 роки припознава ше як хранитель за роботу неспособного або 60 роки навершеного діда лебо баби, кед тоти немаю другого хранителя.

Єдинец брат або полубрат (невласни брат), котри єдини хранитель своїх братох и шестрох а оєц умар лебо ма вещей як 60 роки.

Законити муж и оєц котри єдини хранитель своєї жени и дзєцох лєм, кед докаже, же у време женїдби бул у женїней фамелії способни хлоп, котри вецкаль постал неспособни.

Незаконити син, котри єдини хранитель своєї мацери, або єдини хранитель мацєриних родитєлєох, або єдини хранитель своїх немочних (нејаких) братох и шестрох по мацери.

Єдини посинак (приятї за своєго), котри єдини хранитель за роботу неспособного або 60 роки навершеного оца и котри приятї за своєго голєм 5 роки скорей як ше мал асєнтирац.

4.) О тим чи дахто будзе служиц подполно, чи скрацєно, чи цалком будзе вишлебодзєни одлучи рекрутна комєсия дораз. Зато най себе кєжди скорей приправи шицки шведочанства, зос котримє шведочиц будзе на асєнтації, же му припада право на скрацєне служєне лебо на вишлебодзєне.

5.) Кед би ше обставини так премєнєли, же н. пр. тому, котри приятї на подполне служєне, припада право на скрацєне

лебо на вишлебодзєне, теди треба молбу писац надлєжней войнєй окружнєй команди и приложиц шицки докази, котри ошведчує тоту премєнку.

6.) Кєжди тот, котри *приятї муши наступиц* службу у кадєру у тим року, кед бул приятї. Точно дзєнь одредзи ше кєждого року.

7.) Особєно оштри кари за *таких, котри ше однїмаю* од активного служєня у кадєру або хто себе зроби неспособним за службу.

Однїма ше тот хто *не наступи* на време служєне и *хто сцєкне* зос кадєру.

а.) Кед сцєкне зос служби карє ше: за перши раз арєшт 2 роки, за другираз арєшт до 4 роки за трецираз арєшт 3—5 роки и крєм того муши накнадно одслужиц време, кед бул сцєкнути.

б.) Хто сам себе зроби неспособним у намирєнию, да не муши служиц при войску кед уж приятї, будзе карани арєштом на 1 и на 2 роки. А хто сам себе окалїчи лебо допуци, да го други покалїли у намирєнию, да ше так вишлебодзи, будзе покарани арєштом до 5 роки. Тоти кари ше у време мобилизаций и войни повєкшую на дупло або ше дарас и карє зос шмерцу.

Исто так подпадаю под оштри кари домашнї, фамелия и општинскє власци, котри на време не посилаю рекрутох на асєнтацію и на рукованє, лебо сцєкнутих скриваю и не приявя.

3. Служєне як оперативни обвязаник.

Кєжди *способни* гражданин чи вон служєл у кадєру чи бул ошлебодзєни длужєн присц на службу — *на войни вєжби* — кед на то будзе поволани.

У редовних обставинох можє ше кєждого року поволац на воєни вєжби:

а.) оперативни обвязаници т. й. способни граждєнє од 21—40 року старости, на 28 днї вєжбаня.

б.) резервни обвязаници т. й. людзє од 41—50 роки на 14 днї вєжбаня.

Поволанє на воєни вєжби окончує ше по општинских званиїох правовремено вєльє скорей як треба наступиц. Але можє и у поволанки буц написанє (або обявєнє), да дотичнїк муши *дораз* („одмах“) наступиц воєну вєжбу. У тим случаю значи то тєлво, да за 24 годзини без вигварки од момєнта, кєди добил поволанку муши буц там, дзє го волаю. Иншак подпада под кару воєного закона у мирнє време арєшт 30 днї, а у време мобилизаций 10 роки або и смєрц.

Од воєних вєжбох можє ше ошлебодзиц цалком або на *дєскєльє днї* або ше воєни вєжби оддалює.

А.) Ошлебодзує ше цалком од воєних вежбох:

1.) Хто хори лежи у посцелї, лебо од хороти таки слаби, же не може присц до команди. То муши доказац зос дохторску сведочбу, або дзе нет дохтора зос сведочбу од валалскей хижі.

2.) Кого ше у самей команді пренайдзе, же *хорує од заражлївей хороши* (н. пр, шуга), або хто потребує на ліченє своєї хороти половку дньох преписаних за вежбу.

3.) Хто *ше похори на самих вежбох*, па ше установи, же му за ліченє потребно половку тих дньох цо вежби тирваю.

4.) Хто ма у фамелїї *чезско хорого* а хори нема нікого од 16—60 роки старого хто би му служел.

5.) Хто *пре наглу шмерц у обисцу остал сам* на маєтку па ище немал кеди ушориц и на другого зохабиц добро, док вон будзе на вежби.

6.) Хто у року, кед є волани на воєну вежбу *настрадал од огня*, води и. т. д. паму фамелія нема од чого жиц, але ю муши вон сам отримовац.

7.) Обвязаници того места дзе панує заражліва даяка хорота (н. пр. колера, чарни поки, тифус и т. д.)

Цо наведзено под точку 4—7 муши ше доказац зос сведочбу општинскей власци.

В.) Ошлебодзує ше на даскельо днї:

1.) Хто ма у доме *умераюцого або умаршого* ошлебодзує ше до хованя (погребя) и вец єден дзень по хованю, а глава фамелїї ище два днї по погребу.

2.) Хто *ше ма винцац*, кед дзень винчаня бул одредзени скорей як добил поволанку на вежбу. Ошлебодзує ше за дзень пред винчаньом, на винчанє и дзень по винчаню.

3.) Хто ма у фамелїї *свадзбу*. Оцец млодого и млодей ошлебодзени на 3 днї (як горе!) а други члени фамелїї лем за дзень винчаня. Тото ше доказує зос сведочбу парохияльного звания.

С.) Оддалює ше воєна вежба тому:

1.) Хто ма *чезско хору жену або дзецко*, кед то докаже зос дохторску сведочбу, або дзе нет дохтора зос сведочбу од валалскей хижі.

2.) Хто пошол на *драгу пре тартовини* або по иншакей роботі *скорей як цо добил поволанку* на воєну вежбу. Доказац муши зос сведочбу власци.

3.) Хто докаже зос сведочбу управних власцох, же мушел пойсц на путованє пре нужни домашні або тарговински роботи.

Як далєко ше маю оддалїц воєни вежби одредзую воєни власци.

Молбу за ошлебодзене лебо оддалене воєних вежбох треба прописно таксирац и поднесц правовремено надлежней воєней окружней команді.

Хто послал молбу а не достал решене, длужен свеєдно правовремено наступїц воєни вежби.

Кед би єдини хранитель даєдней барз худобней фамелїї поволани бул на воєни вежби, а його фамелія не мала за то време од чого жиц, теди є општина длужна за то време отримовац зос припомоцу. Тоту припомоц одредзує општина сама.

Понеже у воєним закону єст ище вельо важних преписох, котрих сом не могол ту преподац, зато хто сце вецей знац найчита и преучує сам закон. Ту преподане доволно будзе за каждого да зна лем найнужнейше.

II. Цо треба знац зос Таксеного закона?

Такса ше вола наплацованє привашних гражданох за даяку висулугу (роботу) зос страни держави. Таксени закон ведля того ма тоту цель, да регулира тоту наплацованє. Народна присловка гвари: *яка праца така плаца.* Так би требало и да будзе, па и держава би мушела лем таки високи такси уберац, як одвитую висулуги (роботи) ей званичничкох. Кед держава убера за високи такси теди вона сама роби то, цо другим забранює. Наш Таксени закон таки є вельки и помотани, да пре кратке место не можеме ше зос нїм опширно занїмац, але лем росповеме тото цо за обичного человека (земледїлца и тарговца) од велькей важносци.

Такси ше обично наплацую так, же ше *купа штемилї (таксени марки) и лїяя ше на писмени акти*, лебо при векших сумох уплацаю ше зос готовима пенєжми.

Найважнейши су такси слїдуючи:

1.) На *шицки писмени або записнички молби* и представлєния плаци ше 5 Дин.

2.) Кед ше на темелю такей молби ма дац решене, або друге даяке *уверене лебо сведочба*, теди ше плаци ище 20 Дин. Исто так плаци ше такса на каждую сведочбу, котру дахто дакоме видава н. пр. газда слухови, майстор калфови. На таку сведочбу треба прилїпиц штемплю од 20 Динари. Так исто дохторску сведочбу треба билеговац зос 20 Дин. Але дохторски сведочби, котри ше видаваю школяром прето же не могли ходзиц до школи не подпадаю под таксу.

3.) На *кажде приложєние* гу молби плаци ше такса од 2 Дин.

4.) На *оглашки по мурах, облаках, дзверох* треба приліпиц на кажди фалат штемплю од 0'10 Дин. Кед тоті оглашки ставни и у фарби виробени (реклами) теди ше плаци такса рочно ведля велькосци оглашки. За ніжей од $\frac{1}{2}$ квадратного метера 40 Дин. За вещей од $\frac{1}{2}$ квадрат. метера 80 Дин. За вещей як 1 □ м. такса 150 Дин. Розуми ше, же тоті *оглашки маю буц положени пре материялну корисц дощичного*. Исто так оглашения. у новиных, календарох и т. д. подпадаю под таксу ведля велькосци оглашки. Хто би ше того не тримал, плациц будзе штраф 3 раз або 10 раз вещей.

5.) *Контракты о купні и предаванки* (купопродајни уговори) подпадаю под таксу по вредносци и то:

а.) за предаванку и купню покретних стварох 2%;

б.) за предаванку и купню непокретних стварох 6%. (При нас у Бачкей ище 2% дакле шицког 8%).

Под покретними стварами розумиме таки, котри ше можу премесцац зос єдного места на друге а при тим оставаю непременети, иншак су непокретни.

Вредносц у контракті наведзена, нема ше розумиц *штоа цена за хтору купец купел але штоа цена яку сшвар ма у каждодневним промешу. И од тей послідней ма ше заплациц такса. У найвещей случайох наисце є цена купні ведно и цена прометней вредносци але то не муши буц. Н. пр. кед би дахто купел жем пред 3 роками а терас правел контракт, теди вон не будзе плациц процент (таксу) од гевтей суми за хтору купел але од вредносци, котру жем ма нешка. Сведочбу о прометней вредносци виставя општина и потписує биров и єден член општинского одбора.*

Кажди контракт муши ше приявиц у времену од 15 дні од того момента, кед контракт направени и проценти (такса) уплациц. Хто тб препуци, муши крем преписаней такси заплациц кару ище три раз шельо кельо редовна такса. Кед контракт послани до широтного стола, теди ше рахую дні од дня одобрєня.

6.) На *контракты од аренди* плаци ше такса (ліпи ше штемпля) 2% од вредносци аренди.

7.) На *облигації* пожичкови плаци ше такса од $\frac{1}{2}$ % вредносци.

8.) Од *дарованя* плаца ше такси ведля вредносци дарованого и ведля того, чи обдарени бліжей або далей у сродствию зос даровательом.

Разликуєме дарованя: медзи живима — обични дарованя и дарованя за случай шмерци. У першим дарованю плаци ше *лем за саму исправу* такса од 5 Дин. по аркушу; у другим за саму исправу по аркушу Дин. 20.—.

Крем того плаци ше такса по вредносци дарованого на слїдующи способ:

а.) даровательово законите дзецко, под свойо вжате, не власне дзецко лебо їх потомки (їх дзеци) и брачни друг (муж або жена) тих; надалей даровательово родичи, дідо, баба; *нераставени брачни друг, заручник, заручница* плаца:

Кед *шемель* пристойби не преходзи.

1%	до	1.000
1'25%	1.000	" 5.000
1'50%	5.000	" 10.000
2%	10.000	" 100.000
2'5%	100.000	" 250.000
3%	250.000	" 1,000.000
3'50%	1,000.000	" 5,000.000
4%	5,000.000	" 10,000.000
5%	10,000.000	далей.

б.) даровательов власни брат и шестра, полубрат, полушестра, братово и шестри потомки (дзеци, унуки), брат и шестра *такей особи, котрей дарователь потомок, дзецко братово и шестринно* свойого власного родителя плаца:

5%	до	1.000
6%	1.000	" 5.000
7%	5.000	" 10.000
8%	10.000	" 100.000
9%	100.000	" 250.000
11%	250.000	" 1,000.000
13%	1,000.000	" 5,000.000
15%	5,000.000	" 10,000.000
17%	10,000.000	на више.

в.) *иншаки обдаренїк, котри не спомнути под а.) и в.)* плаца:

10%	до	1.000
11%	1.000	" 5.000
12%	5.000	" 10.000
14%	10.000	" 100.000
16%	100.000	" 250.000
18%	250.000	" 1,000.000
20%	1,000.000	" 5,000.000
22%	5,000.000	" 10,000.000
24%	10,000.000	на више.

Ключ пристойби виношує при особох наведзєних под точку а.) за непокретни маєток 1'5%, а кед непокретни маєток преходзи на других крем вичитаних под а.) теди виношує 2%.

9.) На обични *квизи* (признаници) плаци ше такса (штемпля) од $\frac{1}{2}\%$ дзвигнутей суми. Таксу не плаца званічници державни, лебо општински, кед дзвигаю свою плацу.

10.) На *рачуни*, котри тарговци або майстро́ве посилаю дакому, кед вредносч рачуна меней як 100 Дин. ліпи ше такса 0.10 Дин. а кед вецей од 100 Дин. теди 0.20 Дин.

На кнїжочку, кед дахто бере зос дутяну треба приліпиц таксу од 1 Дин.

11.) За *малку пушну исправу* (обяву) такса 5 Дин.

12.) На служительску кнїжочку зос потписом 10 Дин.

13.) *Качмаре* за право предаваня напою у местох котри маю вецей як 2.000 жительох плаца у напредок каждого пол рока таксу 1.000, 750, 500, 300 Динари. У местох менших од 2.000 жительох плаци ше полурочне 750, 500, 300, 200 Дин.

14.) На потвердзене або виданє *тарговскей* сведочби (увереня) 60 Дин. Майсторскей 20 Дин. а калфовскей 5 Дин.

15.) За *лицитацию* о предаванки на вше або под аренду (кирию)

а.) на записник о лицитації 5 Дин.

б.) на вредносч котра виліцитирана 3%.

в.) на правну роботу:

α.) при предаванки непокретниох 6%

β.) при предаванки покретниох 2%

γ.) при предаванки под аренду 2%.

То вредзи за приватну лицитацию, але кед власци (державни або самоуправни) окончую лицитацию плаци ше лем по точки в.) горе наведзеной.

16.) На прияву и триманє *оружия* (пушка, револьвер) плаци ше 10 Дин., а за одобрєне ношеня або триманя *оружия* 50 Дин.

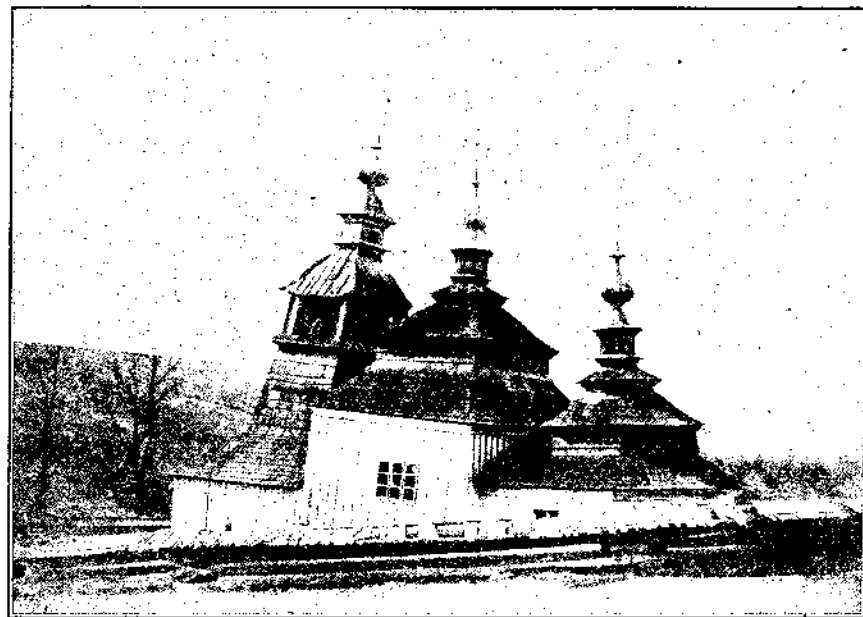
17.) На допущєне за *отримованє забавох, танцох, концертох, представох* и т. д. наплацує ше на кажды 24 годзини такса 5 Дин. Допущєне треба питац 24 годзини скорей и таксу плациц, иншак ше каре 10 раз вецей. Од улазницох на *представления и концерти* плаци ше 10% кед є без танцу, а кед танец теди 20%. Од *лиц-ких* других улазницох дзе ше людзе лем пре забаву сходза (н. пр. бал) плаци ше 20%.

Шипки забави на верских преславах або державних торжє-ствох, кед ше отримую на нато одредзених местох; так исто за-бави и концерти цо их дава школска управа лебо школски дзеци у хасен школярох у школских локалох не подпадаю под таксу. Такса ше не плаци ани кед ше приредзую научни преподаваня або гимнастични вежби лем вецка не шме буц танец и музика.

Кед би остали улазници нероспредани, може ше у времену од 5 дньох питац назад уплацена такса.

18.) Кто ма *каруцу* або полукаруцу муши приявиц Срескей Финанс. Управи (котарском порезном уреди) и за приявлєне плаци 200 Дин. Крем того рочно плаци таксу: за каруцу на 2 коні 500 Дин. а на 1 коня 200 Дин. Такса ше муши уплациц вше до конца януара.

19.) *Писма на штаток* (сточни пасош) на писмо за а.) *мали штаток*: овци, кози, швині по каждой наведзеной глави 0.20 Дин.;

Церква у Мирошови дзе ше родзел П. Колчай.

б.) Єдного коня, вола (краву) *меней* од 2 рокох, мазгу, магарца хоч кельо роки мал 0.50 Дин. в.) Кед вецей од 2 рокох такса 1 Дин.; г.) Кед ше статок преда теди ше заш такса муши приліпиц на другим боку писма и то од малого статку по 1 Дин. од векшого (як горе под точку б.) и в.) по 5 Дин.

Без писма не шлебодно штаток гонїц на вашар бо будзе штроф.

20.) Кед ше кого сце прєглашиц *полнолітним* плаци ше такса 500 Дин.

21.) Такси, котри ше плаца при судах, при процесох барз су вельки и барз числени. За мали простор не можеме их ту привєсц.

Ми лем опомінаме: без велькей нужди, най ше ніхто не судзі але на мирни способ най ше ушори неспорозуміння. Такси и провокаторе можу вивесц ціле добро.

22.) *Наслідствие даякого мастка.* Хто по шмерци дакого добива даяке його добро, ма од вредности плаці таксу ведля свого сродства зос оставительом и то так:

1.) Оставительово законите дзецко, не власне, под своєю вжате дзецко лебо їх потомки або брачни друг (муж, жена), оставительово родичи, дїдо, баба, прадїдо, оставительов брачни друг (муж, жена — нараставлени) плаца:

2.5%		до	1.000
3%	од	1.000	5.000
3.5%	"	5.000	10.000
4%	"	10.000	100.000
4.5%	"	100.000	250.000
5%	"	250.000	1.000.000
5.5%	"	1.000.000	5.000.000
6%	"	5.000.000	10.000.000
7%	"	10.000.000	и више.

Ошлебодзени од таксох су слїдуюци *писмени исправи* (тестаменти):

а.) *наслідствия* або покони котри охабени на *опченишу добру* цілю н. пр. держави, самоуправним заведенням, науковим и хуманним установам (дружтвам).

б.) *наслідствия у першим граду кривного сродства* кед не виношую вещей як 500.000 Динари.

2.) Оставительов родни брат и шестра, полубрат, полустра потомок брата и шестри, брат и шестра такей особи котрей оставитель потомок, дзецко брата або шестри своего власного родителя, тот цо гу оставительови бул у наплатним або службовним отношению плаца:

6%		до	1.000
7%	од	1.000	5.000
8%	"	5.000	10.000
9%	"	10.000	100.000
10%	"	100.000	250.000
11%	"	250.000	1.000.000
12%	"	1.000.000	5.000.000
13%	"	5.000.000	10.000.000
14%	"	10.000.000	и вещей.

3.) Іншак наслідніки, котри не спомнути под точку 1.) и 2.) плаца:

10%		до	1.000
12%	од	1.000	5.000
14%	"	5.000	10.000
16%	"	10.000	100.000
18%	"	100.000	250.000
20%	"	250.000	1.000.000
22%	"	1.000.000	5.000.000
24%	"	5.000.000	10.000.000
		10.000.000	и вещей.

Цо сом припомнул при воєним закону, же ше го найлепше упозна теди, кеди ше го докладно преучує, то вредзи и за таксени закон. Кажди закон чежки а не легки и тоти два закони, цо зме их преподали поготово чежки. Стари Римляне цешели ше зос присловку: *dura lex sed lex*, цо значи по руски: тварди закон але закон.

Познаванє вихованя.

(Мелания Сивч, учит.)

1. *Вихованє.* Фамелиї, особито мацери найсвятєйши, найглавнєйши обовязок, длужносц старанне вихованє дзецох. Вихованє дзецох не легка задача, у тим лем тот будзе мац успих, хто позна дзєциньску так тілесну як и душевну природу. Дзецко найлепше позна, найлепше порозуми власна мац, бо вона з вельким заинтересованьом провадзи каждую дзєциньску животну появу: примеркує кед є, шпи, бави ше лебо ше учи, кед є саме лебо у дружтву и т. д. На задачу вихованя своїх дзецох мацери дава силу не лем моц примеркованя, котра ше розширює на вшелїаки маленкосци, але дава ей силу и любов, котра ей до шерца засадзена гу своїм дзецом. Зато мац з любовию скапчаным стараньом чува над тілесним и душевним здравльом та розвиваньом истих; зато не познаваюци труду препровадзи ноц при посцелї своего хорого дзєчка и т. д. Мацери своего задачи вихованя, лем так годни през хиби оконьчовац, кед буду мац знанє, котре їх помага и ведзе до упознаня тих задачох. Добре вихованє дзецох посцигнеме лем зоз помоцу вельких умертвельох, самоученьом и роздумованьом. На умертвєля, на таку трапезу мацери дава силу тота дума, же ей дзецко под ей покровом. Зоз ей стараньом розвивуци ше на мощного и щєшлївого чловека, будуча є радосц и пиха фамелиї и хасновити народни роботнік.

Наука виховання поучує фамелію а особито мацер як маю обходзиц свійо дзецко, кед сцу да з нього виросне здрави, розумни и добри человек. Тоту поуку подзеліме на вещей точки.

2. *Обходзене дзецка.* Мале дзецко слабке, немочне, його животу и здравлю грожа езер напасци. Барз є податне на жиму и цеплоту, на нередовну храну, вельку лярму, на моцну ясносц, моцнейши потрес шицко, шицко то на його препасц идзе. Кед сцеме дзецко охраниц од шмерци, треба го з вельким стараньом та любовию обходзиц. Дзе од дзецка далеко тримаю шицко, цо його здравлю чкодзи, а даю му шицко цо му потрібно, там дзецко очом и шерцу на радосц рошне, розвива ше. Добре ховане, обходзене дзецко вельо шпи, лічка му розчервенети, очка, усточка му на шмих стоя, лем теди плаче, кед му дацо треба. Противно хованому дзецку фарба бляда, ручки, ножки сухи; не шпи, не мирує, на вики плаче. Таке дзецко легко погледа хорота, а же не ма моци, не може витримац, то так и умре.

3. *Чистота.* За здравле дзецка важни є услов чистота. Не лем дзецку треба буц чистому, але шицкому цо го окружує: воздуху, хижі, шматки, судзини, шицкому и шицким котри дзецко обходза, котри ше у його бліжини претримую и т. д. Чистоти дзецка перши є услов дневна літна раньша купель, а при тим кельо раз потрібно през дзень и вещей раз го поумиває. Раньша купель з початку цеплейша, 28 R. степені, як напольное перши рок уш хладнейша, 26 R. степені, у другим року помали охладзимо воду на 24 R. степені, у трецим-швартим року можемо жимни змиває хасновац. Каждодневне купане препоручує ше не лем малим дзecom, але и подрослим, лем же купаню не шлебодно длуго траяц, а при тому вельо мушимо пред очми тримац як и цо нас учи наука хигиєни. Нпр. после едла особито старшим не шлебодно ше купац, таку воду треба хасновац, котра у цеплей хижі стої, уха добре треба повицерац, шицко цело скорей як видземе на воздух добре поуцерац, висушиц и т. д. Важносц чистоти котра ма окружоує дзецко, легко можемо похопиц, кед предумає, цо нас учи наука хигиєни о туберкулози и о других заражлівих хоротох. Заражліві хороти, котри дзецко барз легко погледаю лем зоз найстрогше триману чистоту мож обкєровац. Зато кельо раз дзецко кармиц сцеме, руки добре умиєме, уста му не бочкаєме, не даєме жуване едло и т. д.

4. *Чисти воздух.* Мушимо видзвигнуц еден вельки услов за розвиване дзецка то є чисти воздух. Гоч як допатримо дзецко зоз храну, не добре ше розвива, гу тому ше и похорєв кед не жиє у чистим швижим воздуху. В жиме мали дзеци котри су

примушени на хижні запарті воздух поблядно и на хороту су податни; то исте видзимо при тих малих, котри ше претримую у не добре луфтираних, барз напoлнєтих хижoх. Чкодзи то и подрослим, старшим, зато луфтирайме хижу не лем рано, але и вещей раз през дзень кельо раз потрібно.

О здравству.

А.) Причини умераня дзецох.

(Пише: Др. Осиф Полих, Коцур.)

Од 1922-го року коньчим лікарску длужносц у валалє Коцуре, дзе Руснаци у велькей векшини (2/3 часци) биваю. До тєраз сом не познал тот народ. Ту сом обачел, же тот народ у газдованю и шпорованю не заостава за околними немецкими валалами. На жаль то не мож бачиц на здравственей страни. Ту ещи вельо длуги дзешатки роки розлучую тоті два народи. Баж на то требало би вещей стараня полагац. Довириє треба мац гу лікаром (дохтором) и приписи їх и ліки точно хасновац. За власне здраве вещей ше треба старац. Цо хаснує мац пенєж, богатство, кед тілесне здравє хибне и у таким случаю порушана и черствосц душевна?! Таки живот то безнадійна борба пре страх од шмерци, або кед таки человек привикне на церпеня, таки живот то як не-преривни ланц мукох. Тота недзбалосц скрацує живот, бо лікарску помоц аж теди гледа, кед му хорота сили цалком одняла. Теди започина хори свою Голгофту, од єдного до другого дохтора ходзи, а конец тому є невозможносц ліченя, бо тельо фєли ліки бере на кєліх ше лікарох волає, а прето вєц веру на дохторoх и ліки, и по тим и хори и його родзина утраца и надію на виздравєнє. Прето най оцєц фамиліи у початку хороти вола помоц лікарску. Теди менєй будзе трациц у роботі а хори бизовнєйше и скорей до здравя придзе.

О дворочним искуству сцєл сом даскєльо слова написац с тоту надію, же ше найдзе оцєц, мац, котри приму мойо слова и вируца давни бабски (врачарски) ліченя, котри ещи и нєшка вельо чкодза народному здравю. Того року на кратко опишем о смертельносци малих дзецох, о причинах прецо мали дзеци у так вельким числу умераю, о добрим хованю дзецох, то єст наглашим то цо сом не збачел оконьчовац за напредованє дзецох.

У р. 1922. число умартих	Од тих умарти
було у Коцуре 96	спод єдного року 47
„ „ Р. Керестуре 126	„ „ „ 44
„ „ Вєпровцу 47	„ „ „ 4
„ „ Торжи 53	„ „ „ 6

На жаль зос других валалох не мог сом пре кратке време таки числа достац. Горні числа указую здравствене состоянє. То жимни прости числа, котри не єдного просвищеного Русина за-стараю. Не лем за язык ше треба обавац и чувац го, не лем жем треба чувац и з руки не пущиц, але так исто з моцним фанатизмом пестовац треба здраве, бо кед цело хоре теди и душа траци дзеку до роботи.

Причину умераня малих дзецох у так вельким числу не лем у єдним находзим. Започинам з першима годзинама живота малого дзецка. Мале немовлятко Рускиня перше с ценку пантліку (повойом) повяже а вец до пелюшки окруци. То не добре. До 2—3 мешацох дзецко треба до пелюшки окруцац и на бивно. При окрүцованю не шлебно коленка, ношки на силу нацаговац-випросцовац, прицисковац и посцисковац. За напредоване здравя дзецка главне условіє, да ше кельо-тельо рушац може. Же би тому мацери помогли при *каждодньовим* купаню и преблєканю розпушую пелюшки, да шлебноейше руша з ножками. Потребно, же би мац дзецко дакус и на брущок лежач положела, бо то добре за похребцину и як да теди дзецко саме себе розчухує (масиране).

Кармене дзецка най будзе лем мацерине млеко, то найлєпше кармене дзецка. Най кажда мац дойчи свойо дзецко, бо на то ма доволно млека. Найвєцей жени на дзєнь 1000—1300 грами млека маю, цо цалком видоволує животни потреби дзецка. Дзецко треба дойчиц кажди 3 *годзини*. В ноци потребни дзеку 7—8 *годзини* одпочивок. Єдно дойченє 10—15 минути най трима и най будзе з єдней перши. Часте и длукше дойченє не ма смисла и чкодліве є, бо за мирне тровенє єдла потребни є и одпочивок цела. Кед би у тим дзецко плакало, най му да мац слаби руски чай зос сахарином а не зос *цукром* осладзєни.

Кед мац придзе до положу у млеку вїй находзи ше жолкава материя, котра млеку жолкаву фарбу дава. Вєцей раз сом видзєл, же тото млеко вицискаю. То хибне и чкодліве, же не допуца, да то дзецко вицица. Бо тото млеко главну роботу коньчи у чисценю чрева дзецка... Тото дзецко, котре при першим дойченю добре вицица тото млеко, не звикло пожелкнуц. А дзецко, котре дораз не дойча, або млеко вицискаю, таке дзецко пожелкнє, поспанє, зунованє будзе.

Чкодліви нашілди карменя дзецох котре у нас у обичаю, видно у силним числу умераня. Не раз чуєм, же даскельо-тижньовому дзецку у часу забивачкох гурки — колбаси даваю. С тим на просто отруюю тото мале немовлятко. Такого нерозвитого дзецка слаби жалудок и черева престаню робиц, тровиц, дзецко

ше муши похориц. Достанє грижню и кед го на време не однешу гу лікарюви, и други опасни хороти достанє, котри причина 90% умераня дзецох у нашим валалє.

Барз чкодліве є за таки мали дзеци у велїх случайох бавенє старих бабох. Бо таких старих жєнох обично зуби уж погубєни, спряхнявети, чуц їх, полни су з бацилами. Зос устох таких персонох пожуванє єдло напєлнєте зос силу бацилох приходзи до єдніка дзецка, а то причина пенєню устох и погубєню чревох. Наймудрейше би було, да така баба смяд и глад дзецка засици у чистей судзини зос преварєним фришким млеком помишаним зос слаби руским чаєм.

Тельо шицкого на кратко. Хасновац сом сцєл велїм руским немовлятком, младим мацером совет сом сцєл подац. Кед ме од єзер гоч лєм єдна послуха, посцигнем свой циль, бо мой циль помогнуц затримац тото, цо Бог дал. А найвєкши Його дар то дзецко, котре, у моеї роботї на рок, у Його розвиваню одпровадзим по школски лавки.

Ювєлєйни або святи рок 1925.

Видліва глава Церкви Христовей, папа Пий XI. на праздник Вознесєния Христова того року прєглашєл цалому швету:

же ше на Навєчєриє Рождєства Исуса Христа 1924. започнє святи ювєлєйни рок. Тот ше рок оконьчи з Навєчєриє Рождєства Христова 1925. року.

А цо то значи ювєлєйни або святи рок? Откаль то походзи?

У Старим Завиту тримал ше кажди сєдми рок за святи, а по сєдем святих роках, кажди пєйдзєшати рок, бул *вєльким ювєлєйним роком* за цали израєлски народ. Тот рок бул напредок оглашєни и зос вєлькими парадми отримовани.

У ювєлєйним пєйдзєшатим року кажди Израїльтянин назад доставал свою жєм, котру даяким способом затрацєл;

назад доставал и шицки соойо ствари, котри мушєл предац; *раби* ше назад врацали гу свойому першому газдови як шлєбодни;

длужніком ше длуство одпущовало;

жєм мировала и не шлєбно було ю обрабяц и т. д. и т. д.

Церков Христова по росказу Божим забрала зос Старого Завита дзєкотри ствари и обряди, котри назнаменовали живот, муку и шмерц Исуса Христа, одкупєнє рода людского и т. д.

Так забрала св. Церков и празднованє ювєлєйного року. Але цали Нови Завит єст совершенєйши и духовнєйши од Старого.

Прето и наш юбилейни рок знаменує и повраца нам не добра дочасни, але ласку Божу, одпущенє грихох. Ми назад поставаме, кед достойно празнуєме юбилейни рок, дзеци Божо.

Свята церков отримувє як юбилейни рок не лем кажды пей-дзешати рок, але и кажды *дваець п'яти рок*. И таки юбилей будземє и ми празновац того року, кед нам Бог да живота.

Свята Церков на уста апостола Павла прегваря гу шицким людзом цалого швета каждого юбилейного року: „*Тераз згодни*

Св. священомученик Йосафат,
архиепископ полоцки.

час, тєраз дзєнь спасєня“. Тєраз шє можє кажды вирник на лєгки способ помириц з Богом. *Час юбилєя єст часом явнєй покушти, покушти цалого швета*.

У таким святим року Намистник Христов на жєми, Папа Римски, поволувє шицких людзох, да робя покуту за своєй грихи баржєй як у обичних роках.

Шицким вирником, котри шє у таким року *добре* исповєдаю, котри шє каю нє лєм за *своєй вєльки грихи*, але и за *шицки своєй мали грихи*, котри и шицки зробєни кривди винаградза и котри вєполня тото, цо Папа Римски одредзи, дава свєята церков на свєтаєй сповєдзи:

одпущєнє шицких грихох, вичних и дочасних карох. И то шє вола *юбилєйски одпуст*.

По юбилєйским одпусту ошлєбодзуємє шє од рабства сатани — диявола и заш поставамє шлєбодни дзєци Христово;

По юбилєйским одпусту доставамє одпущєнє дочасних карох, яки би змє мушєли церпиц у митарству;

По юбилєйским одпусту назад доставамє шицки тоти дари, котри змє по своєй грихох затрацєли.

О, яки щасливий тот чловєк, котри то можє достац!

* * *

Алє послухайцє, добри читатєлї нашого калєндара, якє ищє жаданє ма Святи Оцє Папа, да посцигнє у тим юбилєйским року.

Папа Римски як духовний оцє шицких вирних цалого швета, котрому Исус Христос придал „Пастє Овцє и ягнєтка“ — то значи водзиц владикох, священїкох и шицких вирних, вєльку бригу провадзи за цали швет.

Вон поволувє шицких вирних цалого швета од востока до запада, од сивєра до юга на покуту и най модля шицки вєдно од Господє тоти ласки:

1) да шє Господь як най скорєй змилувє над нами и да *удзєлї шицким народом ширвацї мир*;

2) да шє Господь змилувє *шицким оддзєлєним од цєркви Христовєй* и да їм удзєлї ласку, да шє повраца до Цєркви Христовєй, да цо скорєй будзє „вєдно стадо и вєдєн пастир“;

3) да добри Бог на своєй способ поможє, да *шє ошлєбодза свєаши мєста у Палєстини*, котри сам Исус Христос пошвєцєл зос своєй животом и натопєл зос своєй крєву.

Святи Оцє поволувє цали швет на покуту и да шицки творя у тим року як найвєцєй дїла милосєрдия до тїла и души.

Поволувє тих, котри можє, да нащивя свєати мєста у Риму, и да шє там помодля на гробох св. Пєтра и Павла, у цєркви Прєсв. Богородици, св. Йоана и других свєаших. Най шє там висповєдаю у найвєкшєй покути шєрца, най там приму св. причасц и най шє там вєдно шицки помодля по Його намирєнию.

Послухаймє шицки глас намистника Христового и бизовно посцигнємє вєльки ласки нє лєм за своєй душу, але и за нашо дочасни потреби.

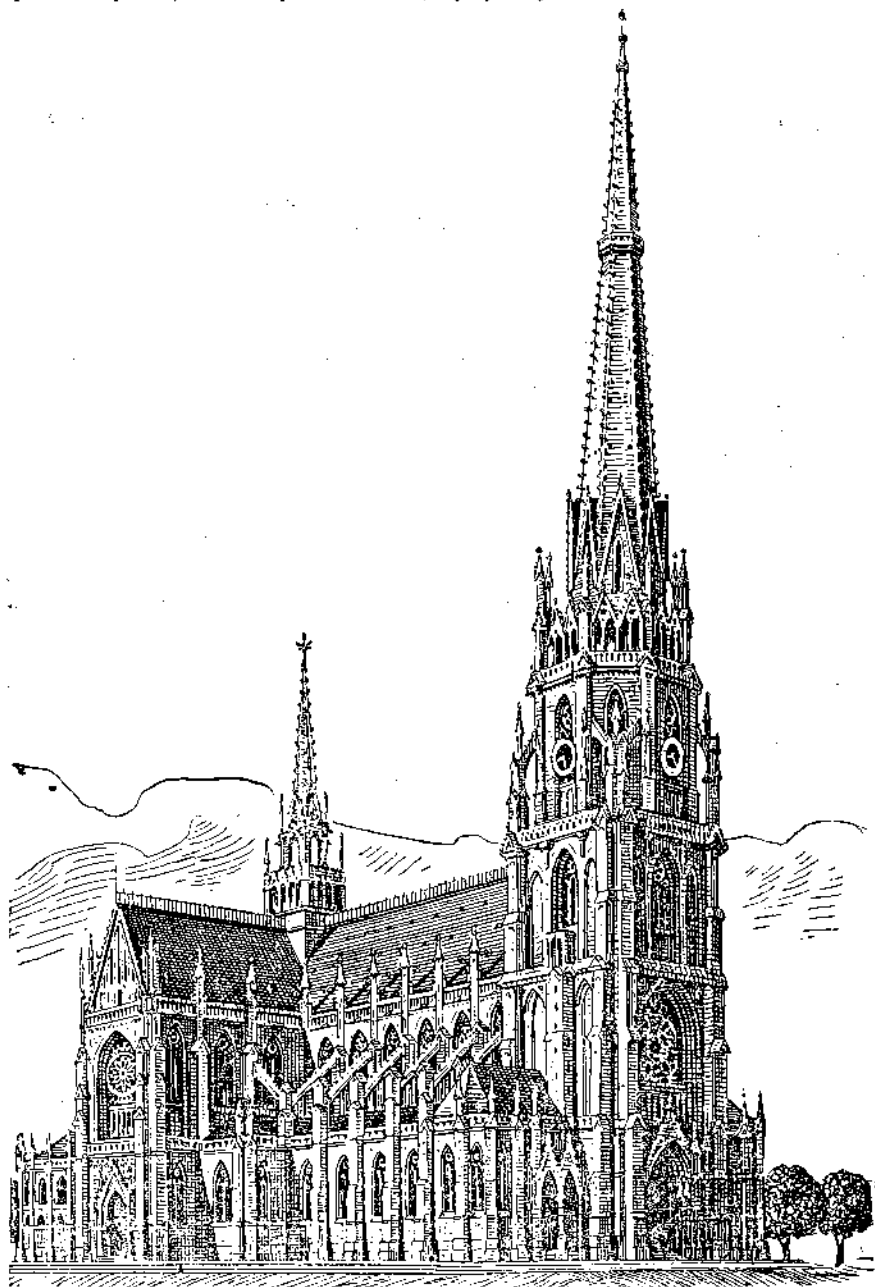
Хто можє най шє уж од тєраз готувє на драгу до вичного Риму. Хто то нє можє, вон най оконочї дома юбилєй, як будзє у своєй часу одредзєно.

Кєд Господь допоможє, пойдзємє шє и ми поклонїц Намистнику Христовому и помодлїц шє на тих свєаших мєстах, котри занятї з крєву од вєльо милийонох християнох.

Владическа цєрква у Линцу.

Пошвєцєна була тота прєкрасна нова цєрква на трєци дзєнь Вєлькєй Ноци прєшлого року. По пошвєцєню перша служба була на армєнским язїку. Други дзєнь служєл службу Божу архїєрєйску наш пр. владика Дионизий и перємишлски владика Йосафат Коциловски з вєльку асїстєнцию. Шпивало 40 наших шпивачох з Видня. Трєци дзєнь служєл папски дєлєгат вєдєн кардинал. При пошвєцованю було вєлькє число владикох, священїкох и народу зо шицких странох швета.

То єдна од найкрасших церквох на швеце. Будована була през 62 роки, а и teraz ше ище украшує.

Владическа церква у Линцу.

Руснаци! Чи би ше не швечело и нам Руснацом на спомен: 200 рочного преселєня з Карпатох започац будовац красну церкву

во чесц Пренепорочней и за подзекованє Богу а за котру би церкву кажди Руснак доложил свою жертву по возможности и кед придзе тот час, да ше пошвеци найторжественейше зос учасцу цалого нашого народу?!

Як нам познате на будованє takiej церкви готую ше браца нашо у Вербаше. Поможме їм шицки и тим їх славним змаганю, же би цо скорей могли започац з будованьом тей красней церкви, котра най будзе завитна церква шицких наших Руснацох!

Гавриїл Костельник:

Перши писнї.

I.

Дом и швет.

1.

Моя писня.

За дньох младих дом я славел,
И Руснацох любел своїх —
Їм у писньох любов глашел,
И любени бул я од нїх.

Знала моя писня з ока
Слизу вирвац — як викресац,
И мой глас и споза гроба
— Знам — не годзен нїяк престац!

При Руснацох ше поцеши
Кажди зос поетом младким,
Цо їх славел, и їм перши
Полнел вше так з гласом сладким.

Знам, по устох швет ме вельки,
Якцо других, нещ не будзе —
Знам, с помедзи забудзених
Руснацох и мне забудзе!

Але мойо шерцо нїгда
Шветскей слави не жадало —
Не знало у швеце мира,
Вше воно лем дом гледало!

И за тоту любов його
 Два лем слизи з руских очкох
 Буду плаца швета того
 Шицких моїх шпиваночкох!
 Загреб, 22. XII. 1904.

2.

Дом и цудзина.

Думки мойо премилени	Гей, як любка, як щешліва
Вше ми там летаю	Тота заградочка!
Аж за Дунай запенени	Яка мила, поцешліва
Там ше становяю.	Пребила хижочка!
Там у малей заградочки	А ту мури ми камени
З древами, з квецами —	Шерцо прицискаю —
Там у пребилей хижочки	Задумам ше засмуцени,
Полней з образами!	И слизи падаю...

Загреб, 10. III. 1904.

3.

Вечар.

Кед ше гвиздочки зашвица,
 И покажу свойо ліца,
 Ту и там ше глас зачує,
 Цо го легинь вишпивує.
 Напредз лем по еден идзе,
 А вец ше їх вецей зидзе,
 И дзехтори зос пицалку
 Писка веселу шпиванку.
 Шпиваюци, пискаюци,
 А дзекеди звискуюци
 Гу дзивчатом вони приду —
 Дзивки, хлапци ту ше зиду.
 Полицас як фаркаши
 Лем кед чую, дзе ше глаши,
 „Гайд до дому!“ — по цме крича —
 Хлапци бежа, дзивки вища.
 Лісца мали зашущали,
 З того ше ошмиховали:
 „Цо ми нешка ту видзиме,
 И наютре зобачиме.“
 Загреб, 28. IV. 1903.

4.

Ковач.

Ковачу, ковачу, дзе ше криєш?
 Чом з млатком, чом з млатком уж не биєш?
 Кованка ци гласна уцихнула,
 Жирячка ци ясна загаснула!

Не ходз ти, не ходз ти гу дзивчатку,
 Не люб ю, не люб ю таку младку —
 Побочкаш ей лічка вибилени,
 Останю як з шніцом очарнени.

Попатри дзивочка до жвератка,
 Як чарна, як чарна вона младка —
 На тебе, ковачу, ше погніва,
 Шпиванку о тебе вец зашпива!

Ковачу, ковачу, идз до дому,
 Гу млатку, гу млатку идз свойому:
 Куй себе сереньчу шпиваюци,
 Не дзивче, не дзивче бочкаюци!
 Загреб, 27. I. 1904.

5.

Поздрав дому.

Сича, суца класки жита
 По бачваньским полю —
 Ой, я дом свой вше споминам,
 Гоч и не мам кому!

Та лем муром, тей мертвосци
 Ту медзи мурами
 И тей малей ластовички
 З легкими кридлами.

Гей, шак вона там одлетне,
 Дзе мойо биваю,
 И мой поздрав так однесе
 До родного краю!

Б.. Керестур, VII. 1904.

6.
Яни.

„Гепо до нас, гепо Яни
До нашого дому —
Красше будзеш там ховани,
Як ту у своєму!“

Сушед богач так Яника
Волат дня каждого
За єдинка и за синка
До дому красного.

Пишни ковї му споминал,
Обецовал шмати —
Вше му шерцо з тим пригинал,
Же будзе богати.

И раз ше злакомел Яни,
Зос сушедом пошел,
З малу зайду позберани
До двора му вошол.

Сушеда ше зрадовала:
„Ах, злати Янику!“
— Од шерца му прегваряла —
„Мили мой хлопчику!“

Так, ягод тащатко свойо,
Ховац це будземе:
Ту цо видзиш — шицко твое!
Шицко ми ци сцеме!

Твоя будзем ци мамочка,
Шерцо дам ци цале!
И ти люб ме од шерцочка,
Мойо дзецко мале!“

Так' любого го витала,
Мило го бочкала —
Меду, колача — цо мала,
Шицко му давала.

Янику ше при колачох
Крашне привикало,
При орехох, помараньчох
Време му бежало.

Лемже кед ше рано збудзел,
Барз му було чудно:
Так як да зос драги зблудзел,
Так му було смутно.

Па кед седми вечар пришол,
Позберал ше Яни,
З хижи крадзме вонка вишол,
Вишол розплакани.

Здихнул, та з капурку дуркнул,
И бежал гу дому:
Од люцкого гнізда фуркнул,
Всцекол гу своєму!

Загреб 10. I. 1904.

7.
Сон дзецка.

У колїски дзецко лежи,
Шнїе му ше — ой, як крашне!
Аж червена му гамбочка
Блядне як да огонь гашне.

Гу колїски його нїзкей
Аж зос неба високого
Ангелочки таки мили
Злєтую, волаю його.

„Гепо гу нам, гепо мили!
Ми це длуго уж чекаме!
Гепо, гепо! любиме це,
Зато, зато це воламе!“

„Не шмем пойсц я, та мац моя
Мила сама би остала —
Знам, як би ей барз жаль було:
Як би за мну вше плакала!“

„Гепо, гепо! ту пайташе
Тебе крашне привитаю!
Гепо, гепо! ту бависка
Таки красни це чекаю!“

„Любел пойсц бим, але жаль ми,
Барз жаль моеї ми мамочки!“
— „Ой лем придз! и вона придзе!“
Гуторели ангелочки.

„Ах, ви любки ангелочки!
Якже гу вам оталь пойдзем?
Ви летаце — кридла маце,
Як я горе до вас дойдзем?“

Ангелки ше нашмеяли,
Криделка му приложили —
У до раю у радосци
Хитро ведно одлецели.

Так ше дзецку мило шніло,
А мац рано нашла його
У колїски, дзе вон лежал,
Навше твардо стварднутого.

Загреб 30. X. 1903.

8.

Млади школяр.

Кед то ище мали я бул,
И до школи почал ходзиц —
Знам, то ище сом не забул,
Же ме не требало водзиц!

Од шейсц рокох як хлапчику
Школу раз ми указали,
Од теди сом вше з таблічку
До ней бежал — школяр мали.

По таблічки вше сом сцерал,
Пишни конї виписовал,
2 и 3 я ведно зберал,
Над „а“ и над „и“ мудровал.

Гей, а кед сом шицки знаки
Розпознавал и їх читал,
Як з медом — весели таки
Вше сом їх любезно витал.

Вец сом скочел з першей класи,
Достал малу уж читанку —
Чудни ме обняли гласи,
Кед сом збачел там шпиванку.

Читал сом ю, и нахмурел
Чоло ище бистре, гладке;
Боль по першох ми почурел,
И парал ми шерцо младке.

„Magyar az én arám, anyám!
Magyar az én kedves hazám!“
Таки слова я там нашол,
А цо знача, — не пренашол!

Думал сом у малкей глави:
Цо? не зна, як ми, гуториц
Тот, цо тоти писні прави?
Лебо нам їх не сце твориц?

Ой, а як би крашне було
Читац таки дробни шори!
Як би то ше мило чуло —
Аж ми шерцо баржей гори!

Лем кед би хто насписовал
Так, як мац ме научела —
Я би ей то пречитовал,
Вона би ше радосцела!

Так сом мали барз мудровал,
А шерцо ми рана пекла —
Цо сом вецей ше чудовал,
Баржей з болю вона цекла.

А невидни теди руки
Зос венцом ме овинчали,
Вельо щесца а и муки,
Ведно з нїм ми даровали!

Руски я поета постал:
Руски шпиваночки складам —
Немирне сом шерцо достал:
Любим народ, пре нього страдам!

Загреб 2. I. 1904.

9.

Доме, доме незабутни!

Доме, доме незабутни!
И ти мили мой языку!
Не жиц уж на твоей груди
Твоему младому синку!

Мне до швета ше виберац —
Хто ци будзе писні шпивац?
Хто ци будзе дзеци зберац?
З руским словом їх розгривац?

Не знам, але мне барз страшно
Слухац, цо гуторя людзе,
Же твой живот скоро згашне,
И Руснацох уж не будзе!

Зачувай це Бог од того!
Ах, най голем я мрем скорей,
Як до краю далекого
Да о шмерци чуєм твоей!

А teraz ми, дому мили,
По стораз оставай „з Богом“!
По стораз — ша я це схаям
З шицким своїм благословом!
Загреб 22. XII. 1904.

10.

Яр.

Заря слунка горуцога
Вола уж робиц каждого:
Вредни пчоли уж жуброня
На квитку древа каждого;
Розквитнути квиток дава
Нам пах, їм меду сладкого;
Мали тащок рано става,
И од рана прекрасного
Нас вешелї — любко шпива.
Цо можеме сщц лепшого?
Робме и ми зос радосцу:
И славме Бога святого!
Загреб 10. VI. 1903.

11.

Старосц.

Мрази спадню и шніг з нїма,
Жем цо билї — ту уж жима!
Дораз на сон мирни, тварди
Шицко зберац ше почина.
— Чловече! кед твою главу
Шніг обилї — ту уж жима!
Ту уж жима, цо ци очи
До вичного сну приїма!

Загреб 10. VI. 1903.

12.

Чловеческе шерцо.

Паметай, чловече, о пременки,
Як шерцо барз чудне думи вибера:
У дзеки гу лепшей вше сереньчи
Уж нешка мержи, цо сцело вщера.
Загреб 25. IX. 1904.

13.

Пишни чловек.

Чом стопорчиш вше так пишно главу
Чом ше дзвигаш, и вше сщц буц висши?
Не знаш оздаль тей висосци славу:
Лїхи класок полни вше надвисши?!

14.

Щесце и беда.

„Ах я, ах я“ — щесце гвари —
„Вше на швеце владац жадам!“
„Дармо, дармо!“ — беда гвари —
„Ша видзиш, же я владам!“

15.

Моїм писньом.

Писні мойо — слизочки!
Писні мойо — широтки!
Хто вас вита? — Ах, ніхто!
Хто вас чита? — Заш ніхто!

У штред шнігох.

З українського преложел М. Варга.

Високо — високо, аж до неба взнесли ше шнігово Алпейски
гори у Швайцарскей жеми.

Швайцарска жем находзи ше медзи Италию, Француску и
Немецку. Медзи Италию и Швайцарску розцагло ше пасмо ви-
сочезних горох Алпейских. Медзи тима горами ест гора, вола ше
Сен-Бернар, вона висока вещей як два километри. Пред тоту гору
помедзи крижани гори и препасци, цагне ше широка драга.

Ище з давних часох, зоз давней давніни цали народи ишли тов драгов; вельо вождох ведло по ній зос Италиї до Франції вельке войско; и тераз по тей драги вше ходза превельо людзе.

Прикро и опасно на тих местах. Жима там бува дзевец мешащи длуга. За рок там ест дас дзевец дні ясни, таки, цо нет ані бурї, ані заверухи, ані витру. У найцеплейшим часу в ноци там вода замарза.

Ліпкаци мегки шніг пада там лем в леце; в жиме пада, як дробни гвиздочки, так же витор их понавива до хижки през дзирочки, цо на дзверох и облакох. Трафя ше, же буря зоз такого шнігу дробного високи мури понаноши, три до штири метери високи. Таки мури пречкодзую людзом исц и закриваю пред німа глібоки препасци.

През Сен-Бернарски преход бизовно исц лем в леце у красней хвилї; а в жиме, або гоч и в леце, кед буря бува, теди розвали и дзири позасиповани зоз шнічом, а исц тим шлідом чежко и опасно: або до препасци человек спадне несподзивно, або засипе го лавина — громада шнігу, цо ше скотуля зоз гори, — або ше страци у бурї и умре од гладу: сон го превлада, та зашли и замаржне.

Хто идзе по тих кривих драгох, кед барз жимно, тому барз ше сце спац. Хладносц, мука, вшадзи еднаки шнігово простори змушую спац человека. Крев бега по жилах вше тихше та тихше, — перше у цель, а вец и у мозгу. И подорожни (путуюци) умера, сладко и спокійно дрмаючи. Барз рідко би могли людзе путовац през Сен-Бернарски гори, кед би им не помагали вредни и барз мудри пси.

Уж у осмим столїтю у тих опасных местах почали жиц да-скельо монахи, и вони ратовали нещешлівих подорожних. Року 962-го архидиякон аостски Бернар-де-Монтон збудовал на гори Сен-Бернар монастир; там примали подорожних, давали им едзене и старали ше зоз німа.

Найбаржей дзбали монахи, же би вигледовац подорожних так-ких, цо зблукали ше и умераю. Кажди дзень двоє монахи обходза шицки опасни места на преходах. А кед бридке време, або кед падаю лавини, теди зос монастира виходза шейсцме монахи з лопатами, з колїками, з ношами та зоз пицом, цо долава сили.

Чежко, а дзекеди и немож би було наисц человека под гру-бим шнігом у Сен-Бернарским преходу, кед би немали монахи верних помочнікох Сен-Бернарских псох.

Сен-Бернарски пси барз мудри и добри. Чежку роботу вони робя. Кажди пес кажди дзень вельо пообходзи, вигледуюци лю-

дзох, цо ше страцели у горох, або остали на драже од велькей муки. Дзекеди тих людзох присипал шніг або привалела лавина. Часто мудри пси сами обходза цали дзень шліди на горох та препасци. Кед натрафя на лавину, теди добре гледаю людски шліди а кед их увидза, та такой починаю викоповац засипаного человека зос своїма моцними пазурами.

На хрибет тим псом прикапчую зос ременьом грубу, цеплу шмату, же би подорожни мал до чого, окруциц ше, а на шию псови обешую барильче зос вином, же би вистати, замарзнути подорожни набрал дакус сили.

Кед монастирски пес не може вицагнуц человека з под лавини, або кед ше человек не руши, кед вон человека цага, теди як найскорей пес бежи до монастира зос своїм гласним бреханьом вола монахох зос монастира и ведзе их гу замарзнутому человеку.

Мудри и моцни сен-бернарски пси барс вельо людзох ви-ратовали од блїзкей шмерци! Тото им барзмага, же вони до-бре видза та з носом чую и швидко бегаю.

Еден з тих псох вельо доброго зробел, ходзел зос металию на шніг. Тоту металию дали му за тото, же вон виратовал два-ецц два особи. Тот пес загинул под лавину ведно зос подорож-ними, кед ше силовал их виратовац.

Року 1824. медзи сен-бернарскими псами найлєпши бул Диа-мант: вон бул найшмелши и наймудрейши од шицких, а други пси учели ше од нього, як од свого учителя.

Едного разу була велька заверуха; далеко було чуц як ше котуляли лавини. Диамант побегнул гледац подорожних. На едней дражки учул же блїзко ест человек та барз забрехал. Кед учули то други монастирски пси и вони себе забрехали, а мо-нахи з лампашами, з длогима друками та з железними кваками пошли гу Диамантови. Диамант привел их на дражку, а монахи нашли там под шнігом жену и человека непритомних. Вони по-окруцали нуждених од цеплих шматох, положили их на ноши и сцели исц. Але Диамант не ишол, вон вше брехал и не пуцал монахох, да иду отам. А ніч не було видно. Монахи неразумели, же чом их не сце пуциц Диамант. Вони погледали ище, але кед ніч не нашли, однесли человека и жену до монастира.

Диамант остал сам и вше цощка гледал. Вецей як годзину розгребовал вон шніг зоз своїма моцними пазурами, одпочивал и заш починал розгребац, и зато лем вигреб хлапца з под шнігу. Хлапец ище не замарз. Диамант почал му лізац твар и руки зоз своїм цеплим язиком, а хлапец ше кус очутел. Вецкай Диамант легнул гу хлапцу, силуючи ше го награц зос своїм целом, — так

легнул, жеби хлапец мог легко на нього шеднуц, и дотля ше облесковал, догод хлапец не шеднул на хрибет доброму псу и облапел му шию зос своїма тресацима руками. Аж теди Діамант радосно однес хлапца до монастира.

А у тим часу у монастире було вельке зло. Виратована жена була мац того хлапца, а кед ше уж очутела вона та барз ше злекла, кед ше дознала, же монахи не нашли ей сина. Вона сцела з монастира пойц, гледац у шнігу свойо дзецко, кед раз а Діамант ту. Вон бул цалком вистати и задихани, аж ше тресол. На його хрибце тримал ше за густу шерсц хлапец и шедзел на нім. Мац плачуци од радосци вжала свойо дзецко.

У моім валалє.

I.

У моім валалє хижи ушорени,
Хижи ушорени, крашне обилєни.
Як гушатка у чупоре,
Крашне ше билєю,
Як дзивчатка, кед ше бавя,
Весело ше шмєю.

Красни дражки, красни травки,
Шицко оквєценє,
Оквєценє, украшенє,
Крашне ушорєнє.

Вредни руки понагляли,
Роботу робєли,
Кед роботу окончєли,
Дражки ушорєли.

Крашне шором попод хижи
Дражки заметали,
И попод мур вшадзи крашне
Поопцаговали.

Вредни руки, любі руки,
Вредне щєсцє вашо!
Нєт то такє краснє, милє,
Як цо хижи нашо.

II.

Єст то у нас и палати
И хижочки вшєлїяки,
Єст то у нас стародавни
И новотни нє гоч яки.

Шицко краснє, шицко любє,
До ведна ше склада,
Бо то шицко ушорєнє,
Шицко так як спада.

А найкраши тоти нашo
Дїдовски капури,
Краши ягод обилєни,
Офарбєни мури.

Над десками вони маю
Длуговасті глави,
Кед их рушиш вони шкрипя,
То капури прави.

Ей дїдовє, мили нашo!
Як да нє любимє
Стародавни хижи таки,
Ша ми дзеци вашo!

М. В.

Ошвєценє гроба и крижа Петра Копчая, пароха керестурского.

На празник Вознесєня Господня одбуло ше у Керестуре вельке церковно-народнє торжєство. На тот дзєнь пошвєцєни є обновєни и украшєни гроб и криж першого пароха керестурского, Петра Копчая, збудоватєля церкви керестурскей.

Парохиянє керестурски нє сцєли допущиц да прєпаднє спомен того славного пароха и народного вождя. Його гробни грунчок и криж остал сам на широком цинтору керестурским, док гєвти шицки гроби и крижи давнo прєпадли и зровнати су зос матеру землю, як да сам Бог нє донущєл, да то прєпаднє. Прєто и надумали парохиянє обновиц, украшиц гроб и криж. То крашне и поробєли, та на Вознесєнє у величєзнєй процесїї вишли на

цинтор гу гробу и там одправили торжествени парастос за упокой души того першого Просвитителя Народного и його сина Йоана, тиж пароха керестурского. Значене слави потолковал народу парох Михаил Мудри дзекуючи на благодарности, любви, труду и жертви цо их указали гу своїм заслужним предком. За порозумене тей слави, цо ше тиче шицких Русиных, приклада ше його слово у цалосци:

Любезни у Христу! Добротом и трудом церковного общества керестурского обновени є и украшени гроб и криж першого пароха парохії керестурскей, Петра Копчая, духовного и народного вождя и просвитителя.

Зашли зме ше нешка, да тот нови гроб и криж ошвециме и придаме на вични памяток нашим дальшим потомком.

Длуго ши чекал самотни гробику и крижу на широком цинтору керестурским над мощами † Петра Копчая, пароха керестурского, на благодарни шерца и руки, да це вирву и однею од препасци и забуца, да це обновя, украша и оживя.

Прежил ши шицки гробни грунки и крижи, цо су уж давно зровнати зос матеру землю и ти єдини — гробику наш мили, остал на широком полю чекаючи на нас, на потомкох своїх, да це спаша од препасци.

Як да це сам Господь Бог чувал од препасци и спел да твой спомен нігда не препадне у Руским-Керестуре. Пришол тот час, да ше твой спомен витаргне зос наруча забуца и препасци. Благодарни дзеци твоей парохії обновели земски твой дом и почивок.

За сигурно ше радує душа твоя, пароху Петре, патраци на любов и благодарност потомкох твоїх, котри ци обновели гробик Твой и крижик Твой. Воистину заслужел ши од нас тоту чесц и славу. Бо цо бул ти нам Петро Копчай? цо народу керестурскому, цо народу рускому?

То бул перши духовни и народни вода, перши прави пастир-парох, перши просвитель и трудбеник, учитель тей велькей парохії, хтору ши до шору привел, утвердзел и добри фундамент заложел.

Кед ше нашо дідове спускали з подкарпатских горох до далекей — пустей, подводней Бачки, зос хторей до не давна були лем Турки вигнати, не мали своїх вождох, преднякох, але ишли „як овци не имущи пастиря“. Не мали школованих людзох, котри би ишли з німа до нового краю. Тоти перши пастире, цо ишли за народом, були самоуки людзе, не школовани, па зато не знали з народом добре управяц.

Аж теди зашвицела зорнічка нашей парохії, кед владика Ђожичкович спознал у Бейчу молодого школяра-богослова Петра Копчая и його вибрал и одредзел за душпастира до Керестура.

Послал го до Керестура 1782. р. Вон бул перши школовани пастир, бо гевти 9, цо були пред нім ані єден не бул парох лем управитель. Петро служел у Керестуре 36 роки як администратор и парох и за тоти шумни роки заложел духовни фундамент пастирскей служби.

Тоти вельо роки були єден ланц роботох за добробитие душох парохії керестурскей.

Виноград Господні бул запущени, требало го до шору привесц. А то, ти зробел ус. наш пароху, Петре Копчаю.

Но найвекшу заслугу стекол себе и заслужел чесц и славу од нас тим, же нам збудовал вельки, красни Храм Божи у котрим ми и нешка Службу приношимо Богу; Храм, з яким би ше могал поношиц кажди валал!

Уж скорей пред приходом Петра Копчая старали ше керестурци, як би себе збудовац достойну церкву и обрацали ше на шицки стра-ни за помоц.

Церква, цо ю до теди мали була зос плетеру и гліни. Понововали ше вони вецей раз ту и там, але шицко дармо.

Влапели ше сами до роботи и почали зберац материял за будовлю церкви. Але церкву не почали правиц, аж док не пришол до Керестура Петро Копчай. Ягод цо цар Давид лем зберал градю за будовлю Храма Єрусалимского и нешмел почац зос будовлю, так и керестурски парохияне.

Чекало ше на другого Соломона, хтори то почне. Тот Соломон бул за Керестур Петро Копчай. Накеди пришол 1782. року

Гроб † Петра Копчая,
пароха керестурского.

до Керестура дораз ше влапел до роботи. Церковна каса мала теди 234 фор. и 80 грайцари, и 300.000 цегле випечени. Петро достал од краліци Марії Терезії дар 4000 ф. и с тим почал. Ерар державни не дал ніч. Але зато ше усиловал сам народ. За 2 роки була велька церква под закрицом. О яка то радосц була! Таку церкву збудовац, яка ше и нешка ритко на валале будує. То є слава и заслуга Петра Копчая, и тедишніх парохиянох керестурских. Док ше церква и зоднука ушорела требало ище 10 роки. Красни иконостас и мальоване робели перши майстроє. Саме мальоване кошало до блізка 4000 фор. цо нешка вельки пенеж.

Петро парох дочекал, док ше шицко ушорело и служел у новей церкви ище вельо роки.

Ревновал вше за славу Божу. Виховал и доброго сина Яника, котри за велькей колери, 1833. р., бул парох керестурски, и поховал тот рок 600 умартих, а после бул именовани за Владику крижовского. Дзе оєц престал, там син прилапел.

И так були темелі духов. християнского живота у нашої парохії положени. Свою душу придал Петро Копчай безсмертному Царю 25 новембра, 1818. р.

Сотвори Господи усоп. рабу Твоєму єрею Петру и Йоанну вичную и блаженую память!

Злате дзецко мойо...

Придзе яр и слунко
Огреє жемочку,
Пойдземе на польо,
Злате дзецко мойо.

На полю будземе
Пасц овечки свойо,
Буду бегац, чадо,
Злати ношки твойо.

До поля будземе
Шац заренка свойо,
Буду робиц, чадо,
Злати ручки твойо.

Витрик будзе шпивац
Красни писні свойо,
Буду ше червеніц
Злати лічка твойо.

Ей яке веселе
Будзе нашо польо,
Кед обачи тебе,
Злате дзецко мойо.

М. В.

Овоци.

Як ше ма овоц пупчиц.

Помедзи шицких способох щипена, пупчене є найважнейше, Воно ше нешка вшадзи хаснує, дзе ше овоци ховаю на велько. бо ше роби фришко, рана є малка и фришко заросне. Окрем того, младніки ше фришко розвиваю, ак ані при єдному другому каламеню и не одтаргую ше так од дзивяки, па хоч и зос силу. Пупчиц ше може каждая овоц, брескинї ше и кайси звекшину пупченєм каламя. Пупчене є пред другими способами каламеня и у тим лепше, же ше гевти дзивяки, на хторих ше не зросли пупчата, заш за 14 дні знова пупча. Пупчиц ше барз фришко мож научиц.

Час за ранше пупчене є яр, а пупчи ше и влєце, од августа до септембра.

За ярне пупчене ше беру калами, хтори вчас на яр нарезани и одложени до хаснованя.

На яр ше мало пупчи, бо ше тот час волї другим способом каламиц, зос хторим ше може достац вецей хасну. Вчас на як ше зос вельким успихом пупча брескинї и кайси.

Пупчене ярне вола „живе або наганяюче око“. Влєце є пупчене од августа до септембра вельо згоднейше, и вола ше „мирне око“ бо ше зросне зос дзивим, но и у тим часу лісце одпадне але неросне бо нема досц сили да вижене, але жиму прежимує и аж на яр гонї.

Тото є пупчене найлєпше, и готово шицки цо ше занїмаю зос овоцами, лєм зос тим способом пупча.

Калами ше за летне пупчене кушчик скорей нарежу як ше ма пупчиц, па ше им лісце до половки петлі одреже. Калами ше режу зос здравих, родних и красних файтох овоцох, бо шицки добри або подли свойства преходза, на будуцу овоц.

Пупчи ше так: У першим шоре вирежеме себе очко, и то так, же зос ножом (бичаком) зарежеме скорку над очком и под очком. А вецка помалки ше почне од верху, та ше виреже очко, зос кушчик деревка.

Кед є пуп вирезани, такой ше го уложи на дзиве деревко, медзи скору.

То ше заш достане так, да ше на подлоги (дзиве деревко) крижком и поздлуж, пререже скорку у фурми букви Т.

При тому ше меркує, кед ше крижом скоро реже, да ше и деревко барз не зареже, бо ше вец годно деревко преламац. Скорка ше од деревка одулює, зос костку на ножу. Кед є то шицко поро-

бене, положи ше обачно очко медзи скорку, и завяже ше зос шашом (лик, рафия). Да ше пуп зос подлогу зрошне, муши буц подлога и пуп здрави.

Сама робота ше кончи на красней хвилі. За 14 дні — кед кореньчок лісца од очка пожовкне и сам одпадне вец ше очко зросло. А кед кореньчок пожовкне, и одпадне, аж кед го человек доруши, и вец ше очко зросло. Кед кореньчок почарні, вец ше незросло, вецка мож знова здругого боку пупчиц. За тоту роботу муши буц нож чисти и барз оштри.

На рок далей.

В. Еделински, дзияк.

Фара.

Фаро наша, фаро, цо ши не видзела,
Цо ши не видзела и цо ши не чула?
Яка була наша стара слава,
Наша стара слава, прадідовска слава!
Фаро наша, фаро!

Твоя стреха пада, слава нам препада:
Була дідовщина, була оцовщина,
Пришли тєраз поколіна млади;
Єст у нас и буна, єст надосц и звади.
Фаро наша, фаро!

Од тебе нам шветлосц виходзела стара,
Виходзела шветлосц правди и науки:
Чи да не будземе наших дідох щедрих,
Чи да не будземе достойни унуки?!

Звади уж не будзе у милих нам домох,
Вшадзи щедра любов знова запанує:
Фаро наша, фаро, ми це оправиме,
И заш нову, красну ми це полюбиме.

И пошлєш нам знова шветлосц свою красну
И пошлєш нам знова правду и науки
И щєшлївши буду и щєдрейши буду
И од дідох славних славнейши унуки.

М. В.

Зоз розума ше, хасен бере.

(В. Еделински, дзияк.)

Пред двацєц пєйц роками, жил єден иншак добри человек, лєм пияніца, а мєно му було Осиф. Бул вон два метри високи а попри своей вишини бул и широки а гу тому бул и здрави як риба. Од оца му неостало ніч лєм тоти шмати цо мал на себе и тоти були так потаргани, же человек кед го попатрєл думал себе же є то права талиянска крилатица.

Захоронка (бавилище) у Коцуре.

Но хоч вон бул худобни, але бул барз вредни, и робєл, робєл док себе незаробєл єдну красну ладю, на хторей ше жито вожи.

Зос тоту його ладю, вон красни пєнєж себе заробєл, так же о кратки час, постал вон богати человек. Нетребало йому на його ладї нікого, вон зос своїм слухком Михалом, настарчєли шицку роботу окончиц.

Єдного дня так, кед ладя станула зос житом полна гу обали, пошєл Осиф себе до карчми, хтора нєбула далеко, да ше по-сле своей чєжкей роботи кушчик напие, а и свойо вистати жили, да себе зос добрим вином окрипи. Качмар го уж добре познал: миска зос дванац порциями напригану и шафєль зоз 36 шпри-цєрами, за кратки час шицко було пред Осифом.

Кед уж Осиф шицко очисцел и видзел же уж вещей нет, позберал ше, и пошол глядац роботнікох, да му жито у ладі преруцаю, бо було барз горучо а жито не було цалком сухе, та ше бал же ше мушка до нього влапи. Гледал вон широта цали дзень, и Бог зна цо необецавал, але роботніка немогол найсц. Вон сам зос Михалом негодни були тельо жита преруцац, та ше широта бал, же будзе мушиц шицко жито, до води висипац, а ані його ладя тею невредзела кельо там жита було.

Шеднул вон себе на ладю, подопар браду зос руками и почал себе роздумовац, о Боже! та цо мам поробиц? тото цо сом за телі роки, зос чежку працу себе стекол, шицко ми тераз пре тото жито препадне.

Уж себе незнал ради дац, станул и надумал себе пойсц, дас погар два вина попиц, да себе свойо ожалосцене шерцо змири.

Як надумал, так и поробел — кед уж пошол кус далей од ладі, нараз ше обрацел назад и скричал на службу, Михале! чувай тот доган цо є у меху там у жити (у його ладі небуло нійкого догану) и обрацел ше та пошол до карчми.

Но але як вше, так и теди було досц пакосних людзох. Чул Осифа єден чловека, же ма у ладі догану; и цо скорей одбегнул и дал финанцом знац, же у Осифовой ладі єст скрито догану.

Кед то чул наредник, скочел од радосци, вдерел ше по кишенки, же будзе добри заробок и такой позберал трох финанцох и пошли на Осифову ладю.

Осиф праве лем цо пришол зос карчми, кед и финанци пришли на ладю. Такой гу Осифови пришол наредник, и гвари: — „У вашей ладі єст догану, и ми по праву закона, пришли зме, да тот доган заплениме.

Та людзе, за Бога милого, майце розум! Та у моей ладі нет догану. Та цо ше ми ту вигваряце — я добре знам, же у вашей ладі єст догану, одпове му наредник кус гнівацо. Та нет пане дайце себе повесц, а кед нєверице а ви гледайте.

Видзел наредник, же ше зос Осифом не сгвари, та почал зос финанцами сам цалу ладю препатровац, шицки куцики препатрел и сами посцелі на хторих спали Осиф зос служком, але догану нест па нет.

Уж кед видзел наредник же догану нет, погнівал ше як лев, та гвари Осифови — неправце нас шалєнима, але дайце доган, бо ми преруцаме жито, та кедже го у жити найдземе, горко го будзеце плациц. О радей души вам тото дошлебодзим! Па кед го найдзеце, робце замну цо сцєце, одпове Осиф. Но дайце лопати штири — одповед наредник. За кратки час, лопати були ту, кра-

сни широки як брили. Зруцел наредник и други финанци рекли, плювнули до гарсцох, и зос шицку силу почали жито преруцовац.

Понеже було лето, а барз горучи дзен, була така спрагота у ладі, же зос финанцох чурел зной як да ше окупали, а особито зос наредника, котрому брux здабал на красне аковче. Кед уж пополадню, послал ище по трох финанцох, тераз их уж було седем. Так ше жито преруцовало, же було мило лем патриц, та кедже ларенко було препатрене.

Но уж було и жито преруцане, але догану нет па нет.

Осиф стал недалеко и припатрал ше, як му туні роботніци, крашне жито преруцали а же йому ані грайцар зос кишенки нетреба видац, але указовал ше як да му неправо, же му несцели вериц, же на його ладі нет догану, и цалком гнівацу твар указовал.

Но уж видзели финанци, же их гевтот чловека, наисце спревед, и почали ше зберац дому. Е! але Осифови ище то небуло досц — вон ше гнівацо обрацел гу нїм, и гварел им — чесни панове, я не длужен пре вас єднац роботнікох, да ми тото жито заш так преруцаю як и було, то ви длужни ше остарац, а кед не, я тоту ствар прийвим висшей власци.

Видзел наредник, же Осиф ма право, па ше влапел зос своим финанцами, и жито заш до того шору привел яки скорей було. Було уж вечар, кед звершили роботу, и були гніваци як, тигри найволели би того чловека, цо их так спораєл, гоч забиц лем да го могли влапиц.

Служка Осифов, Михал, бул таки весели, же им жито було у шоре, же под тоту деску, по хторей ше виходзело зос ладі, на єден край на угел положел фалаток цєгли. Кед уж финанци були позберани на одход гу домови, замодлєли Осифа, да им пребачи за их простоту, же му несцели вериц, же у його ладі нет догану. Обрацел ше наредник напредок, а финанци за нїм и пуццели ше дому.

Кед наредник станул на деску, хтору уж слушка порихтал, деска ше обрацела а мой наредник спаднул до води и крашне се окупал од праху, хтори наньго нашєдал у ладі. Поверх шицкей його чежкей роботи, широта дожил на остатку ище тоту катастрофу зос хтору ше заганьбел.

Але Осифови такой спаднул чежки камень зос шерца, бо му жито було спашене од препасци, гу тому ище задармо му го преруцали и ушорели.

Дакле — лем з розума ше хасєн бере.

Воденіца.

Вше меле и меле
И меле з дня на дзень,
А за днями скоро
Преходзи и тидзень.

И мешацц, роки
И времена вични;
Прежнє, премеле
Времена сторочни.

Од спотку ше гарне
Гет вода скакаца,
Колесо ше швитко
Около обраца.

И пені ше вода
Гет отскакуюци
Мутнов водов цошка
Лопоци и гучи.

То вода силовне
З колесом дубоні,
А колесо далей, горе
Камень гоні.

Круца ше ремені
И з нїма колеса,
Та гирмя камені,
Же аж жем ше стреса.

А минаре нука
З муку обилени
Шор провадза житку
И оштра камені.

Коло воденіци
Верби стари стоя;
Кущик далей суци
Висока топола.

Меле стара воденіца
Меле не престава
И млец будзе роки вични
Времена сторочни.

М. В.

Нови руски гркат. епископи у Америки.

На образку, котри даваме до нашого Календара находза ше новопошвечени владыковє за наших Русиных гркат. у Америки.

Нашо Русини у Америки уж од давна не мали свойого духовного водю — владыки (од † еппа Ортинского). Понеже у Америки находза ше нашо брацо Русини-Українци зос Подкарпатох (Горніци) и зос Галиції а медзи нїма о тим спори були, св. римски престол так окончьчел тот вопрос, же єдним и другим братом Русином окремого епископа именовал, и то за Русиных з Подкарпатскей Руси преосв. *Василия Такач* (на образку по лївейруки други од краю), а за Русиных з Галиції преосв. кир. *Констаншина Богачевского* (на образку по правей руки други од краю).

Пошвечєне наших владыкох окончьчєне було на Русадля 1924. р. у греческей церкви св. Атанасия у Риму. Пошвечєли

Нови руски епископи у Америки.

нових владикох наш преосвящ. кир Дионисий з преосв. владиком кир Йосафатом (з Перемишлю) и з пр. влад. Меле-ом, котри в гркат. владика у Дольней Италий.

Преосвящ. владика Василий будзе бивац у Чикагу а преосв. кир Константин у Филадельфий.

Русини зос шицкох странах швета найсердечнейше витаю своїх нових владикох и модля Господа, да їм будзе на помощи у провадженю нашого народу у св. вири и народносци.

„На многая літа, Владико!“

Наша баба.

Боже мой, Боже мой,
Яка велька пиха,
Кед уж стара баба,
Паньску хустку пита.

Паньску хустку на шию
А гадвабну на главу;
Мушице ми купиц,
Гоч предаце краву.

Чекай бабо, чекай,
Чекай ти на жиму,
Док прийдзе екзеквент
По нашу порцію.

Яка же мне брига
За вашу порцію,
Кед мне паньску хустку
Треба ми на шию.

Як ше тоти баби
Барз любя приберац,
Чомже вони не сцу
На лето одберац.

Шак то и ми маме
Таку стару бабу,
Так ю поштуеме,
Ягод говлі жабу.

А. Горняк.

Пенеж.

(Продолжение)

У прешлорочним календару описани бул в кратко развит пенежах од перших часох, як то почали хасновац до паперового пенежу, о покритию зос металом и як ше його вредносц меня относительно на квантитет металов.

Окрем металного покрица дійствую на вредносц пенежах и сами политически обставини. — Певно мало ест помедзи нас хтори зме не чули за коштутово банки (паперов пенеж) у бившей монархий. Доклі вон сигурним бул, же його думка надвлада други, пріймали його пенеж. Куповали и предавали за нього. Накеди ше указало же свою думку не може вивесц, почал пенеж трациц зос вредносци и падал, докля не пришол на нулу. Так то и нешка. У держави у хторей постоя политически неспокої, вшеліак дій-

ствує на вредносц пенежах, меней лебо вещей уж и потому у акей то держави настане. Найменей церпела вредносц од политических обставинох у Енглескей, хтора у господарскей моци една од перших державох на швецѣ.

Ту маме такой и други фактор и то господарство, богатство. Цалком розумліве, же держава цо є богатша то будзе и векшу гаранцію мац паперов пенеж, же го може лебо будзе мочи вименіц зос металом, як у гевтим случаю, кед би держава немала ніч, лебо сама жем на хторей ше вона находзи худобна би була. Наша держава рахує ше медзи найбогатши держави у Ев-

Йоан Москаль и жена му, житель коцурски и церк. краснописец.

ропи. Не лем же є жем плодна и же би мала на досц зарна древа у лесох, але ше найдзе дзе увекшим дзе у меньшим квантитету и руда, угля, железа и т. д. Други держави маю свойо богатство у индустрий, ремеслу як то Енглеска, Немецка и при ніх то дава гаранцію за добри пенеж. Предаваю свойо фабrikати и так цагаю цудзи масток гу себе. Шумни примир маме у сивер. амер. Уній, дзе ше под задні часи индустрия на тельо розвила на хасен держави, же прицагла вещей як половку злата цалого швета.

То би були два главни фактори, хтори дійствую на вредносц пенежах. Но нешка окрем тих факторох ест и други, котри ви- патраю меньшими, а маю еднаку моц, чек цо на приклад шпе-

куляция зос пенєжми. При нас у Европи у каждой держави ше бавя зос тоту шпекуляцию. Же на кельо вельке дїйствие ма на вредносц пенєжох една така шпекуляция, то можеме видзиц зос слїдуючого. — Тераз не давно було, же француски пенєж так нагло почал падац. Драготня дабоме росла. Кед патриме богатство и политически обставини у самеї держави, видзимо же би то баш не дало причину, да пенєж траци зос своєї вредносци. Як треци фактор преостала би нам еще шпекуляция, котра насправди и настрашела Французох. — Политички обставини медзи Француску и Немецку сигурно су Вам познати зос новиных. Немци голєм дакус же би ше вимсцели Французом, надумали куповац їх пенєж. Кед так назбєрали на милиони и милиони фр. франка почали предавац. Вецей понуковали на предай, як цо гледали торговци, лебо уж тоти, хторим бул потребни фр. пенєж. — На вашаре кед вельо статку єст на предай, а мало купцох, не барз ше купує, бо ше чека, же би цена статку спадла — кед нїхто не гледа. — Так то и зос пенєжну шпекуляцию. Немци понуковали фр. пенєж купцом лєм най ше преда и так ясно вредносц єї почала падац вше, док було вецей на предай, як цо би була потреба.

Но любя ше и нашо газдове бавиц зос шпекуляцию. Лєм не зос пенєжми але зос зарном. То баш не дїйствує на вредносц пенєжох, але даскельо слова да и о тим прєгваримо. — Газда кед витлачи жито и виламе кукурицу не понагля предац. Будзе на яр и драгше гутори вон. Познате нам, же старе жито мешац два пред новим годно на шумну досц високу цену вискочиц. Фундамент того є, же вредносц тей ствари рошне — вецей пенєжи треба видац — зос котрей мало єст, а вельо ше гледа т. є. нет зос ней тельо, кельо би було потребно, же би ше каждого могло намириц. Так рахую тоти, хтори яр чекаю.

Но не вше пойдзе то за руку так, як би то человек сцел. Кед ше в яри указує добри плодни рок и богата жатва, не будзе зарно роснуц у вредносци, але наспак падац будзе — менєй пенєжи ше вида, — бо випатрунок на обилни плод. Але то не лєм при зарну, але и при других стварох то так, зато кажди, хто ма дацо на предане, же би читал и дознавал ше о газдовских обставинох, бо би иншак шпекуляция могла не поволї випаднуц, цо боє не подзеки ані єдному, па гоч хто би то бул од нас.

Запаметайме же вредносц стварох рошне, вецей пенєжи треба видац, кед ше гледа така ствар зос котрей мало єст, нет на досц, а вельо ю гледаю. Док пада вредносц стварох, менєй пенєжи ше вида, при таких стварох, зос котрих вецей єст на предай, як цо треба и кельо ю гледаю.

Еще требало би спомнуц у даскельох шорикох и о організації пенєжней банки. Як цо сєє у прєшло рочним календару могли читац нешка место металного пенєжу у обрацаню хасную паперови пенєж. Держава сама не видава тот пенєж, але место ней то роби єдна ополномочна банка. Як покрице хаснує ше метал, злато, стрибло и драгоцени папери. Таки банк постої и у нас. Службєне му мєно „Народна банка Кралєвине Срба, Хрвата и Словєнаца“ у Бєограду. Як кажди банк, так и тот патри на своєю интереси, лєм єне таки шлєбодни як други банки. Одрєдзєно ма у даскельох точкох свою роботу, котрей ше строго муши тримац. Але же ше ту роби о єдней такеї ствари, видаванє паперового пенєжу, — хтора ше одноши на цалу державу, ма держава право, цо го фактично и хаснує, же вимєнує гувернера хтори як главни у таким банку. Окрем того єст и єден висланик од влади, хтори ма право контролирац роботу, и то лєм прето, же би ше не зробєло дацо, цо би могло буц на чкєду вредносци пенєжу. Но хїба може и од инкадзи присц, же пенєж траци зос своєї вредносци, як цо то уж горє було припомнутє. У таких и сподобних случайох банк уж ма свою пенєжну подпору зос котру ше дума обранїц од вшєлїяких неприятєльох. Тота подпора не єднак ше провадзи по державох, але кажда на свої способ, як уж дума же би було найлєпше за ню.

Кед подумає на перши и на нєшкашнї часи видзимо єдно вельке напредованє, цо боє з велького хасну було за людзох, а ипак цо можеме чуц за пенєж? То, же пенєж у тей форми як цо тераз постої є не тото устрєйство, як цо то було у початку, кед ше пенєж показал за вимєнованє поєдиних предметох, кеди ище благодать бул за людзох. Нєшка людзе найвєкше щєсцє видза у пенєжу и да го у цо вєкшим числу назбєраю, вихасную каждого, хто им лєм под руки придзе. Ту тото недобрє, же пенєж златни иншак блїщац и своєю ардзави боки ма.

То увидзєли уж и поєдини писатєлє пред сто и вецей роками. Пробовали и виключиц пенєж зос обрацаня, але им то не пошло за рук. Нєшка мамє и єдного банкара, хтори проти пенєжох гуторєл, жеби пенєж требало помалючки виключиц и на його мєсто поставиц єдно таке устрєйство, зос котрим не будзе ше мочи так спрєведац и кламац, як цо то зос нєшкашнїма пенєжми може.

То би була зошицким в кратко приказана гистория — на кельо уж є — пенєжу од найстарших часох до нєшка и главни фактори хтори дїйствую на його вредносц.

Санканє.

Пада, пада, пада,
Драгу нам запада
Шніщок.
Будземе ше вожиц,
Будземе ше санкац,
На взор милих очкох,
На саночкох.

У роботи уж лопата,
Дражка ше отгарта,
Шніщок красни вєє
Аж радошне и весело
Шерцо бие.

Будземе ше вожиц
На саночкох,
Загультани добре
В цеплих огулячкох.

И шпивац будземе,
Да аж валал гучи.
Вожиц ше будземе
Шпиваюци...

И на угле дагдзе
Зоз лопату шнішку
И на нас наруца,
Ніч то зато,
Ми ше отрепеме,
А саночки
На улїчку скруца.

Биле лічко
Як ше червенєє,
Задовольно
Дівчина ше шмєє,
Не гніва ше
Же ю начухали,
Биле лічко
Аж да ше запалї.

Пада, пада, пада,
Драгу нам запада,
Шніщок.
Будземе ше вожиц,
Будземе ше санкац
На взор милих очкох.
На саночкох.

М. В.

Пияніца.

Так я себе вишпивовал
У карчмочки, у хижочки:
Док у полю квітню квица,
Та оздаль лєм будзе жица!
Та гей!

Вонка буренька гвижджала,
Аж конари зогинала:
Вежне тебе, чорт однесе,
Палєнка ци розум вежне.
Та не!

Так я себе пришпивовал
У карчмочки, у хижочки:
Чи то тепло ту у карчми,
Вонка жима, Боже шяти!
Та гей!

Озива ше звонка витор:
Зоз карчмочки виц прекляти,
Нолє най це витор хвацї,
Буду пирхац твойо власи.
Та не!

Так и полноц скоро пришла,
Боме шор уж брац ше дому!
Думам себе, Боже шяти,
Цо то, як то будзе зо мну?
Та гей!

Доокола полно скленки,
Потрепани, розруцани,
Нї филера у кишенки,
Ей наисце я пияни.
Та гей.

* * *

З тим и вишол крашне вонка,
Витор вдерел, калап однес,
И пирхали його власи,
Постлукал ше, Боже шяти!
Та гей!

М. В.

Вшелїячина.

Бєд Бог роздавал дарунки. — З Булгарских народних оповиданьох.

Болгарски народ ма чудесну свою историю. Тота жем шицка є уж залята з людску креву пре вельки войны и домашні неспокои. Єдни барз хваля Болгарох, други їх ганя, а Болгари вше оставаю лєм Болгарами, як да ше їх не тиче цала Европа. Болгарина найдзеш у кождим векшим месту як найлєпшого заградніка. Вон заслугує вельки пенєжи у Београду як и у Загребу, а не меней

у Пешту и у Бечу. А які ощадни кажди Болгария? Як ше просто ноши, з малим ше задоволї и ридко ше найдзе таки, котри би у карчми запил свою заслугу. — И тот народ як и други ма свою окремну философию, як нам шведочи його народни оповиданя и шпиванки, з котрих наводзимо нешки слїдуюче:

Кед раз Господь Бог дзелєл своєю дарунки — то було давно а давно. Перши ше там пригласел Турчин.

„Цо ти себе жадаш?“ Питал ше Всемогуши Турчина.

„Же би сом бул паном цалого швета“ одповед Турчин.

„Превельо жадаш. Досц будзе, кед будзец лановац над єдну вельку часцу жеми у трох крайох швета.“ Але паметай, же будзеш мушиц вельо робиц, да ше и там затримаш. На концу раз и то престанє.“

„Цо я достанєм, то я лєхко зос своїх рукох не пущим“, гуторел Турчин, и вжал себе власц.

Дораз по нїм прииол Болгарин.

„Чули зме, Господи, же дзелїш народом дарунки, и прето приходзим и я з просьбу о даяки дарунок“, гуторел Болгарин.

„Нїч немам против того“, гварел Господь. „Але цо ти себе заправо жадаш!“ „Кед Турчин достал власц, то би и я тото исте жадал“. „То би не було добре. Єдно исте дац двом не було би мудро — вадзели би сце ше медзи собу. Цо ши до тєраз робел?“ „Я? Робел сом на полю“.

„Добре, теди польска робота най остане и далєй твоя. Тота робота да ци силу, длуги вик (у Болгарїи и нешка єст найвєцей на швеце сторочних людзох), и задовољство. Идз, и будз щєслїви по заслуги“, гуторел Господь. И Булгарин мирно пошол.

Жид, котри шицко виглєдує (шпионира), дораз ше о тим дознал, и прето ше и вон понаглял зос своїма людзми.

„Ой, та вас дорас приходзи ту цали собор, як кед би не старчел ваш єден заступнїк“, прєгварел Господь.

„Просимє, кед би ишол лєм єден, мог би нас спрєвєц“ отвиговзли Жидзи як на єдни уста.

„Видзим, же ше добре познає! А цо себе ви жадає!“

„Сцєли бизмє даяки дарунок, алє нє таки, яки достали Болгари. Нам ше польска робота не любї. Могли бизмє ше при нєй узноїц и потим ше прєхладзиц. Прето дай нам, Господи, власц над шветом, — роботу — то уж други за нас поробя.“

„Понеже сом дал власц до рукох Туркови, неможем ю и вам дац“. — „Теди дай нам, Господи, голєм вельки капитал до закладу, кед будземє мац досц пенєжи, теди себе шицко другє купимє, а будземє владац над цалим шветом“.

„Алє будзєцє барз ненавидзєни. Добре себе запамєтайцє: любов, котра ше купує за пенєжи, нїч не вредзи“.

„Нїч за то. Алє пенєжи останю лєм пенєжи“.

„Най вам будзє. Алє добре меркуйцє, же би сце раз зло не прєшли“.

Жидзи далєй не слухали, алє дораз вибєгли з раю. На райских дзєрох стрєтнул ше з нїма весєли Француз. И вон сцєл достац од Бога даяку власц.

„Тоту достал уж Турчин, вибєр себе дацо иньшє“, гуторєл му Господь.

„Не знам, не знам! Шицки змє ше совитовали, а нїч змє нєвого не могли винайсц“.

„Не могли сце винайсц! Добре, од нєшка винаходки буду ваш привилєй...“

Француз ше з тим успокоєл, подзєковал и пошол. Алє чим ше то стало, уж до раю ступєл цїган.

„И ти прииол, а цо сцєш!“ питал ше го Господь.

„Панє, и ми цїганє сцємє власц“.

„Кажди сце лєм власц над другима, алє то вам неможем дац“.

„Ах, теди бїда, бїда“, почал нарикац цїган.

„Жє биш' надармо за другим не нарикал, будзє од нєшка бїда твоя дарунок“, прєгварєл Господь прето, бо ше нагнївал, же го цїган сцєл з нариканьом спрєвєсц.

Прииол Грек.

„Цо ти сцєш“ ослєвел го Всемогуши.

„Приходзим по дарунок, котри би бул вєкши од тамтих, яки други достали“.

„Оздаль не сцєш и ти власц?“

„О сцєм, сцєм, и то найвєкшу власц!“

„То ши нєскоро прииол. Власц достал Турчин“.

„Турчин“. А цо достали други?

„Болгарє достали роботу, Жидзи капитал, Французи винаходки, цїганє бїду“.

„Тоти шицки нас прєбєгли. То сплєшкарє!“

„Сплєткарє! Тото слово до тєраз нїхто ишє не вирєк. Ти то зробєл перши. И прето ви Греки будзєцє мац вирєб сплєткох, и у тим будзєцє прави майстрєвє“. — Господь вирєк. Так ше стало, так и нєшка.

То су людзє? — Ученик на университєту.

Познам єдного нашого доброго ученика на университєту у Загребу. Там коньчи право. Добри бул у гимназїи, а и тєраз ше

не пременел. И teraz идзе кажди тидзень на св. споведз як и скорей робел. Кажди за нього зна, же вон до карчми не ходзи, не п'є, и прето ше з нього його товариши не раз шмею, преглашую го „святым“ и т. д.

Наш ученик слухал на тоті пригварки, до шерца их не брал, але далей так робел, як и скорей. Гу тому вельо читал а и писал за свой руски народ, котрого вон любі, як може добри син любіц своих родителей.

При єдним засиданю, котре ше тримало на университету, нашло ше и заш таких младих товаришох, котри не дали нашому приятельови мира. Вон раз мирно станул и так шицким прегварел: Товариши мойо! Же я не пию лем воду, на то ме понукуе мой здрави розум. Я знам же алкоголь шкодзи и запрепасцел уж езри и езри нашого народу. Я не счем буц приятельом того врага русского народу. Я счем и прикладом указац моим людзюм, же человек може жиц и робіц и без алкоголя.

А цо ше *тице мойей споведзи и святей причасци* — *шу я не будзем пищац Вас, але Пана Бога и свою совесц.* — Вирек тоті слова и удалел ше зос дружтва.

А цо ше стало! Кед товариши то видзели, жаль им було, же их вон охабел, жаль им було, бо вон бул вше добри ученик и вельо шицким помагал. Чекали и чекали, але його нет назад. Зишли ше заш на засидане, послали гу нашому ученикови своих посланцох и модлели го, да им одпуци и да ше враци гу нїм. Врацел ше, далей жил як скорей и других навращал на добре.

Читателї! Богу слава, ми маме вещей таких ученїкох на високих школах и на гимназиях, котри ше не боя свою виру исповидац, котри ше готую, да буду на помоц свойому милому рускому народу. Хто може, най да свойого сина до школи, але до добрих интернатох, да ше не загуби и не затраци!

Роб и ти так, читателю! Шмело и отворено вшадзи исповидай свою виру, свою народносц!

Генерал de Souis свойому синову.

Славни французски генерал de Souis так писал свойому синову, кед му ше син жаловал, же ше товариши з нього шмею прето, же вон признава свою святу виру католическу: Сину мой! Високо дзвигай заставу святого крижа, а за 24 годзини кажди будзе видзиц, з ким ма работи. Шмело нош заставу своей святей церкви и цеш ше зос тоту Матеру, котрей ше кланяли и нешка ше кланяю шицки вельки людзе того швета. Шмеяц ше, ругац ше, та то згадне кажде просте, шалене дзецко. Пре то не потреба

учиц ше. Ти гутор пред каждим: я не будзем патриц на цали швет теди, кед ше о тим роби, да я свою виру исповидам. Кед шмиховальци увидза, же ти на нїх не патриш, сами зацхню и заганьба ше“.

Паук.

Горуцо, аж з человека зной цече.... Станем споза писачого стола, идзем гу облаку, да ше мало росхладзим. Мухи як рой пчолох леца на шицки страни. Подзвигнем свойо очи, и там горе у куцику над облаком мали паук розложел свойо мрежи.

Кратки час патрим вонка: патрим як ше бавя досадни мухи, и заш руцим око на паука, котри там у куцику мирно одпочивал. У тим: бззз... една велька муха заплетла ше до паучини, и трепе з криделками, як да ше з ней вишлебодзи. У тот час вибегне з куцика паук — а точи, мота паучину, преплета з ножками, же би му муха не сцекла. Дармо бзуї, брендзи муха: цо ше вещей проциви, то ю баржей паук обточув... Остатні сили набера муха, але шицко дармо. Слабше и слабше треше з криделками, руша зос ножками — престава — а паук побидоносно цага свой плін до куцика.

Маленкосц — дробничка. Счем шеднуц гу столу и далей свою роботу, але цошка ми не да мира, и я кажди час патрим до того куцика. А у души мойей глас ми так гутори: видзиш, то исто бива и то барз часто у животу людским з младима и старшима. Думам, вельо думам о пауку и мухи, а заш чуем глас у души: напиш тоті слова до нашого Календара, най ше нашо руски людзе и млади и стари добре чуваю од наукох.

А цо ше ми маме чувац од малих наукох? чуем глас моих добрих читательох. Єст, брату и шестро: ми ше маме чувац од наукох. Лем пречитай далей, добре роздумай, па ми поведз, чи мам право.

А котри то тоті пауки, од котрих нам ше треба чувац! Тоті пауки, од котрих ше маме чувац, то слїдуюци: Така паучина за каждого легиня, за каждую дзивку вст карчма и музика. Кельо у карчми при музики страци здравле, найдзе хороту и шмерц не лем тілесну але и душевну? Чи не так бива!

Така паучина за велїх и превелїх старших людзох карчма, а паук качмар. Кельо людзе пре напой у карчми препіе шицко добро, упрепасци и себе и жену и дзеци, а на концу и душу свою! Чи не так бива. А кельо ище єсть takiej паучини, котру диавол росклада на шицки боки! Ту ци єден росклада свойо мрежи, да ци забере святу виру, там заш други бие на твою народносц;

там ще треци шмее з тебе же ще модліш, же по християнськи живеш. Вон ци ще заложиц мрежу соціалдемократску, комуністичку и Бог єдини зна ище яку.

Прето, позорни будз на тоти шицки зашедки (шильки). Отвор очі — добре пать, добре думай, клонь ше каждого небеспеченьства, чи народного, чи вирского, бо „хто любі небеспеченьство, тот у нїм загиба“, як нас учи Святе Писмо. Д.

Цо роби Папа Римски за Русію.

Читає у Дѣянїях Апостолских и у Посланїях св. Павла, як перші християне єдни других подпомагали и зберали милостиню пре таких, котри були у нужди.

Як робели перші християне, так вше робели прави християне, а особито видими глави св. Церкви, Папи Римски. Тота дѣлоторна любов правих християнох указує ше и у чєжких днєшніх часох. Каждому читателю нашого калєндара добре познато, як вельо добра робел пре катонадох у робству и пре бидних у Росії и України благопокойни Папа Венедикт XV. А не меней добра роби и його наслїдник Папа Пій XI. Покля неприятелє св. Церкви страшно ругаю на св. католическу Церкву. Глава Церкви Христовей по прикладу самого Исуса Христа добре твори шицким, котрим може. Його робота за Росію и Україну започала початком мешаца новембра 1922. року. Най ту гуторя числа.

За єден рок видано гладуючим 28 милиони полудзенки. Од юна 1923. року давано кажди дзєнь полудзєнок 160.000 гладуючим. Ту ше роздавало мука, млеко, рижкаша, какао, кукурица, пасуля и др. Тото шицко провадзєли 12 паноцєвє и 2500 людзох у Росії и у України як тайомніки, толмачи, водителє кухнєох, шофєри и др. Папиньскє дїло було розширєнє на блїзко 1000 вароши и мєста, у котрих дзєлєли єдзєня (по шпитальох, сиротиньцох, по школах и по таборох гладуючих).

Крем покарму роздзєлєно вельо шматох и лїкох. Посланство видзєло дораз на початку, же крем гладуючих, котри ше цагали по улїцох, а котрих позбєрали до явних кухнєох, єсть вельо таких людзох, котри од ганьби не виходзєли на улїцу и котрих други людзє не видзєли, док вони по домох з гладу умерали. Комисия ше старала и за таких и приношєла им єдзєнє до дому, або посилала у пакеткох. Таких пакеткох з єдзєньом видавало ше мешачно до 2000.

Не чєжко згаднуц, як сердечно дзєковал руски народ Папи Римскому за таки дїла милосердия.

Може придзє даєдному читателю до розума гадка, а одкаль було св. отцу тєльо пенєжох за тоти дари!

На того отвитуємє: Святи отец не мал сам тєльо пенєжи, але Вон поволал цали християнски швет, да збєраю так названи „Петров грайцар“ и да жертвую там дзє найвєкша нужда. — Католиці цалого швета послухали глас свойого отца; збєрали милодари, хто кельо могол и засилали своим братом, котри церпя през руки св. отца.

Читателє! Добре памєтайцє на слова Св. Писма: „Рука даючого не оскудїєть“. Хто ма вєцєй, най вєцєй дарує там, дзє потреба, хто ма мало, най меней дарує, а хто нєма добра того швета, най твори духовни дїла милосердия най нагваря других, да помагаю бидним.

Пред большевицким судом.

Кєд большевики прєглашєли осуду шмерци католицькому архиепископови Цєпляку, вон ше прєжєгнал и остал мирни.

Того владика недavno пушєли на шлєбоду и вон пошол до Риму. Вєдно з архиепископом Цєпляком влєпєли большевики и нашого грекокатолицького священїка, дра Фьодорова, и руцєли го до цємніци, дзє є и тєраз, кєд не умар.

Державни заступитєль Криленько питал ше дра Фьодорова: Яку ви власц признавєц над собу кєд ше закон Божи проциви людскому?

„Я тєди слухам закон Божи“, мирно одповєд др. Фьодоров, „бо ми так гутори моя совість“.

„Мнє ше не тичє за вашу совість“, скричал гнїваци Криленко.

„Алє мнє ше то тичє“, одвитовал др. Фьодоров.

Др. Фьодоров бул як глава шицких грекокатолицькох у Русії. Вон бул православни. През 15 роками прєступєл назад до нашей церкви як священїк и на ново учєл богословию у Риму и Инсбруку. — Вельо барз писал; учєни є чловєк и побожни.

Красна мац — єдєнац дзєци даровала св. Церкви.

Мац славного англицького проповидника Ваигана була по роду протєстанткинїа. Кєд ше одала, прєшла на виру католицьку. Була добра и побожна жєна и мац. Виховала 13 дзєци и вше модлєла да их Бог шицких вєжнє на свою службу. Бог єй вислухал моли тви. Од 7 синох 6 постали священики. Перші бул учєни кардинал Ваиган, архиепископ Вєстминстерски, други бул владика у Сиднєу, двомє пошлє до Венедиктовского монастиря, а єдєн постал єзуитом. Наймладши ище жєє и зон як помочни владика. Пєйц шєстри ступєли до монастиря. (La Croix).

Моцнейша совисец од жандарох.

Случай ше трафел у Белгії. У мешацу октобру украднул хтошка 70.000 франки панови Ливенсови у месту Ганду. Жандари дармо гледали злодїя. Але цо не могли зробиц жандаре, зробела то св. споведз. Монах чина св. Венедикта зос Св. Андрея — Бруж — едного дня подуркал на дзвери пана Ливенса и придал му пенежи без жадного слова од кого их достал. Обрацел ше и пошол дому не чекаючи на нїяке наградзене пре то.

То ше стало недавно и у Францускей у Ліону. Споведнік принесол одному панови украдзени му 10.000 фр.

На вше остане правда, же: „моцнейша совисец од жандарох“.

Мудри виреченя.

(Повб. М. Ч.)

Скупи є подобни до осла, котри цали свой живот ше трудзи, а вецка з його скори вирабяю бубни, да ше други цеша.

*

Нет векшей школи, як школа живота.

*

Кед ши кого несправедліво увредзел, май одважносц його препитац.

*

Єдни очи плачу и исти ше шмею.

*

Кед у бешеди ци дацо докажу, престань гуториц, бо о кельо длужей будзеш гуториц, о тельо глупша будзе твоя бешеда.

*

Не пать на того, котри шицким доганя, а лем тебе хвалї.

*

Чувайце ше од тих, цо ше радує злему, исто як и тих, цо робя зле.

*

Нїяки пенежи не даю таки вельки интерес (процент), як пенежи видати на просвиту.

*

Побивай гнїв зос цихосцу, зле — з добрим, скупосц з щедросцу, брехню зос правду — врацай.

*

Кед кажди позамета шмеце пред свою хижу, та цали шор будзе чисти.

*

Не у тим ствар же да длуго прежиєме, але у тим, же да нам живот марне не прейдзе.

*

Езер раз ше покаєш, же ши гуторел, а еден раз, же ши не гуторел.

*

Не глядай правду у других, кед ей у тебе нет.

*

Легки и чежки ствари.

Вельо легчейше 1000 Динари видац, як 10 заробиц.

*

Легчейше розказовац, як слухац.

*

Легчейше нїщиц, як будовац.

*

Наука.

Як медзи павами врана

Нема повагу,

Так неучени у дружтве

Схилиа главу.

*

Нашо слова робя нам вецей неприятељох, як нашо діла.

*

Кому завидза, тот ма хлеба, кому не завидза, тот нема.

*

У малим гарчку скорей вре, як у вельким.

*

Не идз до води по птицу, а до леса по рибу.

*

Гамила не видзи свой горб, але горб свойого суседа видзи добре.

*

Кед лето прележиш, в жиме з торбу побежиш.

*

В ешенї и тащок богати.

Загадки.

(Позб. М. Ч.)

Била як шніг, надута як мех, на лопатах ходзи, а з рогом є.
(Луга)

На хрибце драга, коло дзири тревога, а у штрєдку вашар.
(Копица)

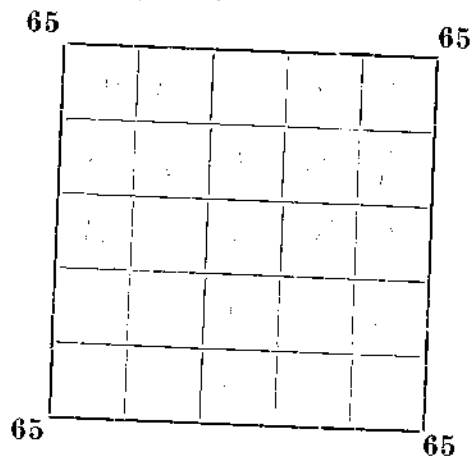
Невелька церквочка, а у ней людзох през числа.
(Маш)

Ані старому яні младому не да приступиц до дому.
(Піс)

През гору драга, а конци єй не мож найсц; людзе ю видза, а по ней не годни пойсц.
(Луга)

Хто вше идзе, а ище ані кроку не зробел? Вше бив, а ище нікого не забил?
(Голозуб)

Єст 25 градки. Посадз на каждую градочку тельо древка, жеби рахуюци з горе долу, з долу горе, на право, на ліво, на криж — на шицки боки було ведно 65.

През чого не може буц валал? (Луга през вата)

У гордове така вода, же твори чудеса.
(Луга)

Два патра, два слухаю, штири дупкаю, а седемсто гвиздаю.
(Копица)

Є древко, не древко, шейсц дзирки ма, весело шпива.
(Піпашка)

Звязана пані за дзверми стої. В ноци паніца, водне служніца.
(Метла)

Идзе лесом — не лопоци, идзе по води — не плюска.
(Мешац)

Хторе слово найперше?
(Треба)

Леци, леци, а вше тив.
(Врєцєно)

Штири тики, два патики, седме замахайло.
(Крєва)

Мост, не мост, лєм на кратке време.
(Луга)

Прецо пес косц гриже?
(Бо тварца)

Єден чловек лєм раз на рок ше облєка, хтори?
(Руб)

Руки горе дзвигнул, зос зарна прах справел.
(Витрак)

Хто ю засмакує, на вики бидує.
(Пігєнка)

Червена фарба, винови смак, камене шерцо, чом же то так?
(Віпшия)

Цо рошне през корєня?
(Камєнь)

Цо гори през пламеня?
(Слуєнко)

Цо квітє през квеца?
(Лічєко)

Як углє чарни а пожиточни.
(Комєр)

При драже пасло дзівчє гуски, а пришол чловек та ю пита: „кєльо маш гуски?“ А вона му гвари: „кєд моя єдна гуска прєйдє през драгу гу сушєдским, то у мнє и там будєє на ровно. А кєд одтамаль прїйдєє єдна гуска гу моїм, то я будєєм мац три раз тельо кєльо єст гєвтих“. Кєльо мала дзівчє гуски?

Господарски ради.

(Позберам М. Ч.)

Найлепше средство, же би утримац млечну судзину у чистосци.

Єст употреблювац жимней вапняней води. Вапняну воду приправля ше на тот способ, же до жимней води руца ше кус гашеного вапна, добре ше миша, а кед ше вапно розийдзе, умива ше судзину зос мошовом (анє зос помитком). Вецка ше судзина добре виплока зос жимну воду, постави ше на отворене место по возмозносци на слунко, да ше судзина добре висуши. — Зос вапняну воду добре умивац древену и плехову судзину. У судзинох умиваних зос вапняну воду млеко и масло добре ше очуваю.

Покрива як паша.

За статок є барз добра, вона превисшує зос хранівосцу и шено. Од покриви дава крава вельо и доброго млека и з такого млека вецей шметанки. Скорей, як ше ма дац кравом, най кус спрее, бо спрета не коле язык.

Як зарадзиц швиньом, цо не єцу єсц.

До даякей судзини треба насипац овса и солї и то так: раз положиц овса а вецка нань го солї. На 1 літру овса 2 гарсци солї, и заш овса а вец солї, кельо до судзини войдзе. Кед судзину напонице, треба залац зос горуцу воду аж до верху и закриц судзину. Так судзина най стої, док овес не уцагне до себе слану воду, и теди лік готови. Кед швинї не зосцу єсц, теди їм треба з того овса два гарсци руциц до валова, а швинї бизовно буду єсц. И за хори швинї того єдзене добре.

Як витаманїд мухи зос хліва.

1) Треба часто хлів (зоднука) з вапном обилїц. До вапна примишац галуна.

2) Кед хлів празни, накуриц зос ширку.

3) Допущиц, най ластовки себе гнізда у хліве правя.

4) Треба сипац до гною каиниту и вапнового праху.

5) Треба статок натрец зос ореховим виваром, або виваром догановим зос масцу, або виваром зос цеску.

Цо робиц, кед ше капуста у гордове губи.

Кед ше капуста почне у гордове губиц, треба зос древеним березовим друком грубим як рука зробиц у капусти дзиру аж до дна гордова и най там остане. Друк най будзе неолупени, зос скору.

Чи мож доїц краву пред оцеленьом?

Доїц краву пред оцеленьом нігда не треба, а противно, доїц краву треба престац найменей мешац пред оцеленьом. Кед ше до самого оцелєня крава дої, теди целє слабе, а крава ше чежко целї. Але кед вимє пред оцеленьом барз напхне, то треба кус вицверкац, але не зос шицким видоїц. Курастра не за дзеци, але за целє.

Як очисциц овоцовой древа од моху?

Треба направиц луг з дреного гару. На 10 літри лугу дава ше ферталь літри квасу карбольового. Тоту мишанїну на моцним огню превариц, а вецка зос сламову метелку места, дзе мох на древах рошне, покропиц. И за даскельо дні мох одпадне и вецей ше не укаже.

Лік на кури очи

єст мекушка з хлеба намочена в моцним оцту. Добре намочену мекушку треба на ноц положиц на кури око и завязац зос мокру ренду. Рано ше да кури око през болю вишпортац, а кед би ище не мож легко виняц, треба ище раз приложиц. (Але не винїмац кури око з бичаком, лебо з иглу, лем зос пальцом).

На яки начин найлепше одмекню ципели и чижми?

Нїч так не потрафи змекчиц скору як олей рицинови. Треба добре намастиц ципели чи чижми дас два раз з олейом рициновим, и скоро сигурно будзе мєгка.

Цо треба робиц, кед ше конь у кочу знорови?

Не треба ані биц, ані кричац нань го, лем треба дзвигнуц його єдну ногу, и зос каменком лебо з млатком удериц вецейраз по подкови так, як кед ше коня подковує. Так исто треба зробиц и з його другу предню ногу, а конь будзе иншаки и руши з места, якгод да сє нови подкови попробовац.

Як райбац шмати, да буду били як шніг?

Тот начин може спробовац кждо газдиня. Бере ше пол ферталя доброго шпиритусу и миша ше гу ньому пол ферталя чистого терпентину. На дваец пейц литри обичного лугу, в хторим ше райбу шмати, треба дац 1 полну ложку тей мишанїни. — Зоз тоту мишанїну мож вичисциц и масни шпляхи на шматох.

Цо робиц, же би в жиме облаки не марзли и не зноєли ше?

Треба купиц 55 грами гліцерини и розпущиц го у пол погара шпиритусу 63%. Зос тоту мишанїну треба намастиц облаки зос чисту рендочку зос хижи, а не двора.

Именик членов

Руского Народного Просвитного Дружтва.

(Зложил тайник дружтва: Осиф Фа).

У календару 1923. року, на страни од 176. до 193. и 1924. року, на стр. од 191. до 198. саопщени именик и статистика ознакомела нас зос шицкими членами, цо од початку до теди ше явели; а тераз саопщаваме нових членов и тих цо преступели за вишого члена. Як видзиме и того року ше явели нови члени и надаме ше же и тоти, котри ище не ступели наступа до Р. Н. П. Д., бо треба да кажди руснак, рускиня, дзеци, як млади так стари, да буду члени того дружтва.

На концу именика е составена и статистика, хтора да јасни преглед, же кадзи и у якеј количини шири ше дружтво.

Почестни члени:

Текуще число	Членарске число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	1	Дюра Павич, гр. кат. кап. (бул I. класи)	Руски Керестур	1000	—
2	578	Мирко Прогаска и жена Веронка	"	1000	—
3	582	Митро Киш мл. и жена Ирина	Кула	1000	—
4	581	Симеон Кишпетьо	Америка	1000	—
5	583	Мишка Махмер	Торжа	1000	—
6	585	Шпира Марц	Америка	1000	—

Утемелительни члени I. класи.

Текуще число	Членарске число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	654	Ефрем Дудаш	Руски Керестур	500	—
2	561	Янко Ерделі професор	Митровица	500	—

Утемелительни члени II. класи:

Текуще число	Членарске число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	524	Петро Арва	Руски Керестур	100	—
2	526	Симеон Арва	"	100	—
3	565	Маргита Арт	"	100	—
4	563	Янко Билня млади	"	100	—
5	569	Михал Бучко, штрангар	"	100	—
6	574	Илија Ванчик, парох	Миклошевци	100	—
7	521	Мафтей Гербут х. 302.	Руски Керестур	100	—
8	525	Михал Джуња и жена	"	200	—
9	575	Янко Кишмитров х. 423.	"	100	—
10	573	Мелания Костелник	Миклошевци	100	—
11	571	Андрия Лабош	"	100	—
12	572	Дюра Лендел стари	"	100	—
13	520	Денчи Молнар (бул рочни)	Руски Керестур	100	—
14	577	Янко Новта	Ст. Вербас	100	—
15	576	Микола Няради х. 685.	Руски Керестур	100	—
16	568	Дюра Пап	Миклошевци	100	—
17	570	Габор Папуга	"	100	—
18	560	Яков Сабов х. 139.	Руски Керестур	100	—
19	559	Михал Семан х. 305.	"	100	—
20	567	Митро Сивч	Миклошевци	100	—
21	584	Янко Симунович, столяр и жена	Руски Керестур	200	—
22	580	Ирина Рот родз. Джуња, забавиля	"	100	—
23	522	Яким Фейди	"	100	—
24	558	Дюра Шовш	"	100	—
25	579	Кирил Шовш, општ. писар	"	100	—
26	523	Митро Шимко	"	100	—
27		Петро Москаль	Коцур	100	—
28		Дюра Провчи	Дюрдьов	100	—
29		Михаил Хромиш	Коцур	100	—
30		Михаил Здиняк	Митровица	100	—
31		Андри Варга	Керестур	100	—
32		Федор Лабош	Загреб	100	—
33		Силвестер Павлович	Керестур	100	—
34		Янко Орос Штеф.	Миклошевци	100	—
35		Данил Орос	"	100	—
36		Иван Опиц, новтаруш	Сотин	100	—

Рочни члени:

Текуще число	Численост членов	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Див.	п.
1	297	Михал Бесермині х. 43.	Руски Керестур	10	—
2	259	Яким Будински х. 638.	"	10	—
3	254	Денчи Пастернак х. 640.	"	10	—
4		Владо Биндас	Кула	10	—
5		Иван Биндас	Коцур	10	—
6		Михаил Хромиш (за два роки)	"	20	—
7		Мелана Москаль р. Дор.	"	10	—
8		Штефания Шимко	"	10	—
9		Павлина Москаль	"	10	—
10		Янко Шимко	"	10	—
11		Евген Москаль	"	10	—
12		Амалия Москаль	"	10	—
13		Мирон Олеар	"	10	—
14		Йоан Дорокгази	"	10	—
15		Ана Дорокгази р. Финдрик	"	10	—
16		Микола Жильник	"	10	—
17		Михал Дорокгази	"	10	—

Даровали на Р. Н. П. Д.

		Дан.	п.
1	Др. Дионисий Няради. владика	1794	—
2	Йоан Бучко, банкар, Америка	6000	—
3	Шпира Марц, Загреб	1000	—
4	П. уч. Наталия Джуна од представи „Идзем-гу Христови“, Р. К.	1000	—
5	О. Владимир Лабос у вредности паперу	1456	40
6	П. уч. Гелена Чизмар од престаи, Р. К.	250	—
7	Янко Малацко 309, Руски-Керестур	250	—
8	Назберано на кирбай у Керестуре	372	—
9	Н. Н. у Керестуре	100	—
10	У церкви найдзено у Керестуре	10	—
11	Н. Н. у Керестуре	50	—
12	Назберано у Керестуре	70	—
13	Леона Сегеди, Руски-Керестур	50	—
14	Лудвик Арт	62	—
15	Симеон Кишпетьков, Америка	60	—
16	Янко Бурчак, Петровци	40	—
17	Леона Бурчак	10	—
18	Михаил Бурчак	20	—
19	Ганя Бурчак	20	—
20	Мария Бурчак	20	—

		Див.	п.
21	Мелана Бурчак Петровци	20	—
22	Леона Бурчак	20	—
23	Мике Микловш, Америка	462	—
24	Микола Виславски, Акрон, (Амер.)	200	—
25	Михаил Ерделі, Нови Сад	100	—
26	Назберано у церкви на Петра и П., Коцур	221	75
27	" " " " кирбай, Коцур	110	—
28	" " " " Петра и П., Керестур	405	—
29	" " " " " " " Миклошевци	100	—
30	" " " " " " " Митровица	76	—
31	" " " " " " " Ст. Вербас	166	—
32	Дар дружба „Благей шмерци“, Керестур	100	—

Исказ числа членов по их биваню.

Текуще число	НАЗВАНЕ МЕСТА	Почесни члени	Учестительни члени I класи	Учестительни члени II класи	Рочни члени	Ведно
1	Америка	2	—	—	—	2
2	Вербас Стари	—	—	1	—	1
3	Кула	1	—	—	—	1
4	Миклошевци	—	—	7	—	7
5	Митровица	—	1	—	—	1
6	Руски-Керестур	2	1	18	3	24
7	Торжа	1	—	—	—	1
Ведно		6	2	26	3	36
1924. року було		79	217	207	261	764
Шицких ведно		85	219	233	264	801

Ш М И Х.

(Позб. М. Ч.)

Еден актор приповедал раз своїм приятельом, як вон сцел спривесц свою жену, але то му ше не удало.

— Врацам ше, гвари вон, я еден раз дому кус напiti и думам себе:

Цо я тераз почнем? Цо ми жена тераз зроби?.. Бо моя жена, знаце барз не добра, же и за еден погарик годна ми очи видрапац.

Так я идзем и стараю і вшеліа думам, як би я ввекруціў, аж ту нараз прйдзе ми до главы шумна дума, аж сом я здраваў.

Думам себе — же я у свайм животу милиони людзох спрэведол, і славу достал зато, пияніцох як добра знам прадставляц, шіцкі аж звискую і з рукамі пляскаю, та чом же би мне не спробавац шэсце і прадставіц раз трэзбога.

Надумал я так, прыходзім до хіжы та на пальцох, на пальцох, же би жэна не почула. Патрым — шпі. Слава Тебi Господи, же шпі. Але же би ёй паказац, же сом не пияні, стануў сом прадобразами та так на глас, же да і жэна во шнэ чуе, моўлім шэ:

„Пошлі Господи, здравле рабi Твоей Пелагii. Дай Господи долгоденствіе рабi Твоей, моёй Пелагii.“

— Аж чуём, а вона, несрета, уж ме лае:

Ша ти, гварі, чортов сину, голем шапку зруц, кед шэ моўліш.“

У фашографа.

— Шейсц сликi коштуе 100 Динари, але хто вецей наручы тому відзе туньшэ.

— 100 Динари — то за мне вельо. Зробце мне дас штепаец такi сликi, да будзе туньшэ.

— Друже! Прэмень ми 100 Динари.

— З радасцу.

— О! То пажіч ми 50 Динари, бо я сцел знац, чи ти маш пенэжи

На пияцу.

— Кельо питаш за тото прашэ?

— 500 Динари!

— 500 Динари? Чом так вельо? Патъ яке хуе — на сілу ходзі.

— Е хуе. Як би ти тельо хороваў, як воно, то би ші можа буцані так не ходзел, як воно.

— Здраве Гриню!

— Копаю гліну.

— Дурний ти Гриню!

— Стане на всю зіму!

— Чи ти уж фріштыковаў?

— Не.

— Чом?

— Та буў сом дома, а не було цо фріштыковац, та жедол сом кромку хлеба і два посні пагачі. І так ходзім до тэраз прэз фріштыку.

— Мамо, мамо! До гордова зос капусту миша спадла!

— Цо же, віцагнуў ші ю, мой сину?

— Не, мамо, вона куса! Я руцел там мачку, да ю же!

— Будз здравенька кумо!

— На пияцу була.

— З празніком поздравляю.

— Главу сом купела.

— Чи ти кума глуха?

— Та булі і вуха, але месар одрезал.

У суду на російскай Украіні.

Жэна: Та так прэз ніякей прычыні вивадзел шэ зомну, ішэ ми і главу развалел.

Судія: Какімъ же образомъ?

Жэна: Та не образом, але дручком.

— Ккуме, а ввi шчо гігіккаете?

— Ггікаю, алле лліше ттрохі.

— Ззнаете шчо, уудайте ся ддо ттого ддоктора, шчо ммене ввiллчiв.

Правда скупого.

Прышоў жобрак до скупого богача і пита хлеба.

А богач теди ёдол пироги і гварі:

— Ідз з Богом чловецэ — я сам хлеба не мам, відзіш пироги ём!

Жэна в ноцi: Мужу, станъ ле і заколіш дзецко, та прэстане плацац, шак воно і твое і мое!

Муж: Заколіш мила ти свою половку, а моя най плаче...

Биров до ёднога чловека: Твоя душа, шэ ми відзі, така чарна, як твое влasi.

Тот чловец: Пан биров, кед ви судзіце душу по власох, то у вас уж нет ніякей души.

Пред купаньом.

— Чудно! Ти ішэ бруднейшi, як я.

— Яке чудо? Ша я старши.

Іцiк (своему швекровi): Я би сцел, да свадэба будзе менац скорей.

Швекор: Ну, ну, то можа буц, але спущ докус з талу.

У школи.

Учитель: Сину, як це волаю?

Школяр: Я не знам.

Учитель: Я як же це волаю до полудзенку?

Школяр: Мені не волаю, я вже скорей шеднем як шицки.

*

На полиці.

Урядник до легіня: То од вас тот злодзей украв годзинку з кишені?

Не, модлім, лем ланцущок од годзинки, бо я годзинку ище не мам.

*

Професор: Миколо, по твоєй задачі видно, же ци хтошка помагал. Яке цель ци помагало?

Микола: Ваш син, пан професор.

*

Еден паноцец так крашніе наказовал, же ще людзе порозплаковали. Лем еден чловек стал и не плакал. По казаню ще го питаю людзе:

Чловече, нешка поноцец так крашніе наказовал, же шицки плакали, лем ти еден не плакал. Чом же то так? „Е, бо я не з тей парохії“ — одповедал.

*

Гладней куми хлеб на розуме.

Кед легинь и дзивка пришли до паноца записац ше на оглашки, паноцец, як обично, нитал катехизм и запитал дзивку: „Поведз мне, кельо ест Богох?”

Дзивка: „Еден“.

Паноцец: „А кельо особи?”

Дзивка: „Так уж зос гудацми ведно будзе до трицец“.

*

Кельо остане.

Жец до богатого швекра: „Тоту, задам вам загатку, чи згадаце“.

Швекор: „Ноле задай!“

Жец: „Поведзме, же ви маце у кишенки 10.000 Динари, а я вас крашніе замодлім, да ми 5000 подаруеце, то кельо вам остане?”

Швекор: „10.000“.

Жец: „Та як 10.000?”

Швекор: „Та так, бо я тебе не дам ніч“.

Табла о плодзеньу домашніх скотох.

Кед зачаце	Конь	Крава	Магарец	Овца и коза	Швиня	До-машні заяц
Ян. 1.	Дец. 6.	Окт. 12.	Ян. 1.	Юни 3.	Апр. 30.	Феб. 1.
" 10.	" 15.	" 21.	" 10.	" 12.	Май 9.	" 10.
" 20.	" 25.	" 30.	" 20.	" 22.	" 19.	" 20.
" 30.	Ян. 4.	Нов. 10.	" 30.	Юли 2.	" 29.	Март 2.
Феб. 10.	" 15.	" 21.	Феб. 10.	" 13.	Юни 9.	" 10.
" 20.	" 25.	Дец. 1.	" 20.	" 23.	" 19.	" 20.
" 28.	Феб. 2.	" 9.	" 28.	" 31.	" 29.	" 30.
Мар. 10.	" 12.	" 19.	Мар. 10.	Авг. 10.	Юли 7.	Апр. 10.
" 20.	" 22.	" 29.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Март 4.	Ян. 8.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Апр. 10.	" 15.	" 19.	Апр. 10.	Сеп. 10.	Авг. 7.	Май 10.
" 20.	" 25.	" 29.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Апр. 4.	Фебр. 8.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Май 10.	" 14.	" 18.	Май 10.	Окт. 10.	Сеп. 6.	Юни 10.
" 20.	" 24.	" 28.	" 20.	" 20.	" 16.	" 20.
" 30.	Май 4.	Мар. 10.	" 30.	" 30.	" 26.	" 30.
Юни 10.	" 15.	" 20.	Юни 10.	Нов. 10.	Окт. 1.	Юли 10.
" 20.	" 25.	" 30.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Юни 4.	Апр. 10.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Юли 10.	" 14.	" 20.	Юли 10.	Дец. 10.	Нов. 6.	Авг. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 20.	" 16.	" 20.
" 30.	Юли 3.	Май 10.	" 30.	" 30.	" 26.	" 30.
Авг. 10.	" 14.	" 20.	Авг. 10.	Ян. 10.	Дец. 7.	Сеп. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Авг. 2.	Юни 10.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Сеп. 10.	" 12.	" 20.	Сеп. 10.	Феб. 10.	Ян. 7.	Окт. 10.
" 20.	" 22.	" 30.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Септ. 4.	Юли 11.	" 30.	Мар. 2.	" 27.	" 30.
Окт. 10.	" 14.	" 21.	Окт. 10.	" 12.	Феб. 6.	Нов. 10.
" 20.	" 24.	" 31.	" 20.	" 22.	" 16.	" 20.
" 30.	Окт. 4.	Авг. 10.	" 30.	Апр. 1.	" 26.	" 30.
Нов. 10.	" 14.	" 20.	Нов. 10.	" 11.	Мар. 9.	Дец. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 21.	" 19.	" 20.
" 30.	Нов. 4.	Сеп. 10.	" 30.	Май 1.	" 29.	" 30.
Дец. 10.	" 14.	" 20.	Дец. 10.	" 11.	Апр. 8.	Ян. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 21.	" 19.	" 30.

По тей таблички кажда гавда легко може випрохонац, кеди ше му кобула ождреби, крава оцелі, швини оорачи и т. д. Але и то познате же време породу ве віне точне. Мужески пород познійше приходзи на швет як жепски. Неадрана мац нешоровше ше идроби от заравей и мошвей. Кед и то до рахунку вежмеме теди кобула може буц ждрейна 330 до 429 дні; крава целіна 240 до 330 дні; оца 140 до 160; коза 144 до 146; швиня 110 до 134 дні. Домашні зайци скотни су 28 до 31 дні. Курі шедза на 16—20 вайцох 20 до 22 дні; пуляка на 12—16 вайцох 27—28 дні; гуска на 12—15 вайцох 28—32 дні; качка на 15—18 вайцох 27—32 дні.

Вашари.

У Войводини (Бачка, Срим, Банат).

Ада 19. марта, 15. юна, 25. октоб. Алмаш 9. фебр., 1. мая, 14. септ. и 22. новемб. Апатин 12. мая, 17. окт. Бач першей недзелі рим. кат. вель. посту, 1. мая, на Русадля, 15. августа, 7. септ. и 28. окт. Бездан 15. марта, 16. юла, 29. септ. и 19. нов. вше понедзелок. Стари Бечей 8. апр., 5. юла, 17. окт. В. Бечкерек 1. марта, 25. мая, 17. авг., 11. окт. и 11. нов. Нови Вербас 28. марта, 2. юна, 12. септ. Вуковар каждого першого у мешацу; 29. и 30. апр.; 22., 23., 24. юна; 13., 14. септ.; 13., 14., 15. новемб. Голубинци 19., 20., и 21. мая, 8., 9. и 10. септ. Даль 4. мая и 30. окт. Дебеляча 19. марта и 1. септ. Ердут 10. марта и 21. юла. Ердевик на Благовищене и Дзвига. Жабаль 15. апр., 20. юна и 29. септ. Золун 1. мая, на Дзвига и 25. авг. Илок 24. юна, 2. авг. и 23. окт. Индія 24. апр., 20. септ. и 6. децембра. Карловци 2., 3. и 4. децембра. Коцур недзеля по 15. юни и 2. окт., 3. март. В. Кикинда 24. апр., 24. юна, 20. септ. и 1. дец. Руски-Керестур по 8. юнию и по 16. октобру перша недзеля. Копиль на Арх. Гаврила. Кукуевци на св. Тройцу. Кула 29. апр., 24. юна, 6. авг. и 15. окт. Дяково 20. януара, 24. апр. 24.

юла, 26. окт. Гуня 15. авг. Ловас 9. нов. Раевосело 19. и 20. юла, 30. нов. Ст. Јанковци 13. авг. Меленци на Сритение, на Вель. Матку Б. и на Митра. Митровица на Дзуря, Мученици, на Илии, на М. Матку Б. и на св. Луки. Нови Сад 20. марта, 19. мая, 10. авг. и 29. окт. Паланка 3. мая, и 4. окт. Привина Глава 25. юла. Петровци (у Бачкей) 11. марта, 13. мая, 26. авг. и 11. новемб. Пивнић вше в недзелю пред 17. апр., 1. юла, 23. окт. Рума 1. фебр., на квитни штварток, на Крижа, на Петра, 26. септ. и 8. новем. Сента 26. марта, 22. юна, 17. авг. и 19. нов. Сентомаш (Србобран) 12. марта, 26. юла, и 20. септ. Сомбор 26. марта, на Крижа, на Вель. Матку Б. и 15. нов. Суботица вше недзелю пред 24. фебр., 16. мая, 8. септ. и 28. окт. Темерин 26. фебр., 5. мая, 4. септ. и 22. окт. Тител 2. апр. 22. авг., 20. окт. Тополя 8. апр., 13. юла и 4. окт. Товарник 14. септ. Футок 3. апр., 16. юна, 17. авг. и 6. новембра. Фелдварац 22. марта, 7. юна и 2. авг. Годжак 9. апр. и 28. септ. Шаренград на Крижа, 9. юла. Шид 10., 11. и 12. фебр.; 17., 18. и 19. мар.; 30. и 31. окт.; 1. нов.; 11., 12. и 13. дец. Вше перши два дні вашар за статок а треци дзень: „сабадвашар“.

вше баржей. Так мало давдно дружтво напредуе як нашо. А то шицко прето, бо воно руске, бо воно народне, нашо.

Прето бо ми лем маленьки народ — то лем теди можеме за себе дацо хасновитого зробиц, кед будземе шицки ведно тримац, шицки у едней русской просвишней громади!

При нас не шме тото стац же еден „Павлов“ а други „Аполосов“. Нашо РНПД. є шицким южнослав. Русином едначе и еднач свойо, бо ми водители лем „служителиє, имже вировасте“... а „Бог возрасти“ (I. Кор. 3.).

Од початку основаня нашого РНПД. схадза ше наш народ з рока на рок на свойо главни народни просвитни схадзки. Таки схадзки (вше у другим валале) отримали зме уж пейц. На тих схадзкох вше було полно нашого народу зос шицких наших населеньох, а на каждой схадзки вше зме чули нове дацо, нове напредоване нашей нар. просвити. Кельо ше там национальне самоошвечене и любов гу свойому, родному укоренело, ошвечел ше кажди, хто на нїх бул.

На остатней богато нащивеней нар. схадзки при братох наших Сримцох у Петровцох одредзене було, да ше започне з видаваньом „Руских Новиных“. То уж давно наш народ жада, да голем раз у тижню чита о своей просвити и цо нове у поединих наших валалох и у швецє. Просвищени народи не можу жиц без добрих новинкох и кнїжкох.

Тей потреби у народним нашим живоце видовольоє нашо РНПД. уж того року, бо видало першу забавно-поучну кнїжку: трагедию „Ефтайову дзивку“, котру так милозвучно написал наш славни писатель Др. Габор Костельник, а започина видавац и „Руски Новини“.

Руснаци! Од вас овиши, же би тота перша наша забавно-поучна кнїжка не була и остатня. Най не будзе ані єдно руске обисце без тей кнїжки, бо зос ню ше не лем наплачеце и нашмевце але и поучице и забавице.

Видаване новинкох скопчане є не лем зос вельким трудом але и зос вельким видатком. Прето най нїхто не гутори же су драги. Тунї су и красни, бо су нашо. Най будзе кажди Русин претплатніком „Руских Новиных“, и най претплату напредок посила, та на фришко буду туньши и красни.

За нашу руску нар. Просвиту: Щесце Боже нам дай!

Оглашка.

У РНПД. у Р. Керестуре мож тоти кнїжки достац:

	Цена
1. Кнїжочка Рожанцова	5 Дин.
2. Азбука	10 "
3. Читанка за III. и IV. кл.	15 "
4. Христианска наука (Библия)	15 "
5. Правди кат. вири (Катакиз)	10 "
6. Граматика бачв. рускей беш.	20 "
7. Стари Календари	10 "
8. Молитвенїки векши	20 "
9. " мали	10 "
10. Житиє св. Кирила и Метода	5 "
11. Правила РНПД.	3 "
12. И. Б. Невицка: Правда побѣдила (истор. роман)	12 Крч.
13. Ир. Кондратович: Историја подкарп. Руси	10 Крч.
14. Др. Г. Костельник: Ёфтайова дзивка (тра- гедия на 5 акти)	8 Дин.